

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Лукашэнка рыхтуеца ўзяць курс на Захад

у сярэдзіне верасьня.

Старонка 10

Як стаць прэзыдэнтам

Настольная гульня.

Старонка 12

«Басовішча»

Час Таварыша
Маўзэра.

Старонка 9

ТРЫБУНА ПАЛІТЫКА

Час нагадаць

Аляксандар Лукашэнка мусіць ведаць, што атрымае падтрымку апазыцыі, калі рубам будзе паставлена пытаньне аб сувэрэнітэце краіны. Таксама і народ мусіць ведаць, што ўсе цяжкасці можна пераадолець, калі будзе нацыянальнае адзінства. Піша Юры Хадыка.

Старонка 2.

КАМЭНТАРЫ

Лёс імпэрыі

За 10 гадоў Беларусь з «унутранай калёніі» Рasei ператварылася ў самастойны суб'ект міжнароднай палітыкі. Тым часам Raseя з імпэрыі ператвараеца ў цэнтар расейскамоўнага съвету — працдс, які мусіць уважліва адсочваць і Беларусь. Піша Васіль Аўраменка. **Старонка 2.**

НАВУКА

Два полы, два съветы

Мужчынаў і жанчын падзяляюць схільнасці, здольнасці, каштоўнасці, патрэбы, запікаўленыні і амбіцыі — гэта вынік біялягічнай эвалюцыі. Менавіта ўлікам гэтых адрозненіньняў, а не бяздумным імкненнем да «роўных судносін» павінна вызначацца разумная сацыяльная палітыка. Артыкул Гелены Кронін.

Старонка 16.

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Драма каларадзкага жука

Праз пяць гадоў захапленыне ад тэлеграфнага чарговага мардабою Van Dama ablамае рэклімна-сацыяльны блёк: «Ля-ля-ля... Балотная чапля. У Беларусі вядома два месцы гнездаванья. Каларадзкі жук. Вядомы два дачныя участкі пражыванья. Дык беражыце братоў нашых меншых». Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Старонка 24.

Дык падпісвайся!

На любой пошце можна аформіць падпіску на верасень — сінегань. Падпісны індэкс газеты «Наша Ніва» 63125. Падпіска для прыватных асобаў будзе каштаваць 4510 рублёў у месец, для арганізацый — 5631 рубель. Падпіска на шапкі «Белсаюздрук» танннейшая: 3340 рублёў на месец. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзен.

Сквар

33 градусы ў пятніцу, 35 — у панядзелак! Зіма была позьняю, вясна супэрпозіція. Лета таксама доўга расхалоджвалася. Затое цяпер гарады выміраюць, мяdzьведзі ўпадаюць у дримоту і актыўнічаюцца жніво. Унікальна гарачая дні прыпалі роўненъка на апошні ліпеньскі ўік-энд.

Пуцін: беларусы ня нацыя

Масква не губляе надзеі ў зручны момант пазбавіць Беларусь сувэрэнітэту. Раскрываеца таямніца перамоваў Уладзімера Пуціна і Аляксандра Лукашэнкі ў Завідаве.

Сустракаючыся з прадстаўнікамі нацыяналістычнага руху «Нашы», У.Пуцін адказаў на пытаньні моладзі з гэтай працэзыдэнцкай арганізацыі. Прагучала і пытаньне нібыта ад маладой грамадзянкі Беларусі пра лёс «саноўнай дзяржавы». Пуцін перахапіў ролю галоўнага інтэгратара: «Я думаю, перадусім гэта залежыць ад Беларусі. Так, саюз патрэбны». І дадаў слоўкі, якія могуць дорага каштаваць расейскай дыпламатыі: «І геапалітычна, і па вялікім рахунку ўвогуле мы — адна нацыя...»

Працяг на старонцы 3.

Гогаль адпачывае

За яго працуе Курэйчык. «Чычыкава» ў Купалаўскім глядзей Аляксандар Фядута.

Тэатар імя Янкі Купалы ўсё яшчэ ўспрымаеца ў якасці галоўнай сцэны краіны. А значыць, прэм'ера, што завяршае сезон «купалаўцаў», — кропка ў канцы ўсяго тэатральнага сезону.

Працяг на старонцы 8.

Як пазьбегнуць непазьбежнага зла?

Прастытуцыя — інстытут, аўтар якога — мужчына. Бэнэдыкт XVI патрабуе дэлегалізацыі прастытуцыі, бо верыць, што гэта пазьбежнае зло. Як яго папярэднікі верылі ў пазьбежнасць прыгону ці рабства. Піша Пётра Рудкоўскі ОП.

«Мужчыны — кабялі. Дзярбань іх бяз жалю. Асабліва старых казлоў. Заходуць такую лялю — раскашэляцца», — павучала Сьвета сваю сябrouку ў міні-апавяданні Леаніда Калодзежнага «Плечавая».

Працяг на старонцы 15.

50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА

Аляксандар Русіфікатар

Аляксандар Лукашэнка падае сябе бацькам нацыі, гарантам сувэрнітэту. Адначасова ўсе гады свайго прэзыдэнцства ён вядзе з былой мэтраполій рэзыкоўна тонкую палітычную гульню. Пасяля сустрэчы з Гутціным у Завідаве яна зноў прыцягнула да сябе ўвагу камэнтатараў. Віталь Тарас бачыць няшчасце ў тым, што Лукашэнка ў сваёй гульні ставіць на карту на свой палітычны лёс, а лёс беларускай нацыі (**сторонка 4**). Таму ёсьць падставы меркаваць, што прапанова Юр'я Хадыкі (**тл. справа**) застанецца без адказу. Гэта той выпадак, калі адрасату гэтай афэрыты яна найменш патрэбная.

Пуцін падаў уласныя прапановы беларуска-расейскага юдэнства, з навуковой рафінаванасцю правёўшы розынцу між паняццямі «нацыі» й «народу». Расейская палітычна эліта не губляе надзеі пазбавіць Беларусь сувэрнітэту. Мы гэта ведалі, ну, начули яшчэ раз. Але горкі парадокс — кіраунік дзяржавы, паставленай перад такім выклікам, працягвае курс на аслабленыне беларускай саматоееснасці. Лукашэнка заклаў міну пад фундамент дзяржавы, якая можа выбухнуць пры любой спробе перабудовы.

Наш час застанецца ў гісторыі Беларусі як пэрыяд самай імклівой русіфікацыі. Гэты працэс асабліва заўважны ў малых гарадах і на вёсках. 40-гадовы там яшчэ размаўляюць па-беларуску. А моладзь, выгадаваная лукашэнкаўскім СМІ і школамі, — ужо толькі па-расейску. Такая палітыка санкцыянуваная зверху. Няма сумніву, што на наступным перапісе беларускую мову назавуць мовай хатніх зносінай ужо на 37, а прынамсі, удвая меней грамадзянай.

Няпраўда тых, хто лічыць русіфікацыю незваротнай. Назіраецца ж імклівы рост долі насельніцтва, якая аддае перавагу нацыянальнай мове нават у такіх бездзяржаўных рэгіёнах, як Каталёнія і Зямля Баскіў. Пералом адбываецца пасяля дасягнення пշёнага ўзроўню адукцыі, заможнасці, што звязана з палітычнай самасвядомасцю. Пры дэмакратыі, вядома, калі людзі змогуць рабіць выбар. Вельмі верагодна, што наступнае пакаленіне палітычных лідэраў Беларусі актыўна скарыстае нацыянальную ідэю і праект пашырэння сферы ўжытку мовы.

А Аляксандар Лукашэнка, што б ён ні казаў пра сябе і як бы ні выглумачваў свае тонкія стратэгіі, застанецца ў гісторыі Беларусі Аляксандрам Русіфікатарам.

Паседжэнне гарадзенскага аддзелу Саюзу палякаў (вернае Т.Кручкоўску) выключыла старшыню СПБ Анжаліку Борыс і яшчэ сем чалавек з шэрлагай арганізацыі. Паседжэнне праходзіла ў аўторак за зачыненымі дзвярьымі. А ў сераду ў Шчучыне сябры-лукашысты галоўнай рады СПБ вызначылі дату і месца правядзення падвойнага VI зіезду. Ён пройдзе 27 жніўня ў Ваўкаўску. З 35 сябров Рады ў паседжаныне ўдзельнічалі 13. На фота: паседжаныне ў Польскім Доме ў Шчучыне съцерагла міліцыя.

Лёс імпэрый

За 10 гадоў Беларусь з «унутранай калёніі» Расеі ператварылася ў самастойны суб'ект міжнароднай палітыкі. Тым часам Расея з імпэрый ператвараеца ў цэнтар расейскамоўнага съвету — працэс, які мусіць уважліва адсочваць і Беларусь. Піша Васіль Аўраменка.

Лапік Эўропы на азіяцкім целе

Як сказаў адзін занадта вядомы беларускі палітык, «Расея нам не чужая». І сапраўды, многім беларусам давялося пабываць у Расеі і зіведаць яе не толькі з тэлеэкранаў ці вуснаў нашага прэзыдэнта, але і знутры, з боку звычайнага будзённага жыцця. Мне таксама панцанцавала год пажыць на Урале, пазнаёміцца з правінцыяй, пасябраўца з нармальнімі хлопцамі. Хоць на пачатку 1980-х я быў, хутчэй, простым савецкім чалавекам, чым сапраўдным беларусам, і мяне зьдзіўляла памкненіне некаторых расейскіх сябров зъехаць у Піцер. Цяпер я разумею, што тое юнацкае абагаўленіе паўночнай Пальміры ды ціхая не-прывязнасць да Масквы — і маскоўскага

снабізму — быў якраз съведчаннем іх «нармалёвасці». У час росквіту савецкага маразму іх цігнула да Эўропы і заходній культуры, а на азіяцкім целе Расеі менавіта Піцер быў адзінай эўрапейскай плямай. Ня ведаю, куды закінуў лёс іх потым, — мосталі простымі расейскімі інтэлігентамі, моім зайлімі ўласнымі ў Піцеры ці «першартонай», а мо топчуць амэрыканскую і палестынскую глебу... Я прайшоў сваім шляхам.

Зразумець суседа

Натуральная — расейцаў больш цікавіць Расея, а за апошнія 15 годны, беларусы, з імі ў нечым разыліся. Разам з тым беларускі погляд на Расею мае сваю капштой-

насць: гэта погляд ужо не расейцаў, але і не эўрапейцаў, у меру крытычны, але ж і спачувальны, больш аб'ектыўны і больш абачлівы, чым меркаваныне саміх расейцаў ці якіх-небудзь заакіянскіх назіральнікаў. У сацыяльна-палітычным пляніне Беларусь жыве крышку наперадзе (а магчыма, ужо і збоку) адусходніх братоў, якія патрапілі ў яе менш складаныя гісторычныя абставіны, чым мы.

У пачатку 1990-х гэтага разумення не было. З 1991 да 1995 году я прынцыпова чытаў толькі беларускамоўныя тэксты і лічыў, што расейская проблема — проблемы саміх расейцаў. Станоўчым у гэтым было тое, што я сапраўды адчуў сябе беларусам і пачаў глядзець на съвет праз «беларускія зрэнкі». Адмоўным — што звузілася інфармацыйнае кола і абазнанасць у расейскім і расейскамоўным жыцці. Аднак хада падзеі паказала, што, проста адкладаўшы расейскую кніжку ці выключыўшы расейскае TV, проблемы на вырашыш. Занадта моцныя сувязі Беларусі з былой мэтраполіяй, каб можна было іх так лёгка і беспакарана ігнараваць. І вось сёньняшні парадокс — беларускія проблемы не вырашыцца без кардынальных змен у Расеі. Больш за тое, каб дапамагчы сабе, мы вымушаны дапамагчы ўсходняму суседу. Праўда, да нядаўнага часу я сумніваўся,

ТРЫБУНА ПАЛІТЫКА

Час нагадаць

Аляксандар Лукашэнка мусіць ведаць, што атрымае падтрымку апазыцыі, калі рубам будзе паставлена пытаньне аб сувэрнітэце краіны. Таксама і народ мусіць ведаць, што ўсе цяжкасці можна пераадолець, калі будзе нацыянальнае адзінства. Піша Юрый Хадык.

Пагроза страты сувэрнітэту абвастрылася чарговы раз. Зразумела, што Лукашэнка на згодзіца разыўтаца з не-абмежаваную ўладаю. Пуцін на пойдзе на такое аб'яднанье, калі меншы партнэр будзе мець магчымасць вырашыць найважнейшыя геапалітычныя проблемы Расеі і распараджыцца «ядзярным чамаданчикам». Здавалася б, тупік. Але кожны бок мае аргументы для працягу інтэргацыйных гульняў.

А Лукашэнка, не праводзячы даўно насыпелых рэформаў, крайне зацікаўлены ў танным расейскім газе і ў свабодным доступе на расейскія рынкі. Інакш ягоная электрагаральская падтрымка рэзка скарочіцца. Гэта і прымушае яго ездзіць на паклон у Москву і прыніжана выпрошыць абніккі цнаў. Але і Москва на вольна ў сваіх дзеянях. Абязанынамі хаця б часткова аднавіць СССР беларускі прэзыдэнт распалиў у золатагаловай пажар вялікадзяржаўных жарсыцяў.

У Пуцін рэзыкуе, аддзяліўшы «мух ад катлет», нанесьці съмартны ўдар па сваёй уладнай камандзе. Расейская апазыцыя эхарэ яго з трывухамі, калі ён адмовіцца працягваць бессенсцоў дыялёг з менскім партнэрамі ці згодзіца перадаць Японіі чатыры паўднёвяя вислы Курильскіх грады.

Нічога, што яны жывуць у бядоце побач з квітнеючай Японіяй. Нічога, што на іх мяня карэннага расейскага насељніцтва. Нічога, што яны сталі расейскай уласнасцю па волі пераможцаў, якія паставілі Японію на калені атамнымі бамбованыні. Філязофія і «нораў» расейскага вялікадзяржаўнага шавінізму патрабуюць стаць на сваім — як у

што Расея ўсьведамляе патрэбу ў дапамозе, бо акрамя Жырыноўскага, Зюганава, Лужкові да ўсёй рэträграднай хеўры практична не было відаць узмінных, рэалістычных дзеячаў, якія маглі б разумець, пра што ўвогуле ідзе гаворка. «Ідуці без Путіна», Васіль Адрынаў з Калнінграду ды маладыя палітыкі «новай хвалі» даюць падставу думаць, што на ўсё так дрэнна.

Неўміручая імпэрыя

На жаль, большасць палітычнай эліты Расеі жыве ўяўленьнямі XX, а то і XIX ст. Рэнсанс вялікадзяржаўнай рыторыкі ды імпэрская настальгія ствараюць у іх іллюзію магутнасці і пудоўных геапалітычных пэрспэктыў. З аднаго боку, іх можна зразумець: каляпіс гісторычных амбіцый (з сусветнага «мэсіі» за дзесяць год ператварыцца ў краіну трэцяга съвету!) — самыя балочы ўдар у «расейскае сэрца». Гэта калі «сэрцам» лічыцца міт пра «трэці Рым», жаданыне пакаць съвету «кузькаву маці» і голую задніцу. Калі ж «сэрцам» лічыцца простага чалавека, то вялікай трагедыі не адбылося, ёсьць толькі драма пераходу да новага эканамічнага ладу і вяртаньне старой традыцыі дзяржавы Раманавых — вялізнага сацыяльнага расслаенія.

Працяг на старонцы 14.

спрэчках на Ўсходзе, так і ў інтэграцыйных гульнях на Захадзе. Галоўнае ў абодвух выпадках — тэрыторыя. Адмовіца ад яе набыцця — нейманаверна для расейскай улады.

Так і выходзіць, што галоўнае пешашко да на шляху да «каншлюсу» Беларусі з'яўляецца ўладальніцтва яе першага презыдэнта, якое ня можа быць задавалена ў Маскве.

Гэта прымушае апазыцыю думачь, як дапамагчы А.Лукашэнку захаваць сувэрэнітэт краіны, калі Москва знойдзе спосаб прымусіць Аляксандра Рыгоравіча зрабіць рэальны выбар паміж самастойнасцю і танным газам.

Траба згадаць нядайную гісторыю. У 1992 г., калі над толькі што набытага не залежнасцю Беларусі ўпершыню на вісле небяспека, паколькі старая камуністычная намінкіятура не была падрыхтаваная кіраваць без падказак з Москвы, па ініцыятыве БНФ «Адраджэнне» быў створаны Альтыркізны камітэт. У яго склад, акрамя прадстаўнікоў апазыцыі, уваішлі старшыня Прэзыдэнту ВС С.Шушкевіч, старшыня Саюмуны В.Кебіч і сілавыя міністры. Этай камітэту была абарона сувэрэнітetu РБ.

Нельга сказаць, што Альтыркізны камітэт існаваў дугоў ці зрабіў нейкія рэальныя заходы. Істотны сэнс мае сам факт яго стварэння, які прадэмантстраў на нацыянальную згоду ў час, калі альтыкізмістычнай настроі ў грамадстве былі вельмі моцнымі. Альтыркізны камітэт быў утвораны па ініцыятыве З.Пазынка, які вядомы сваім рыгарызмам. Але нават ён разумеў, што страту незалежнасці нам не даруюць наступнія пакаленны.

Незалежна ад нашых намераў і думак набліжаеща «кімант ісцін», калі даўдзеца зрабіць выбар, які пагражае пагаршэннем сацыяльных умоў. А.Лукашэнка павінен ведаць, што атрымае падтрымку апазыцыі, калі рубам будзе паставлена пытаньне аб сувэрэнітэце краіны. Таксама і народ мусіць ведаць, што ўсе цяжкасці можна пераадолець, калі будзе нацыянальнае адзінства. Як у Польшчы ці краінах Балтіі. Гэтыя краіны купляюць газ па сусветных цэнтрах, але ўжо абагналі Беларусь па ўзроўні жыцця. Толькі дзякуючы нацыянальнай згодзе.

Магчыма, што ў гэтым выпадку рэализуецца ідэфікс А.Лукашэнкі пра палітычную стабільнасць. Паколькі стабільнасць магчыма толькі пры аднадушыі пераважнай большасці. Гэтага даўно ўжо няма ў нашай сладкай краіне. І гэту можа паспрыяць жорсткія выбары, што набліжаецца.

Юры Хадыка — прафэсар фізікі, намеснік старшыні Партыі БНФ

Пуцін: беларусы ня нацыя

Працяг са старонкі I.

Многія выказваньні маскоўскіх палітэхнолягіў адносна сустречы ў Завідаве ня спрайдзіліся. Але маскоўскім палітмісьлярам у расейскай палітычнай сістэме адводзіцца адна важная функцыя, якой не выконваюць іхныя браты па цэху ў іншых краінах Эўропы. Яны агучваюць у якасці нібыта факту тое, што ў рэальнасці існуе на ўзроўні жадання.

Пакуль У.Пуцін і А.Лукашэнка трывалі паўзу пасля сустречы ў Завідаве, аналітыкі прапанавалі версю за вэрсіяй адносна магчымага заместу перамоваў і прычыны незвычайнай праклагала маўчання гаваркога прэзыдэнта Беларусі. Згадвалі і трэці тэрмін Пуціна, і датэрміновыя выбары ў Беларусі, і тэрміновае аўяднанне. Як толькі яны загаварылі, стала ясна, што ні пра якія радыкальныя варыянты гутаркі не было. Бакі прости абміркоўвалі, як латвей процстаяць амэрыканскому ўпыву, а заадно і імкненію грамадстваў, ці прынамсі беларуское супольнасці да дэмакраты. У астатнім бакі засталіся на сваім. Расея — з сваімі мроямі аб пашырэнні на Захад. А.Лукашэнка — з курсам на гордую самаізацыю і інтэграцыю да стану «разам, але асона».

Гэтае выказваньне не назавеш каректным для кіраўніка дзяржавы, хоць яно і ўпакаванае ў кампліменты. Раней нешта падобнае дазваляў сабе Лукашэнка: мы таякі ж расецы, толькі з знакам якасці. Праўда, у Лукашэнкі гэтая формула мела хоць і своеасабліві, але беларускі нацыяналістычны акцэнт. Маўляў, беларусы лепшия. Пуцін авалодаў лукашэнкаўскай рыторыкай, але ўжывае як расейскі нацыяналіст,

пуцінцаў кузьня будучых кіраўнічых кадраў. Так што рэпліка Пуціна — свайго роду «програма надоўга». Сэнс яе ясны: Расея пра-

Лукашэнка сканструяваў такую пабудову, пры якой ён стаў гарантам сувэрэнітету і гарантам інтэграцыі адначасова.

пануе Беларусі поўнае злучэнне. Ад таго робіцца трывожна за далёкую будучыню беларускага су-

вэрэнітету.

Гэтае выказваньне не назавеш каректным для кіраўніка дзяржавы, хоць яно і ўпакаванае ў кампліменты. Раней нешта падобнае дазваляў сабе Лукашэнка: мы таякі ж расецы, толькі з знакам якасці. Праўда, у Лукашэнкі гэтая формула мела хоць і своеасабліві, але беларускі нацыяналістычны акцэнт. Маўляў, беларусы лепшия. Пуцін авалодаў лукашэнкаўскай рыторыкай, але ўжывае як расейскі нацыяналіст,

Выбары праз год

Лукашэнкаўцы хочуць правесці выбары ўлетку, калі студэнты разведуцца на вакаціі, а сярэдняя кляса — на адпачынак. Гэтак трэба разумець інтэрпрэтацыю нормы заканадаўства. Цэнтравыбаркамам, які абвесці, што наступныя прэзыдэнцкія выбары адбудуцца не пазней за 19 ліпеня 2006 году.

Сакратар Цэнтравыбаркаму Мікалай Лазавік заявіў, што, паводле Канстытуцыі, выбары кіраўніка дзяржавы павінны прыйсці не пазней чым за два месяцы да сканчэння тэрміну пайнацтва «папярэдняга» прэзыдэнта, пачаткам якога лічыцца інагарадацца 20 верасня 2001 г.

Народ, але ня нацыя

Пуцін выбраў для выказваньня на беларускую тэму аўдыторыю, складзеную з саброй нацыяналістычнай групоўкі «Нашы». З дапамогай «Нашых» Крэмль спадзяеца ўзьдзейнічаць на палітычных апанэнтаў — такая апошняя напрацука няўрыймсцівых маскоўскіх палітэхнолягіў. Але «нашысты» — гэта таксама ў задуме

а не нацыяналіст савецкі.

Пакуль Беларусь будзе размаўляць па-расейску, Расея будзе лічыцца «па сутнасці» сваім фэодам. Так будзе, пакуль у самой Расеі ня зменіцца мысльеньне палітычнай эліты. Складана сказаць, ці гэта магчыма нават у выпадку «Аранжавай рэвалюцыі» па-маскоўску.

Тонка сформуляванае выказванье Пуціна ілюструе ня толькі стан думак палітычнай ці там вайсковай эліты, але і пазыцыю расейскіх інтэлектуалаў. Расейская эліта не губляе надзеі пры зручным збегу абставін пазбавіць Беларусь сувэрэнітету. Гэта незвычайнае для сучаснага съвету жаданне, якому і аналёгіі не падбярэш. Але яно сапраўды мае месца, і яно мацнейшае за ўсе іншыя жаданні Масквы ў дачыненіі да Беларусі.

Церці паміж А.Лукашэнкам зъягоным бачаньнем інтэграцыі і Москвою, якая выношуе небяспечныя для беларускай незалежнасці мроі, непазыбжныя. Пытанье толькі ў формах і часе, калі яны выйдуть на паверхню.

Пакуль А.Лукашэнка спрэвакаваў дыпляматычны скандалычы.

Лукашэнка: разам, але асона

Нязменнасць свайго курсу на самастойнасць ён прадэмантстраў на выбарцах на чучале пасла Аяцкава.

Як паведамілі РІА «Навіны» ў сераду ў расейскім пасольстве, меркавалася, што Дз.Аяцкав прыедзе ў Менск позна ўвечары 28 ліпеня. «Папярэдняя інфармацыя пра тое, што ён прыедзе ў чацвер, не пачаўвердзілася», — сказаў супрацоўнік пасольства. Новыя тэрміны прыезду ў Менск Дз.Аяцкава не называюцца. У пасольстве сітуацыю не каментуюць. Чаму так?

Працяг на старонцы 10.

Як заява Пуціна адаб'еца на будучыні беларуска-расейскіх адносін?

Андрэй Фёдараў, рэдактар аддзела міжнароднай інфармацыі «БДГ»:

Тут трэба ісці шляхам ад адваротнага: чаму Пуцін зрабіў такую заяву? Відаць, Расея будзе старацца яшчэ глыбей уцягнуць Беларусь у саюзнную дзяржаву. Як будзе рэагаваць на гэта беларускія кіраўніцтва? Усё будзе залежаць ад абставін, у якіх будзе адбывацца гэты націск. На сёняння такі супраціў будзе. Аляксандар Лукашэнка разумее, што ўсялякі гарантны — гэта зусім ня тое, што быць першай асобай з практична неабмежаванымі паўнамоцтвамі.

Уладзімер Мацкевіч, палітык: Ніяк. У Беларусі яшчэ больш пэреканаюцца, што расецы не разумеюць нашых справаў. Бязглаздзіца ёсьць бязглаздзіца! Зрэшты, што чакаць ад чалавека, які двойчы ездзіў на ўсём піяршчыкам на падтрымку Януковича!..

Сяргей Леўшуноў, кандыдат юрыдычных навук:

Ніяк. У гісторыі ёсьць шмат прыкладаў, калі прадстаўнікі адной нацыі (як амэрыканцы і канадцы) жывуць у розных дзяржавах, і гэта ім не замінае. Так што гэта не нагода для стварэння адной дзяржавы.

Андрэй Казакевіч, палітоляг:

Ніяк не пайплювае, бо для нашай улады такое выказванье ня ёсьць ні абрэзай, ні выказваннем варожасці. На стасункі могуць пайплюваць інтыграцыйныя прапановы ці эканамічныя, а не такіе выказванні, нават калі кіраўніцтва Беларусі палічыць іх абразливымі для сябе.

Алесь Лагвінец, палітоляг, выканучы дырэктар «Беларускага шуманаўскага таварыства» (Польшча):

Так уся расейская кіраўнічая палітычна кляса ўспрымае Беларусь. Цяжка сказаць, што гэта неяк пайплювае на дачыненіні зь Беларусью, бо гэтую ж тэзу падзяляе і большыня беларускай кіраўнічай эліты. Горш за ўсё тое, што гэта тэза пастаянна агучваецца і рэпрадукуюцца. Беларускі грамадзкасць варта адзагаваць на гэтую заяву, каб не выглядала, што мы пагаджаемсі.

Апітваў Аркадз Шанскі

СЪЦІСЛА

намеснікам прэм'ер-міністра І.Бамбізу, В.Гапееву, У.Дражыну, А.Кабякову, міністру абароны Л.Мальцову. Заўбагаці атрымалі кіраўнікі абліканскаў, Б.А.Якабсон, У.Саўчанка, Б.Батура ды старшыня Менскага гарвыканкаму М.Паўла. Прэм'ер-міністру С.Сідоркаму, кіраўніку адміністрацыі В.Шэйману ды старшыні КДК А.Тозіку «з'яўвернута ўвага» на недастатковую працу па забесьпячэнні няўхільнага выканання даручэнняў кіраўніка дзяржавы.

Новы пасол Літвы
У пятніцу даверчыя граматы кіраўніку дзяржавы ўручылі новы пасол Літвы. Пятрас Вайцякунас 52 гады, ён быў сябрам т.зв. пераходнага Вярхоўнага Савету Літвы, што прынёс нашым суседзям дуўгачаканую незалежнасць.

Да прызначэння ў Менск Вайцякунас працаў паслом у Латвіі ды па асаблівых даручэннях Міністэрства замежных спраў.

Гандбалісты атрымалі супернікаў
27 ліпеня прайшло лёсаванье ў расейскіх кубковых турніраў сезона 2005/2006. Чэмпіён Беларусі Берасцейскі гандбольны клуб імя Мяшкова ў кваліфікаціі Лігі чэмпіёнаў згуляе з нарвежскім «Сандэрф'ёрдам». Дзяўчата з БНТУ на першай стадыі Лігі чэмпіёнаў згуляюць з французскім «Мэнцам», а «Гараднічанкам» — з кіпрскім «Юс Юніёнам». Матчы 3—4 і 10—11 верасня, калі беларусы чарговы раз не пагодзяцца праводзіць матчы ў гасцінях. Лёсаванье рэшты з'яўракубкаў пройдзе 16 жніўня.

АГ, afn.by, svaboda.org

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Прэзэнтацыя

ў Зэльве

У суботу 6 жніўня ў Зэльве (Гарадзенскіна) адбудзеца прэзэнтацыя кнігі лістованія Ларысы Геніюш «Каб вы ведалі» (1945—1983). Збор а 12-й лія Святатроіцкай царквы, дзе пройдзе ўрочыстасць набажэнстваў ў гонар 95-х угодкаў з дня нараджэння паэткі.

Візит Аляксандра Лукашэнкі ў Москву на запрашэньне Ўладзімера Пушіна расейскія СМІ назвалі «загадкавым». Пры гэтым журналісты спасылаліся на ту акаличнасць, што пра візит нібыта нічога ня ведалі напярэдадні ні ў беларускай амбасадзе ў Москве, ні ў расейской у Менску. Звярталася ўвага і на тое, што перамовы кіраўнікоў дзяржаваў адбываліся за зачыненымі дэзвярыма і амаль ніякай інфармацыі з Крамля па выніках перамоў не падавалася. Наўрад ці можна лічыць вельмі каштоўнай для журналістаў інфармацыю пра наведаньне Лукашэнкам аэракасьмічнага комплексу ды заявы аб надзвычайнай важнасці для Беларусі спадарожніка «БелКА». Таксама не назавеш сэнсацийным паведамленнем пра тое, што Пушін чарговы раз абя-

прыклад, цягам лета, калі ў Пуціна менш напружаны расклад візитаў і прыёмаў, не адбылася ягоная сустрэча з Лукашэнкам. Занадта няпроста складваецца цяпер сітуацыя і для Беларусі, і для Расейі, асабліва ў міжнародным пляні, каб кіраўнікі абедзвюх дзяржаваў маглі дазволіць сабе ігнараваць адзін аднаго, а тым больш працягваць канфрантацию.

Масква ставіць на адзінага?

Ня так і важна, хто быў ініцыятарам сустрэчы ў вярхах. Магчыма, гэтым разам Пушін сапраўды запрасіў да сябе Лукашэнку. Магчыма, яны дамовіліся аб сустрэчы ў Москве яшчэ падчас сочынскіх перамоў увесну, але да часу вырашылі не абнарадаваць гэтай інфармацыі. Важна, аднак, што, паводле афіцыйных СМІ,

прадказальны, неўтаймоўны й небяспечны палітык. Палітык, які сам нядаўна шчыра прызнаўся ў інтэрвю тэлеканалу ТВЦ, што ў яго ніяма сяброў. Трэба разумець, што ня толькі ў асабістым жыцці, але і ў палітыцы таксама. Лішне казаць, што і ў Пуціна ў палітыцы ёсьць толькі інтарэсы. Відаць, у Крамлі карыстаюцца расейскай прымаўкай, якую любоў некалі паўтараць прэзыдэнт Рэйган у дачыненіі да Саветаў, — «давярай, ды пра-вярай»...

Лекі на апёкі... ад рэвалюцыі

Зразумела, што, апёкшыся на «каляровых рэвалюцыях» у пост-совецкіх краінах, расейскі прэзыдэнт цяпер дзыме на ваду — іншымі словамі, калі карыстацца іншай расейскай прымаўкай,

на нядаўна створаную беларуска-расейскую камісію па правах чалавека і спасылаецца на абяцаныне Пушіна паўпльваць на сітуацыю ў Беларусі пры сустрэчы з яе кіраўніком, здольнае выклікаць у чытчика хіба што крывую ўсьмешку. Як і чым рэальная могуць дапамагчы расейскія праваабаронцы, калі яны ня здольныя вось ужо дзесяць гадоў нічым дапамагчы чачэнскуму народу?

Дагнаць і перагнаць Башкартстан!

Некаторыя праваабарончыя арганізацыі ў Расейі, усъслед за ўладамі, адмаяўляюцца называць вайну ў Чачэніі вайной, а зыншчэнне чачэнцаў — генацидам. Яны трактуюць падзеі ў Чачэнскай рэспубліцы ўсяго толькі як «масавыя парушэнні

больш бязъмежнай і абліютна некантролюванай, а сітуацыя з правамі чалавека — увогуле катастрафічнай. І ўсё гэта ў абліе на поўную ляльнасць вышэйшага кіраўніцтва беларускай «дзяржавы» Крамлю.

Пасправай аблімі

Наўрад ці падчас сустрэчы Лукашэнкі з Пушіным у Крамлі вялася размова пра здачу сувэрэнітэту Беларусі ў абліе на нейкія эканамічныя выгады ў падтрымку на прэзыдэнцкіх выбарах 2006 году. Ніяма яшчэ сёняня ў Расейі рэальнага грунту для перамоў «з пазыціі сілы» (а толькі такую пазыцыю разумес кіраўнік Беларусі). У самога Пушіна становішча ўнутры ўласнай краіны досыць хісткае. Паводле апошніх сацЫлягічных апытанняў, расейскому прэзыдэнту

Задушыць у абдымках.

Хто каго?

Няшчасце ў тым, што Лукашэнка ў сваёй гульні ставіць на карту ня свой палітычны лёс, а лёс беларускай нацыі. Піша Віталь Тарас.

цаў свайму суразмоўніку вырашыць пытанье наконт захавання ранейшых тарыфаў на расейскі газ для Беларусі.

Недахопу ў спэкуляцыях вакол згаданага візиту хапала — як зь беларускага, так і расейскага боку. У Беларусі, аднак, візит гэты не выглядае надта загадкавым. Па-першое, сакрэтнасць вакол усіх перамяшчэнняў і плянаў кіраўніка беларускай дзяржавы даўно зрабілася рэччу абліютна звыклай, бо гэта сакрэтнасць — натуральная рыса рэжыму. Дарэчы, і ягоны расейскі калега празьмернай адкрылася палітыкі і асабліва дыпламатыі таксама не вызначаеца. Па-другое, значна больше зьдзіленьне ў назіральнікаў выклікала б іншое развязвіццё падзеі — калі б, на-

запрашэньне зыходзіла менавіта ад прэзыдэнта Расейі, і таму Лукашэнка выступаў гэтым разам у ролі ганаровага ѹдоўгачаканага госьця. І ўжо сама па сабе гэта азначае, што дырэктыва Крамля, якая, на думку некаторых масмэдія, была дадзена тэлеканалу «Расей» — раскручваць станоўчы імідж кіраўніка саюзнай дзяржавы, — сапраўды існуе. У тым або іншым выглядзе. І такім чынам, за год да прэзыдэнцкіх выбараў у Беларусі Москва дэманструе намер падтрымаць на іх «адзінага кандыдата». Не ад дэмакратычных сіл.

Праўда, дэманстрацыя намерай, якой заўсёды славіўся Крэмль, яшчэ не азначае, што намеры будуть спрадукованы. Хутчэй за ўсё, як мяркуюць некаторыя беларускія назіральнікі, Москва выпрабоўвае старую, правераную тактыку, уласцівую некалі бізантыйскаму двару ў стасунках зь іншымі дзяржавамі. Ненадзейных хаўрусынікаў, а тым больш таемных ворагаў, Бізантыя імкнулася задушыць у сваіх абдымках. Лепей наблізіць ворага, спавіць яго рознага роду абяцаныні, тримаць навідаво, чым адкрыта сварыцца, а тым больш распачынаць вайну. Праўда, у наш час войны вядуцца інфармацыйныя, але каштуюць яны нярэдка ня менш дорага, чым сапраўдныя.

Цяжка паверыць, што ў крамлёўскай адміністрацыі або ў спэцслужбах цалкам давяраюць А.Лукашэнку, які ўжо не аднойчы прайвіў сябе як вельмі не-

правоў чалавека». Пры такім падыходзе зынікненне некалькіх апазыцыянераў у Беларусі павінна ўспрымацца ў Расейі як дробязь, ледзьве не як дзіцяческі свавольства.

Пры тым што большасць расейскіх праваабаронцаў імкніцца цяпер захоўваць ляльнасць дзяржаваў, дзяржава толькі ўзмашняе ціск на праваабарончы рух, выстаўляючы ўсё новыя абмежаванні ў рэгістрацыі дзейнасці ў галіне абароны правоў чалавека. Калі грамадзкае расясьледаванье фактаў масавага зьбіцця міліцыянтамі мірных грамадзянаў у Башкартстане завяршаецца тым, што ўпаўнаважаны па правах чалавека Ўладзімер Лукін ківае пальчыкам кіраўнікам суб'екту федэрациі — нядобра так рабіць, хлопцы, — дык выказаванне таго ж Лукіна аб tym, што Москва занепакоеная станам правоў чалавека ў Беларусі гучыць непераканаўчы.

Часам даводзіцца чуць размовы: няхай бы Беларусь далучалася да Расейі — можа, тады стандарты дэмакратыі і правоў чалавека ў новай саюзнай дзяржаве вытрымлівацца! На гэта можна запярэчыць: паглядзіце, як гэтыя стандарты вытрымліваюцца ў суб'ектах цяперашняй РФ — на Каўказе, у Калмыкіі, Башкартстане ці нават у якой-небудзь Курскай вобласці. Можна не сумнівацца, што ў выпадку далучэння Беларусі да Расейі ўлада мясцовага беларускага начальніцтва стала б яшчэ

давяраюць цяпер менш за чвэрць аптычных — абліютны адмоўны рэкорд за ўесь час знаходжання яго ва ўладзе. І гэта пры нібыта ідэальнай эканамічнай каньюнктуре, нечуваным росцеце цэн на нафту, стварэнні шматмільярднага стабілізацыйнага фонду, павышэнні зарплат бюдзэтнікам.

Жыцьцёвые ўзровень большасці расейцаў, якія жывуць за межамі Москвы й Санкт-Пецярбургу, застаецца катастрофічна нізкім. У такіх умовах выкананец апрацоўцю «Пераемнік» (гэта значыць знайсці прадстаўніка партыі ўлады, якія за заняціе выбараў, а потым вярнуць пасаду назад) будзе няпроста. Таму Пушін імкніцца засыцерагчы сябе ад эксплесаў як унутры краіны, так і вакол яе — найперш у Беларусі. Страціць такога саюзніка ён ня можа сабе дазволіць, інакш гэта будзе азначаць канчатковую палітычную паразу на замежным кірунку.

Аднак ці ўдасца Пушіну маніпуляваць Лукашэнкам, хай сабе з дапамогай сяброўскіх абдымкаў ды падарункаў з царскага пляча — напрыклад, у выглядзе льготных тарыфаў на газ? Пакуль што такія спробы завяршаліся нічым. Кіраўніку Беларусі ў патрэбны момант удавалася высыліць з абдымкаў. Няшчасце ў тым, што ў гэтай гульні на карту пастаўлены не палітычны лёс кіраўнікоў дзяржаваў, а лёс беларускай нацыі, якая ніяк ня можа распараціца ім сама.

Як расейскія праваабаронцы могуць дапамагчы Беларусі, калі яны ня здольныя нічым дапамагчы чачэнцам, калмыкам ці жыхарам Курску?

АНДРЭЙ ЛІНКЕВІЧ

НБП — гэта малаеткі?

У ноч на 24 ліпеня ўваходныя дзвіверы й шыльду на сядзібе Таварыства беларускай мовы ў Менску хулаганы залілі чорнай фарбай і аблейлі нацыянал-бальшавіцкімі ўлёткамі. Прадстаўнікі арганізацыі падалі заяву ва ўправу міліцыі Партызанскага раёну Менску. Намесніца старшыні ТБМ Алена Анісім у гутарцы з карэспандэнтам «НН» 27 ліпеня сказала, што пакуль што ніякіх вестак ад міліцыі не было. Участковы Андрэй Жолудзеў, які вядзе справу, зазначыў, што съведка здарэньня знайсьці не ўдалося: «Хутчэй за ўсё, гэта малаеткі. У нашым раёне гэта адзінкавы выпадак, таму складана сказаць, як хутка ўдасца нешта высьветліць».

Зміцер Дзядзенка

Уратаванье палацу ў Глыбокім

У Глыбокім пад пагрозай зноса апынуўся будынак з палацаўага комплексу Радзівілаў. Піша Аркадзь Шанскі.

Некалькі гадоў таму ў старым будынку, што стаіць на абрыве над гарадзкім рынкам «Верас», выявіўся старажытную муроўку. Археолаг Алег Трусаў датаваў будынак 1700—1720 г. На думку мясцовага краязнаўцы У Скрабатуна, акурат там стаяў глыбоцкі замкавы комплекс

Радзівілаў, нават вуліца так называлася — Замкавая. «Замак быў драўляным, але былі там і мураваныя, і цагляныя будынкі. Здаецца, гэта мураваны лямус. У ім захаваліся арачныя скляпенні», — кажа краязнаўец.

Сённяня старажытны лямус на значыцца ў сістэме гісторыка-культурных каштоўнасцяў, і яго перспэктывы выглядаюць незайдзросна. Бо нават будынкі, узятыя пад ахову, у Глыбокім перарабляюцца. «У нас камэрцыйны бум. Прадпрымальнікі скупляюць дамы ў цэнтры гораду, перарабляюць

іх пад наватворы. Я патэлефанаў у райвыканкам — толькі таму ўдалося спыніць перабудову аднаго з таких старых будынкаў», — расказвае У. Скрабатун.

Ціпер ён змагаеца за захаваныя радзівілаўскага лямусу.

Пра тое, што будынак пачалі разбураць, краязнаўцу паведамілі работнікі рынку. Але дзякуючы ўмешанью галоўнага архітэктара гораду сп. Рамашкі ўдалося спыніць работы да высьветлення акталічнасцяў. Хаця палова муроўкі ўжо была зьбітая.

Сакратарыят ГА «ТБМ імя Ф. Скарыны»

Вартанье ў Карабявец

Беларусь мае намер пабудаваць порт у Калінінградзе. Наша краіна на мае доступу да мора, перавозачы штогод праз порты Балты, Украіны й Ресей 17 мільёнаў тоннаў тавару. Таксама ў абмен на дазвол на вылаў у расейскіх водах 11 тысячаў тон рыбы, Беларусь ававязалася спрыяць развіццю расейскай сельскай гаспадаркі ў Калінінградской акурузе.

Лібералізацыя цэнаў

Урад зацвердзіў

канцэнцыю праектаўэрнія. Згодна зь ёй, у наступныя пяць год дзяржава будзе кантроліроўваць цэны на ЖКГ, сувязь, транспарт, тарыфы ў газавай і энергетычнай сферах. А вось цэны на так званыя «сацыяльна значныя» тавары будуть паступова рабіць свабоднымі.

**«Джэм-банк»
абвінавачваюць,
«Джэм-банк»
абвінавачвае**

25 ліпеня Нацбанк увёў на тро месцы часовую

адміністрацію ў «Джэм-банку». «Джэм-банк» адзялагаў нечаканым прэс-рэлізам, у якім закідае «асобным высокапастаўленым карумпанавым чыноўнікам» дэстабілізацію становішча ў краіне перад выбарамі. У апошнім лічыць, што дзяржава адпрацоўвае на «Джэм-банку» мадэль стварэння систэмнага банкаўскага крызісу перад выбарамі.

«Нардзін» зачынілі

Вышэйшы гаспадарчы суд пакінуў у сіле расшэнне

Міністэрства аховы здароўя пра ануляванье ліцензіі на мэдычную дзейнасць ААТ «Нардзін». Цэнтар ужо спыніў сваю працу. Што датычыцца сеткі аптэк «Нардзін», дык яны працуяць у ранейшым рэжыме.

«БеСТу» льготы

Дзяржавы апэратар мабільнай сувязі «БеСТ» на будзе абкладацца мясцовымі падаткамі пры будаўніцтве аб'ектаў сеткі мабільнай сувязі стандарту GSM. Акрамя гэтага, мясцовыя ўлады будуть

абавязаны даваць «БеСТу» плошчы для абсталіванья ў аренду па льготных тарыфах.

**Іранскі легкавік.
Дубль 2**

Урад рэзанімую пляны стварэння ў Беларусі вытворчасці іранскіх легкавікоў. Віцэ-прэзыдэнт аўтабудаўнічай кампаніі «Іран Хадро» Абдул Рахман Галамбор прыехаў у Беларусь вывучаць патэнцыял рынку. На сустрэчы са сьпікерам палаты прадстаўнікоў Уладзімерам Канаплëвым

іранец папрасіў дзяржаўнай падтрымкі для эвалізацыі гэтага праекту.

Бялізна для эліты

Німецкая фірма «Лянтгайнрых» будзе шыць у Беларусі бляйзну, абрусы і сурвёткі, прызначаныя элітнымі гатэлямі, рэстаранам, а таксама буйнымі міжнароднымі аўткампаніямі. Фірма плаціць ўклады 200—300 тыс. ўпраўленія прадпрыемстваў ў нашай краіне. Сыравіну маюць набываць у Аршанскае ільнокамбінату.

АК; АФН

**Драма
крапавага
барэта**

На спаборніцтвах унутраных войскай за права насыць крапавы барэт, што прайшлі 16 чэрвеня ў Менску, ураджэнец Докшыц Вадзім Кушаль атрымаў падчас спарыту цяжкія траўмы — закрытую чэррапна-мазгавую траўму і здушэнне галаўнога мозгу ад удараў ў галаўу.

Хлопец знаходзіўся ў коме, балінсуючы паміж жыццём і смерцю. У пачатку ліпеня, паводле слоў начальніка прэс-службы ўнутраных войскай Паўла Траулькі, намецілася паліпшэнне — Вадзім пачаў пазнаваць родных, сядзіў і еў. Выказвалася надзея, што праз некалькі тыдняў усе жыццёўыя функцыі адновяцца. Маці салдата Файна Фэрдинандаўна казала журналістам: «Бога малю, каб сын не застаўся калекам». Але, як высьвятае, Кушаль усё ж застанецца інвалідам. У аддзяленні нэурахіргіі, дзе знаходзіцца хлопец, ад камэнтароў адмаўляюцца.

Дарэчы, падчас праходжання службы Вадзім ужо атрымліваў мочы ўдар па галаўе і лячыўся ў шпіталі МУС.

Павал Траулька так пракаментаваў трагедыю 16 чэрвеня: «Гэта няшчасны выпадак. Вадзім быў у ахойным шлеме, як і яго супернік. Абодва былі ў баксэрскіх пальчатках. Выпрабаваны на права насыць крапавы барэт вельмі жорсткія. З 60 прэтэндэнтаў да фінішу дайшлі 16».

**Янукевіча
прывітаў
Буш**

Два тыдні таму на сустрэчы лідэраў Міжнароднага демакратычнага звязу (IDU), што яднае правацэнтрысцкія партыі сьвету, Беларусь прадстаўляў намеснік старшыні ПБНФ Аляксей Янукевіч. Постсавецкія краіны былі рэпрэзэнтаваныя таксама прадстаўніком Азэрбайджану.

Малады чалавек зрабіў даклад пра беларускую ситуацыю 18 ліпеня на сустрэчы з кіраўнікамі больш як 40 партый. А 19 ліпеня на круглым стале, што адбыўся ў Белым доме, даклад пра Беларусь прагучай першым пасыль ўступнага слова Дж. Буша. У сваёй промове прэзыдэнт ЗША традыцыйна нагадаў, што Беларусь — апошняя краіна ў Эўропе, дзе няма свабоды і пануе дыктатура. «Мы будзем дапамагаць демакратычным сілам у Беларусі», — зазначыў амэрыканскі лідэр. Пасыль пасяджэння Буш падышоў да А. Янукевіча, выказаў падтрымку й задавальненне працэсам кансалідацыі беларускіх демакратычных сіл.

АШ

ГАСПАДАРКА СЪЦІСЛА

АМОН сілай спыніў акцыю «Зубра». У дзень 11-й гадавіны інаўгурациі Аляксандра Лукашэнкі зуброўцы выйшлі на плошчу Якуба Коласа з партрэтамі палітвязняў.

СЪЦІСЛА

На сходах

27 чэрвеня ў Івацэвічах былі затрыманы шэсцьцаць удзельнікаў сходу па выбарах дэлегатаў на Кангрэс дэмсілаў. Затрыманаму карэспандэнту «Газеты для вас» **Сяргею Скулаўцу**, з ягоных словаў, супрацоўнікі Берасцейскага КДБ прапанавалі заплаціць штраф у 60 базавых величынь альбо даць згоду на супрацоўніцтва.

У Бабруйску 23 ліпеня міліцыянты, супрацоўнікі МНС і людзі ў цывільнym спрабавалі сарваць сход па вылучыні дэлегатаў на Кангрэс дэмсілаў. Яны ўварваліся ў дом **сябра ПБНФ** ды склалі пратакол на гаспадара за арганізацыю несанкцыянованага сходу.

Активісты АГП **Людміле Краснасельскай** з Калінкавіч пасъля сходу сталі прыходзіць позвы, каб яна звяліса на гутарку да намесніка начальніка райадзелу міліцыі Краснова.

Ціск на палякаў

Старшыню Саюзу палякаў **Анжалику Борыс** 21 ліпеня ў 18.30 міліцыянты хацеў даставіць у Ленінскую раённую прокуратуру Гомадні. Яна адмовілася ехаць туды — скончыўся працоўны дзень. Пасъля гэтага прадстаўнік прокуратуры прыехаў сам: ён афіцыйна палярэдзіў Борыс, каб яна не замінала склікаць Галоўнае прайленне СПБ у старым складзе (выбраным на пазамінульм звязз-дзе арганізацыі), каб яно склікала паўторны VI звезд Саюзу.

Гарадзенская друкарня 21 ліпеня адмовілася друкаваць ну-

мар газеты «Głos nad Niemnem», які выдаюць прыхільнікі экспаршыні СПБ Тадэвуша Кручкоўскага. Прchyчына — запазычанысьць.

МЗС 21 ліпеня вырашыў спыніць дзеянасьць **Эўрапейскага фонду «Дыялёт»**, зарэгістраванага ў Варшаве, авбінаваццю яго ў шпіёнскай дзеянасьці. Паведамленыне пра гэта было агучана ў тэлепраграме «Панарама».

Папярэджаныне газэце

Мініфармацыя вынесла 15 ліпеня палярэджаныне рэдакцыі недзяржайной газеты **«Вітебскій кур'ер М»**. Выданью закідаюць, што яно не прыйшло пе-рэгістрацыі ў сувязі зь зменамі ў назве, а таксама няправільна падае інфармацыю ў выходных звестках.

Сарваны летнік

Летнік для студэнтаў-юрыстаў, арганізаваны Інавацыйным фондам прававых тэхналёгіяў (Беларусь) і заплянаваны на 19—28 ліпеня ў намётавым гарадку беларуска-німецкага цэнтра «Надзея», не адбыўся. Кіраўніцтва цэнтра спаслалася на «кантысанітарыю».

У свабодных прафсаюзах

Старшыню суполкі Свабоднага прафсаюза Беларускага Генадзя **Быкава** 19 ліпеня хацелі аблукаваць пры ўваходзе на Менскі завод аўтаматычных ліней: адміністрацыя пілнавала, каб прафсаюзы актыўіст не пранёс газеты «Салідарнасць».

Быкаў не пагадзіўся, але й на за-вод ня трапіў.

Суполка **прафсаюзу РЭП** на Магілёўскім аўтамабільным заво-дзе 20 ліпеня атрымала чарговую адмову ў регістрацыі.

Статкевіч перад адпраўкай

У **Міколы Статкевіча** 20 ліпеня ў раённым аддзеле міліцыі забラў пашпарт, вайсковы білет і зыялі адбіткі пальцаў — перад адпраўкай на «хімію». Паводле некаторых крыніц, яго й Паўла Севярынца маюць адправіць ад-бываць пакараныне ў вёсках.

НАША НІВА 95 ГАДОЎ ТАМУ

ЯКУБ КОЛАС

У судзе

Янку прыгавор чытае Член акуружнага суда: «Суд праўдзівым палагае За праступак, што Дуда Учыніў па добраў болі, Ў цвёрдай памяці, вуме — за пакражу жытa ў полі — прысудзіць на год к турме». — А турму ты як адбудзеш, — Кажа член, каб горш кальнуць, — Дык правоў ты мець ня будзеш: Нават соцкім не зьябуць! — Пакланіўшысь асыцярожна, Янка члена стаў пытаць: — Мой паночку! Цi ня можна Тых правоў i з сына зьнаньць?

«Наша ніва» № 10, 17 сакавіка 1910 г.

Маёмысьць апісалі паўторна

Майно галоўнага рэдактара газеты «Прэсбсол» **Уладзімера Беражкова** 19 ліпеня апісалі паўторна. Першы раз апісалі 11 сакавіка згодна з рашэннем суду паводле пазову міністра фінансаў, старшыні фэдэратыўнай гімнастыкі Мікалая Корбута.

Да Марыніча не пусьцілі

Паслям Чэхіi Славакіi ў Бела-руси 19 ліпеня не дазволілі суст-рэцца з палітвязнем **Міхailам Марынічам**. Кіраўнік дэпарта-

мэнту выканання пакаранняў МУС Уладзімер Коўчур заявіў, што галоўная прычына адмовы — адсутніць у Марыніча чэскага або славацкага грамадзянства. Са-мога палітыка 21 ліпеня перавялі з турэмнага шпіталю ў калёні.

«Зуброўцы» ў Магілёве

У Магілёве 20 ліпеня затрымалі актыўісту незарэгістраванай арга-нізацыі «Зубр» **Валадара Цур-панава і Максіма Дварэцкага**: яны раздавалі мінакам незарэгіст-раваную газету «Выбар». На іх склалі пратаколы за распаўсюд друкаванай прадукцыі без выход-ных звестак, а на Цурпанава — яшчэ й за непадпрадкаваныне патрабаваныям супрацоўніку міліцы.

Лябедзькавы надгледзіны

19 ліпеня пры паездцы ў Вільню аўтамабіль **Анатоля Ля-бедзькі** надгледзілі двойчы. Першым прапусціць кіраўніка АГП, памежнікі атрымлівалі даз-вол зь Менску.

Да 11-годзьдзя

У Менску падчас акцыі, пры-меркаванай да 11-годзьдзя Лу-кашэнкавай інаўгурациі, актыўі-сты «Зубра» правлялі несанкцыя-наваную акцыю ў падтрымку палітвязняў. Аманаўцы затрымалі **Ільлю Богдана, Яна Давідовіча, Дар'ю Барабас, Уладзіслава Несыцера, Алену Ка-пач, Натальлю і Аляксандра Ўшкоў, Аляксандра Курбац-кага** (на двух апошніх склалі пратаколы за парушэнне парад-

ку правядзення вулічных акций).

У той самы дзень у Віцебску на Кіраўскім мосці актыўісты «Зу-бра» вывесілі расцяжку «Сва-боду палітвязням». Затрымалі **Вадзіма Дарапкіна**, які фата-графаваў акцыю. З постарунку яго адпусцілі толькі пасля таго, як зас্বяцілі стужку.

Напад нацбolaу на ТБМ

Уначы з 23 на 24 ліпеня ўва-ходныя дзяверы й шыльда на менскай сядзібе **ТБМ** былі за-літыя чорнай фарбай і заклеены нацыяналь-бальшавіцкім ўёт-камі. Прадстаўнікі арганізацыі пад-алі заяву ва управу міліцыі Партызанскага раёну Менску.

Суды «Народнай волі»

Калегія ў грамадзянскіх спраўах Менскага гарадзкога суду не за-даволіла 25 ліпеня касацыйных скаргаў рэдакцыі газеты **«На-родная воля»** на раашэнне суду Ленінскага раёну. Паводле іх га-зеты мусіць заплаціць штраф Ся-ргею Гайдукевічу ў трох жыхарах Клецку.

Завадзкая ў праукратуры

25 ліпеня **Святлану Завадз-ку** выклікалі ў праукратуру Цэн-тральнага раёну Менску: съледы-цікавіўся падзеямі 7 ліпеня — пад-час разгону акцыі «Ланцуг неабы-якавых людзей».

Скрабец пад вартай

Да 27 жніўня **Сяргею Скраб-цу** падоўжаны тэрмін утрыманыя пад вартай.

Бомж са съцягам

Паратунак ад съпёкі

Ад ліпенскай съпёкі плынуць мазгі і цямнеш ў вачох. Статыстыка съведчыць, што акурат у гэты час адбываеца найболей ДТЗ. Кіроўца ЗІЛа ня справіўся з кіраваньнем машынай і задушыў кабету з Стара-Барысава. Нейкаму тынэйджару пад колы скутэра трапіў мясцовы вэтэрн вайны. Добра, што абодва засталіся жывыя.

Асаблівую небясьпеку ўяўляюць ліхачы на маршрутках. На мінульым тýдні трох ці чатырох маршрутнікаў пазбавілі ліцензіі — за перавышэнне хуткасці.

Я страхуюся, таму ежджу аўтобусам. Але яй ён не вытрымлівае съпёкі. Псевдаца ля самай рэчкі. На Бярэзіне процьмі людзей. Народ не пужае ні русальны тýдзень, ні інфармацыя пра кішечную палачку. Людзі радуюцца, адпачываюць. Не да адпачынку толькі міліцыянтам, якія ў на рэчцы не даюць спакою кіроўцам, выпісваючы тым штрафы

за няправільную паркоўку — стаяць надта блізка ад вады. Хоць неяк аб экалёгіі задумаліся.

Культура «крыжачка»

Адпачыць ад съпёкі таксама можна ў лесе. Барысаўская моладзь часта так і робіць. З музыкай і гарэлкай. Падчас свайго падарожжа з Дэрпту ў Беларусь у 1835 г. Фадзей Булгарын называў беларусаў *вінолюбівой* нацыяй. Сённяшнія нашчадкі тых беларусаў цалкам адпвядоў называюць, толькі цяпер аддаюць перавагу пладова-ягадным напоям, якія маюць прыгожы беларускія назвы. Сёлета гіт сезону — «Мара паляўнічага».

Толькі кантынгент, які ўжывас той дзіўны напой, не падобны да старасвецкіх аматараў крамбамбулі — Радзілаў да Вішнявецкіх.

Сяджу на аўтобусным прыпынку і чакаю транспарту, каб даехаць да вёскі. З кайстрамі, набітымі той «Мара паляўнічага», на прыроду

ідуць адпачываць троє скінгэдаў. Адзін з іх падыходзіць да мяне як да старога добра газаўшы, цягне руку і кажа: «Здароў!» Вітаюся. Зауважаю на руцэ татуіроўку з выявай святыкі. Фашыкі ідуць далей. Мо прыняті мяне за свайго праз катоткую фрызуру, а мо памыліліся праўз съпёку.

Бамжы-нацыяналісты

Расце новая генэрэцыя моладзі — тыя, каму ад 16 і болей, — цалкам прасякнутая лукашэнкаўскай ідэалёгіяй і квазіпатрыятызмам. Акурат такі хлопец гадоў пятнаццаці прычапіўся да мяне на Дзень Рэспублікі, каб я прышпіліў на свой пінжал стужаку «За Беларусь!». Хацелася паслаць таго бэрэзэмашу, кабуды далей. Але стрываў.

Назаўтра пасыля Дня Рэспублікі раніцай падумалася, ці не праводзіла нешта накшталт бэрэзэмашу, акцыі й апазыцыя ў Барысаве, бо на прыпынку «СШ №9» бачу бамжу зь бел-чырвона-белым значком на грудзях. Такія ў нас беспрытульныя — съядомыя.

**Зыміцер Панкавец,
Барысаў—Кастрыца**

АНДРЭЙ ГАНЧАВІЧ

СЪЦІСЛА

Пікет у лесе

У адпаведнасці з пастановай Баранскага гарвыканкаму (Аршаншчына) месцам правядзення масавых сходаў і пікетаў вызначана пляцоўка ў сасновым бары на ўскрайку гораду. У Воршы яшчэ летасць такім месцам стала пляцоўка ў Придняпроўскім парку. Але значную плошчу яе займае вялізны павільён — намёт піўной кампаніі «Балтыка». Дый, здаецца, ніякіх пікетаў там пакуль не было. У спадарожніку Воршы Барані моцныя пазыцыі дэмакратаў — так, у гарсавеце працуюць

некалькі незалежных дэпутатаў. Дагэтуль масавыя мерапрыемствы (у тым ліку сіяцткаваньне 1 траўня) праводзіліся на плошчы перад Палацам культуры. Цяпер прадпісаны мітынгаваць у лесе. Здаецца, там ста гадоў таму ладзілі свае маёўкі баранскія рабочыя зь мясцовага драчына-цвікарнага завода. Гісторыя паўтараецца.

Усё болей дамоў са старэлых

На Аршаншчыне расце попыт на месцы ў дамах-інтэрнатах для са старэлых. З 11 тысяч пэнсіянераў, якія жывуць

у раёне, палова — адзінокі. Іх даглядаюць на даму сацыяльныя работнікі. Паслуга гэтая каштует ад 6 да 11 тысячаў рублёў. У дзвюх бальніцах ёсьць 25 сацыяльных ложкаў, куды зъмяшчаюць самых нямоглых. Тут старыя могуць знаходзіцца гадамі, адлічваючы 80% пэнсіі за ўтрыманьне.

Але вольных месцаў для са старэлых у спэцыялізаваных інтэрнатах не хапае. Калі ў старых маюцца дзеци, то ў інтэрнат бяруць пры ўмове даплаты імі да пэнсіі на ўтрыманьне, а яно складае цяпер звыш 260 тысячаў рублёў штомесяц, што больш за

сярэднюю пэнсію. Праўда, бываюць і выключэнны. Так, нядыўна па раשэнні райвыканкаму ў інтэрнат зъмісьцілі мужа і жонку. Абое да выхаду на пэнсію рабілі ў калгасе. Цяпер жа яны могуць сябе абслужыць, да таго ж два сыны яны толькі не дапамагаюць бацькам, але і аднімаюць у іх частку пэнсіі на выпітку. Каб крыху вырашыць праблему, у найбліжэйшы час у раёне заплянавана аbstaliavaць дом-інтэрнат на 25 месцаў у будынку былога дзіцячага садка ў в. Тарчылава.

**Яўген Жарнасек,
Ворша**

тэндэнцыі

Заезьдзіў, або Чаго ён баіцца

**АНАТОЛЬ
СІДАРЭВІЧ**

У дні чарговага прыступу казённага патрыятызму пачаў показку. «Баба, гэта праўда, што ў вайну не было хлеба? — Праўда, унучак. — А што, яны намавалі масла праста на каўбасу?»

Жанчына расказвае мне гэту показку пад гукі ваенных песьні, што ледзь даносяцца з-пад прыкрытае ручніком «брахучкі» — радыёпрадуктара (рэгулятар гучнасці зламаўся, таму «брахучку» сунімаюць так).

Пасыля показкі апавядальница выводзіць сэнтэнцыю:

— Чым далей, тым больш далёка гісторыя будзе вайні. Ужо майм дзесяцім яна нецікавая. А яны як началі з новага году «перамога» ды «перамога», дагэтуль суніца ня могуць.

— Заезьдзіў ён гэту вайні і перамогу — аж моташна, — кажа маладая кабета. Яна, як і мнозвіти жыхароў гэтага палескага гарадка, бесправнаўная. Маючы сярэднюю спэцыяльную адукцыю, ня можа нідзе ўладкавацца. Яе, як і тое мнозвіти, цікавіць не прамовы аб «вялікай перамозе», не камланыне аб нечуваных посьпехах Беларусі, а адказ на просьбы пытаньне: ці будзе праца?

Пажылая кабета пытается:

— Дзе ты бачыў, каб дзесяці жылі на пэнсію бацькоў? А ў нас так і жывуць.

Завод для сушкі агародніны ў гарадку Г. стаіць ужо каторы год. Раней на ім працавала чалавек чатырыста. Будынкі ніхто не даглядае, і яны пачынаюць разбурацца. Даўжэны дрэваапрацоўчы цэх былога прамкамбінату, што стаіць на вуліцы Перамогі, не падае знаку жыцця. А гэта яшчэ сотня другая працоўных месцаў. Стаіць і завод жалезабетонных вырабаў. Работнік заводу апавядзе, як яны штопанядзелак прыходзяць на прадпрыемства, каб пачуць, што працы ня будзе.

У заводу няма грошей, каб купіць патрэбныя матэрыялы. Работнік са скруха глядзіць на прывезеныя «з-за съвету» піліткі, якімі забрукаваныя падыходы да некаторых будынкаў у гарадку.

— Хіба мы не маглі б выпускаць гэткія, калі б і нам дали гроши зь бюджэту?

Ён апавядзе, якія нізкія тутэйшыя заробкі ў параўнанні зь менскімі. Называе колькі атрымлівае рабочы изўнага разраду ў сталіцы, у Баранавічах і ў Г. Чым меншы горад, тым меншыя заробкі.

Людзі выдатна разумеюць прыроду гэтае лёгкі. Так і кажуць: Лукашэнка баіца менскіх рабочых, таму падкормівае іх, абраючы рэгіёны.

Пачуць і тое, што не рэкламавалася: у Г. прыяжджаў Сяргей Сідорскі. Высокапастаўленыя чыноўнікі ў Г. бываюць нярэдка. Пажылая кабета так пракаментавала візит прэм'ера:

— Устрывоўжыліся. У нас на рэфэрэндуме многія галасавалі супраць Лукашэнкі.

— Адкуль вы ведаеце?

— Я ж сярод лодзей жыву і чую, што яны кажуць. Ці мала што нашы вэртыкальныя намалявалі.

Як кабета, так і знаёмы лекар далёкі ад аптэымізму. Каб падніць эканоміку раёну, патрабујацца немалыя сродкі, адкуль іх возьмеш. Ня будзе ж улада адбираць іх у менскіх рабочых.

Лекар апавядзе пра новыя звязы ў жыцці. Прастыгуткі аказаюць паслугі ўжо і ў вёсках. Маюцца і першыя ахвяры пілітнага кахання. Лекар расказвае, як адзін знаёмец пасыля пасездкі ў вёску прыйшоў да яго на кватэру...

На маё пытаньне, чаму ўлада заезьдзіла тэму вайні, доктар іранічна адказвае:

— Гэта не мая спэцыялізацыя. Лепш адкажуць спэцыялісты па іншурозах і псыхозах.

Пытаюся пра настроі тутэйшыя намэнклятуры, бо памятаю, як яе прадстаўнікі неўразумела пыталіся: навошта вы зынялі кандыдатуру Домаша? Цяпер, кажуць мне, намэнклятура безнадзеяна махае рукамі ад самага пачатку, бо ня бачыць у «пяцёрцы» прахадных прэтэндэнтаў. Аднаго ў Г. называюць хлопчыкам, а ў другога вельмі хісткай пазыцыя, бо працеваў у рэурсавым цэнтры.

— Патрабуюцца неардынарныя падыходы, съvezjы ѯдзі і съvezjы людзі, — кажуць мясцовыя дэмакраты.

Правінцы ўжо дасыпвае, калі не дасыпела да разумення сътуацыі.

Ганчавічы — Менск

Гогаль адпачывае

Праця са старонкі I.

У гэтым выпадку сышлося ўсё, каб прэм'ера стала гучнай. Галоўная сцэна, галоўны рэжысэр (якім павінен зьяўляцца мастакі кіраўнік тэатру Валеры Раеўскі), у якім аўтара інсцэніроўкі — галоўны — ці, ва ўсякім разе, самы скандалыны і самы вядомы — драматург найноўшай Беларусі Андрэй Курэйчык. На сцэне — Віктар Манаеў, Генадзь Аўсянікаў, Аўгуст Мілаванава, Генадзь Гарбук, Арнольд Памазан.

Усё гэтае сузор'е бліскучых імянаў і рэгалій зычліва прыняло ў свае абдымкі пачынаючага расейскага пісьменьніка М.Гогаля. Так загадчыку літаратурнай часткай ласкава дазваляеца раз на сто гадоў выступіць з бэнэфісам на кірмашы.

Гледачу прапануеца містычная камэдыя «Чычыкаў».

Штосьці па-школьнаму знаёмае і не без прэтэнзіі на сучаснасць. Для аўтара-пачаткоўца абдзеца.

Зразумела, што ўкласыці паму ў пракрустовыя рамкі спэцічнай дзеяцяжкі. Паэма — твор эпічны, патрабуе размаху. Каб сціснуць «Мёртвых душы» да патрэбнага ляканізму, Канстанцін Станіслаўскі ў свой час звярнуўся да Міхаіла Булгакава. Раеўскому хапіла Курэйчыка.

Курэйчык пастараўся.

Бліскучы гогалеўскі разьдел пра Плюшкіна ў Курэйчыкавай інтэрпрэтацыі сціснуўся да трох з паловай хвілін. Адчуваеца рука майстра. Аўгусту Мілаванаву, які грае Плюшкіна, скардзіца няма на што: зъ яго зыліваліся. Старонка тэксту асаблівых намаганій не патрабуе. Плюшкін-Мілаванав слупом выходзіць на сцэну, слупом некаторы час стаіць, потым сядзіць, потым зноў стаіць. Толькі-толькі ў душы плюшкінскай начало прачынацца нешта чалавече, як воляю рэжысёра, што ня даў актору абцяжарыць сябе абыгрываннем хоць якой дэталі (адзіны ўцямын жэст Плюшкіна — цягніце за сабой крэсла, што ў іншых сцэнах выконваюць «чыноўнікі» — слугі прасцёному), гэтае пачуццё гасыне ўжо канчаткова. Іграць няма чаго. Паставілі табе мізансцену слупом — вось і стой, родненькі, а ня хочаш — крэслам пазабаўляйся. Так что скрушны мілаванавскі голас нібыта лямант пра дапамогу: «Людзі, я ж яшчэ іграць могу! Якога чорта мяніе крэслы цягаць прымушаюць?!»

І сапраўды — Плюшкіна да

Мілаванава ігралі Ўсевалад Меерхольд, Барыс Петкер, Інненцій Смактуноўскі. Пытаньне, што ж яны ўсе ў гэтай ролі такога знаходзілі, калі іх пераемніку нават на паклон высыці Бог (ці сумленне?) не дазваляе?

Пераважная большасць актораў дакладна ня бачаць розныцы паміж «Мёртвымі душамі» і «Ажаніцца — не журыцца». Загадана: іграем камэдью. Яны і іграюць. Бліскучы камічны талент Віктара Манаева (Манілаў), Мікалай Кучыца (Сабакевіч), Алены Сідаравай (Каробачка) здольны трывама зувагу гледача. Але ім рапчуя няма чаго рабіць на сцэне. У кожнага загадзя прызапасены скрутак паперы зь пералікам памерлых прыгонных, кожны на працягу п'ёунага часу ад яго пазбаўляеца. І калі ў Гогаля нават перадача гэтага кавалачка паперы ад памешчыка Чычыкаў абыгрываеца, характарызуе былога ўладара, то чым ў Купалаўскай пастаноўцы, апроч тэмпэраманту, бакенбардаў іншай формы ды сякога-такога налёту фрыволънасці, Манілаў адрозніваеца, напрыклад, ад Сабакевіча, баюся, ня ведае

нават сам пан Раеўскі. «Камэдью» іграюць бяз гогалеўскага побыту, бяз гогалеўскага гумару, а калі што съмешнае глядзіч і знаходзіць, то гэта, відавочна, выдумалі самі акторы (напрыклад, паказваныне пальцам на пахаванага ў замлі мужа — кожны раз пры згадванні свайго статусу ўдавы — відавочная прыдумка Алены Сідаравай, з чым мы яе і віншуму).

Зрештэ, нават камэдью купалаўцы ў гэтым выпадку іграюць чамусыці зь цяжкасцю. Сцэна, дзе чыноўнікі калектыўна разважаюць пра прыроду чыноўніцкай сутнасці, чамусыці частковая перанесеная ў «Мёртвых душы» з «Рэвізора», далёка ня съмешная, хоць Губэрнатар (Арнольд Памазан) з усіх сіл стараецца камікаваць. Капітан Капейкін (Мікалай Кірычэнка) раптам зьяўляеца ў выглядзе пірата з чучалам папугая на плячы (усё зразумела: туцкай, чучалам — ехаць трэба!). У астатнім ўсё — як у тэатры мадам Цосо: характары ваксовыя і нецікавыя. Губэрнатарыха — яна і ёсьць Губэрнатарыха. Дачка-інстыгутка паводзіць сябе аблапотна ў рыфму, а Пракурор ня здолны пераўласобіцца ў сывінно, як бы яго ні атэстуюць Сабакевіч: характар не прадуманы і не прамаляваны пастаноўчыкам. І нават беларуская мова гучала так, быццам за кулісамі акторы трох гадзін размалювалі па-расейску, — зь мяккімі [ч'] і [р'] — і не пасыпелі перабудавацца. Дарма што акадэмічнай сцэне павінна быць узорам спэцічнага маўленьня. Макаравай і Станюце, якіх я яшчэ засыпеў на сцэне, сорамна было б за такую зьмену.

Галоўны правал у ансамблі актораў — Чычыкаў. Рэч ня ў тым, што Дзьмітры Ясеневіч — актор малады: гэты недахоп, як вядома, з узростам мінае. Проста Чычыкаў у Гогаля робіцца фігурай містычнай

не таму, што мёртвые душы скупляе па ўсёй Русі-матухне. А таму, што ён, як д'ябал-спакушальнік, знаходзіць патрэбны клоч да кожнага сэрца. Раеўскі з Курэйчыкам спрасыцілі сюжэт да немагчымасці. Чычыкаў у іхній інтэрпрэтацыі — новы расеец (ён нават зъяўляеца ў малінавым пінжалу — так яны зразумелі гогалеўскі «брэсунічны колер зь іскрай»). І ў ім якраз ніякай загадкавасці быць ня можа — як у любым з герояў показкі. Ездзіць чырванашчокі здаравяк, які з Манілавым гаворыць тымі ж інтанацыямі, што і з Сабакевічам, з Наздровым — што і з Плюшкіным, пракручвае афру, дый... Дый нічога болыш. Ні Чычыкаў, ні містыцызму. Ні Рaseістройкі — на гэты вобраз рэжысэр, дзякуючы богу, нават не замахваўся: ня ў змозе перадаць...

Як голас Валер'я Раеўскага ня ў змозе аказацца перадаць Аўтарскі Голос Мікалая Гогаля. Адчуваецца, што хацелася пераўзыць Таўстаногава, які чытаў у «Хануме» вершы Грыгола Арбэліяні. Але глухі, зь цяжкім інтанацыямі, голас купалаўскага мастакага кіраўніка, здавалася, павінен быў проста запаўняць паўзы, якія болыш нічым запоўніць не ўдалося. Або — іншай вэрсіі — сказаў: павінен быць Аўтарскі Голос. А ўжо які...

Адзіны, для каго Гогаль застаўся клясыкам, — бліскучы спэцнограф Барыс Герлаван. Вялізнае крыбое люстра, што навісае над спэцнай, быццам павінна нагадаць: ўсё, што вы бачыце, шаноўны глядзіч, — толькі дрэнны сон, скажэнне рэчаіснасці. Адлюстраваны актораў пльывуць, робяцца непазнавальнымі, прымушаюць узірацца і ўдумвацца: а на самай справе — што яно там адлюстравалася, у гэтым затуманеным шкеле?

І гэта — адзіная гогалеўская загадка ў напаўправальнай інсцэніроўцы Курэйчыка—Раеўскага. У астатнім — Гогаль адпачывае. У водпуску сышоў, каб нічога гэлага ня бачыць.

Пачакай жа трохі. Адпачнеш і ты...

Аляксандар Фядута — публіцыст, літаратуразнаўца.

Тэхноляг адраджэння

7 чэрвеня споўнілася 125 гадоў з дня нараджэння Вацлава Іваноўскага (1880—1943).

Літоўска-польская тагачаснае памежжа абузовіла палітычныя і нацыянальныя прыярытэты сыноў Леанарда Іваноўскага. Юры стаў польскім палітыкам, дзеячам Польскай партыі сацыялістычнай. У 1918—1919 гг. — міністар прамысловасці і гандлю, а затым працы і грамадзкага забесьпячэння ў першых польскіх урадах.

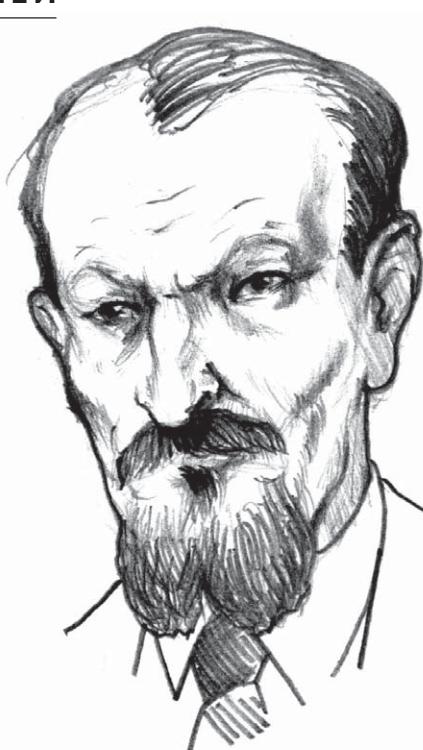
Тадэуш (Тадас) звязаў сябе зь літоўскім рухам і... арніталёгіч. Выпускнік Сарбонны, ён з 1919 г. працаўваў у дэпартамэнце земляробства Літвы, быў арганізатаром Ковенскага ўніверсітэту, дзе працаўваў на пасадзе прафэсара аддзялення матэматычна-прыродазнаўчых наук. Пасля 1945 г. — прафэсар Ковенскага і Віленскага ўніверсітэтаў, арганізатар і дырэктар Інстытуту біялагічнай Літоўскай акадэміі науک.

У адрозненіне ад братоў Вацлав пайшоў у беларускі рух, хоць пры канцы XIX

ст. ніякай нацыянальнай арганізацыі не існавала. Іваноўскі і стаў ейным стваральнікам. Ён быў ня толькі рамантыкам, але і цівізізм прагматыкам. Іваноўскі разумеў, што пачынаць нацыянальнае адраджэнне варта з падставовых рэчаў — выданыя кніг і газетаў, папулярызацыя беларускай літаратуры, заснаваныя на нацыянальных партыях. Кантактаваць і супрацоўнічаць можна з кім заўгодна — палікамі, расейцамі, літоўцамі, немцамі, але галоўнае — беларускія прыярытэты.

І гэтай дзеяйнасці Вацлав Іваноўскі прысьвяціў ўсё жыццё — газета «Свабода», выдавецкая суполка «Загляне сонца і ў наша ваконца», фундатарства беларускіх праектаў і шмат іншага. Максім Гарэцкі назваў яго правадыром нацыянальнага адраджэнскага руху перад Першай сусветнай вайной.

За часамі ВНР В.Іваноўскі — міністар асьветы, падчас польска-савецкай вайны — рэктар Менскага пэдыністытуту. У палітыцы ён вярнуўся толькі ўвесені 1941 г., калі заняў пасаду бурмістра Менску, спрабуючы

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРАДЖЕНКА

паралельна арганізаваць антыямецкую Партыю беларускіх нацыяналістаў. У пачатку сінегня 1943 г. быў забіты невядомымі тэрарыстамі. На пахаваныне Бацькі гораду сышоўся ўвесь асалелы Менск.

У асобе Іваноўскага дзівіць адна реч: як ён ўсё пасыпявай. Но, апрач адраджэнскай дзеяйнасці, не забываўся і на навуку. Бліскучы хімік-тэхноляг, які, паводле сучаснікаў, надзвычай захапляльна выкладаў свой прадмет. У 1909 г. абараніў доктарскую дысэртацию пры Мюнхенскім політэхнічным інстытуце, праводзіў досьледы над вырошчваннем цукровых буракоў у Віленскай губэрні, стварыў першы беларускі падручнік па неарганічнай хіміі. У пачатку 1920-х Іваноўскі на дваццаць гадоў прыпыняе актыўную палітычную дзеяйнасць і канцэнтруеца на выкладчыцкай дзеяйнасці ў Варшаўскай палітэхніцы. За дваццаць год ён выхаваў многіх інжынераў-тэхнолягіў для польскай прамысловасці, гэтаксама грунтоўна, як у пачатку XX ст. гадаваў беларускіх адраджэнцаў.

Мала хто ведае, што ў Купалаўскім тэатры ідзе і н'еса Іваноўскага. У праграмцы камэды «Ажаніцца не журыцца» пазначаны аўтары: Далецкія, М. Чарот. Паводле эміграцыйнага даследчыка У. Сядуры (Глыбінага), за пэўдэнтам Далецкія якраз і хаваўся Вацлав Іваноўскі.

Дарэчы, книга Юр'я Туранка «Вацлав Іваноўскі і адраджэнне Беларусі» неўзабаве выйдзе па-беларуску асобным выданьнем.

Алег Гардзіенка

Сем гадзін да будучыні

Нават безь вялікіх музычных адкрыццаў «Басовішча» — гэта вялікі кайф і вялікая свобода. Запіс у студыі сёлета выйграў «Таварыш Маўзэр». Піша Сяргей Будкін.

16-е «Басовішча» ў сталіцы беларускага року Гарадку — альтэрнатыва «Славянскому базару», пляцоўка для вольных танцаў, месца сустрэч. Фестываль пераастае свае старыя рамкі. «Усе роўна мы пераможам!» — съпявает Вольскі.

МУС падтрымаў БАС

Месец таму ўсе тэлеканалы абышли кадры з буйнога ўропейскага музычнага фэсту «Глястанбэры», які наўкрыла страшэнную залеву. На «Басовішчы-2005» у першы дзень адбылося падобнае. Сотні ног ля сцэны ператвараюць зямлю ў гразкую калатушу, намётны стан вось вось зынкне пад вадой. Але ліцэсты, якія першымі выступілі ў межах «Вольнай сцэны», з годнасцю прайшлі выпрабаванье. Старшыня Беларускай асацыяцыі студэнтаў Ілона Каршук на дождж не зважае: трэба вырашыць арганізацыйныя пытанні. Некалі яе бацькі не хацелі пускаць яе на фэст: «Маленькая яшчэ!» — казаў. У 19 год яна ўпершыню выйшла на сцэну «Басовішча» ў якасці вакалісткі групы «Праект-2001». «Тады я нават не ўсьведамляла значэння фэстывалю, праста карцела выступіць на вялікай сцэне», — апавядзе яна і адначасова падпісвае нейкія паперы з Пітам Паўлавым. Сёлета яе новая група «5set5» таксама бярэ ўдзел у конкурсе: «У мяне такая натура — люблю дзейнічаць. Таму займаюся музыкай, студэнцкімі справамі і «Басовішчам».

Праект БАСу «Фестываль маладой музыки Беларусі» польская Міністэрства ўнутраных спраў сёлета прызнала вартым увагі і выдзяліла гроши на правядзенне фэсту. Паводле новага польскага закону, менавіта МУС мусіць займацца справамі нацыянальных меншасцяў. Прадстаўнік міністэрства Яраслаў Малецкі — ці не адзіны чалавек на фэсце, апрануты афіцийна, з цікаўасцю назірае за выступамі рэпераў «Чырвоным па беламу»: «Мне падабаецца тое, што адбываецца тут».

«Далі» выступіць далі

Акурат пад выступ «Далі» выглядае сонейка. Хлопцы вылучыліся

сваёй пазытыўнай музыкай яшчэ на менскім адборачным канцэрце, але ія трапілі ў склад канкурсантаў. Дзякуючы прад'юсёру Ігару Зныку ія ўсё ж сыгралі на «Басовішчы», праўда, у межах «Вольнай сцэны». Актуальная прагучала іх «Эмігранцкая песня». Анёл-заступнік гурту сп. Знык здымает выступ на відэа: «Далі» вартыя большага! — крычыць ён і абъясе наладзіць беларусам турнір па Польшчы. Журналіст Зыміцер Падбярэскі ад выступу «Далі» таксама ў захапленні: «Яны ведаюць, як тримацца на сцэне». Слава Корань не пагаджаецца: «Ім толькі на вясельлях граць, а не на рок-фэсце».

Пад выступ гасціц фестывалю — пераможцаў мінулых гадоў і польскіх камандаў — калюжыны перад сцэнай ужо зынклі. Становіцца болей песьні пра радыяцыю: акрамя «Тарпача» тэму ўзынялі «Парасон» і «вольнага госьці» з «Чырвоным па белому».

Ірве дынамікі берасцейская «Сыцяна» (самы эмацыйны выступ на фэсце), «Піўны горад» непадалёк ад сцэны нагадвае кітайскі квартал. Усе сунцшыца пад раніцу. Самая кароткая ноч за год — на «Басовішчы».

Стрэл «Таварыша Маўзэра»

Другі дзень распачалі канкурсанты. Сябар журы Лявон Тарасевіч потым прызнáеца, што ніякіх адкрыццяў для сёлета не зрабіў:

У пятніцу, 29 ліпеня, у 23.00 на радыё «Менск» (92,4 FM) выйдзе спэцыяльны выпуск праграмы «Тузін гітоў» з вядучым Алегам Хаменкам, лідэрам групы «Палац». Праграма будзе прысьвечана «Басовішчу-2005». Цягам гадзіны будуть гучыць песьні пераможцаў конкурсу і ўдзельнікаў фэсту.

«Шмат хто з выступоўцаў працягвае музычныя традыцыі 1980-х, а хочацца пачуць маладую музыку Беларусі — голас маладога беларуса, які ў тыповай рок-манеры крычыць пра тое, што яго турбуе, а не съпявает пра сінє неба». На ўесь голас крычаў хіба Такінданг з «Рэха», але кансэрваторы ўнае журы яго не пачула.

«Ці ёсьць сярод вас наркаманы? — крычыць са сцэны Янка з «Таварыша Маўзэра». — Жарыце наркотыкі, я хачу, каб вас стала меней!» «Сэрца і душу ахвярую Беларусі» — такі патас у магілёўскіх гард-кораўцаў. Іх высілкі ацанілі. «Таварыш Маўзэр» атрымаў прыз ад радыё «Беласток» — права пасыпіц сваіго дэбютнага альбому на студыі «Rembrandt» — і прыз радыё «Палёнія» — фінансавую падтрымку ў тыражаванні й раскрутцы кружэлкі.

«Мы гатовы запісвацца хоць заўтра!» — крычыць ашалелы ад радысці Янка. «Маўзэр» каля двух год, съпявает толькі па-беларуску. Янка кажа, што абудзіўся пасылья рэфэрэндуму аб зьмене сымболікі і дзязвіхмоў: «Тады я перастаў ставіцца да беларускай мовы як да школьнага прадмету».

Група з рэвалюцыйнай назвай настроена сур'ёзна. «Вы пра нас пачуеце!» — дзякуючы яны за авансы. Тарасевіч абвяшчаючы вынікі, пажартаваў: «Цешыць, што ўзнагароду атрымаў гурт з тых мэсын, адкуль паходзіць Лукашэнка!». «Ня ўсё горшае адтуль», — парыруе Янка.

Памяці Чаркасавай

Грашовую прэмію атрымаў «Impudence», «Зъмяя» — узнагароду ад Беларускага саюзу ў Польшчы. Прэмію войта гародоцкага гміны здабыў «5set5». Слава Корань назначае, што асабістая яго сёлета ніхто не зачапіў: узнагароды

атрымалі тыя, хто прафэсійна паславіўся да сваёй справы. «Затое адзначаныя летасць пацьвердзілі сваім выступамі, што яны былі варты той увагі», — гаворыць Корань.

Фестываль скончыўся выступамі монстраў беларускага року і польскіх груп «НМР» ды «Rima». «Нэйра-дзюбэля» прысьвяціў «Жыцьцё» памяці Веранікі Чаркасавай, Кулінковіч прэзентаваў новыя песьні — «Край» і «Ўсама». Першая — «чыста сымяротная» — напісана пад уражаннем ад нядайней съмерці Тацяны Кухарскай — кумы лідэра «Нэйра-дзюбэлю». Другая — вяслы гард-кор. Па-над сцэнай беларускі і польскія съцягі.

«Уліс» прысьвячае гітарную імправізацыю памяці Анатоля Сыса. «IQ-48» прэзентуюць песьню на верш Міхала Анемпадыстава «Свято ў цемры». Закрываюць фэст «N.R.M.». Польская паліца ўпрашае скараціць праграму — час выйшаў. «І тут не даюць пайграць!» — кажа Вольскі і наступярк усяму выконвае яшчэ дзіве песьні. «Усе роўна мы пераможам!» — рэфрен новай песьні «N.R.M.».

Сталіца беларускага року

Сёлета агаліліся праблемы фэстывалю — фармат ды агульны ўмовы выступу. Фэст вымагае большых арганізацыйных высілкаў. Л. Тарасевіч называў Гарадок сталіцай беларускага року, таму фестываль вымагае арганізацыйны на больш высокім узроўні.

«Трэба, каб студэнты перадалі арганізацію фэсту людзям, якія б заняліся гэтым прафэсійна. Годзе рабіць ўсё па-партызанску». Корань упэўнены, што на фэст трэба працаўаць праз уесь год, палепшиць умовы разымяшчэння і ўзровень сэрвісу.

Дарэчы, сёлета на «Басовішчы» прагучала нетрадыцыйная музыка для гэтых мэсын: у якасці гасці з Італіі прыехаў «Orchestra Arturo Piazza». Гэта прафэсійныя калектывы, заснаваны ў 1882 г. эмігрантам з Аргентыны Артура П'яца — вялікім прыхільнікам музыкі, што завецца «bandistica». Цяпер італьянская музыка намагаюцца спалучыць тагачасныя музычныя традыцыі з сучаснымі патрабаваннямі публікі. Выступ італьянцаў прайшоў «на ўра». І толькі пацьвердзіў, што «Басовішча» можа быць пляцоўкай для музыкай абсаотна розных стыляў. Цікава, што італьянцы самі праявілі ініцыятыву прыехаць на фэст, бо неабыякава ставяцца да таго, што адбываецца ў Беларусі, ды гатовы папрацаўаць супольна з беларускімі музыкамі.

КАЛЯНДАР

Жнівень

150 гадоў з дня нараджэння «народніка» Ігната Грынівіцкага, беларуса-царазабойцы (1855—1881).

5 — 50 гадоў з дня нараджэння гісторыка музыкі Вольгі Дадзімавай (1955).

8 — 475 гадоў з дня съмерці князя Канстанціна Астроскага (1460—1530), гетмана ВКЛ, пераможцы Аршанскай бітвы.

10 — 100 гадоў з дня нараджэння беларускай і расейскай артысткі балету, пэдагога Ніны Младзінскай (1905—1995).

12 — 50 гадоў з дня съмерці нямецкага пісьменніка Томаса Мана. Па-беларуску раманам «Доктар Файстус» пачалася сэрыя «Скарбы сусветнай літаратуры».

15 — 225 гадоў з дня нараджэння гісторыка, археографа, архівіста Ігната Анацэвіча (1780—1845).

15 — Спленіне ў каталікоў.

19 — Яблычны Спас у праваслаўных.

23 — 125 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Грына (Грынёўскага, 1880—1932), расейскага пісьменніка-рамантыка. Сын удзельніка паўстання Каліноўскага. Аповесць «Пунсовыя ветразі» пісай, знаходзячыся на службе пад Віцебскам.

25 — 100 гадоў з дня нараджэння съпевакі Мікалай Лазарава (1905—1980).

25 — 325 гадоў з дня съмерці Сімёна Полацкага (1629—1680).

25 — 50 гадоў з дня нараджэння опэрнага съпевака Міхаіла Рысава (1955). З 1990 г. у Італіі, співае ў найбуйнейшых тэатрах сьвету.

26 — 125 гадоў з дня нараджэння французскага паэта беларускага паходжання Гіёма Апалінэра (сапр. Гіём Альбр Уладзімер Аляксандар Апалінары Кастрывіцкі, 1880—1918).

28 — Спленіне ў праваслаўных.

28 — 100 гадоў з дня нараджэння мастака Фёдора Дарашэвіча (1905—1986).

30 — 100 гадоў з дня нараджэння вайсковага мэдыка Аляксандра Сабалеўскага (1905—1988). Удзельнічаў у 812-дзённым дрэйфе ледакола «Георгі Сядоў» у Паўночным Ледавітым акіяне (1937—1940), за што атрымаў званыне Героя Савецкага Саюзу (1940).

Паэтка, якая не апраўдае свайго імя

Віка Трэнас. Цуд канфіскаванага дзяцянства. — Менск: Логвінаў, 2005.

Калі чытаеш кнігу Вікі Трэнас, у вушах міжволі раздаюцца рокавыя рытмы. Сола электрагітары і партыя ўдарнікаў — неабходны акампанемэнт для іх чы-

таньня. Вартасць твораў убачылі музыкі з гомельскага гурту «Глофіра»: дзякуючы вершам Вікі ў іх рэпертуары з'явіліся беларускамоўныя песьні.

Вершы нагадваюць тэксты ранняга «Наутилуса Помпіліуса», калі тэксты для гурту пісаў Ільля Кармільцаў. Ка-ханьне, самота, съмерць —

тэмы, характэрныя для паэзіі. Віка ведае, што «паэту на трэба многа, // толькі стаць невялічкім богам».

Адсюль у вершах, — працьмерная колькасцьць анёлаў. Я налічыў дзесяць згадак, прычым найбольшая канцэнтрацыя іх прыпадае на пачатак кнігі: ад 7-й да 27-й старонкі яны згадваюцца

сем разоў.

Съвет Вікі Трэнас любіць жыцьцё. І натуральна дыхае: стаць невялічкім богам».

Я склада зброю. Стапала боты. Зламала кіці. Пайшла дадому.

Бо хто шчаслыў, бо хто

журботны?

Адчыніць дзверы майму малому?

Адам Воршыч

Татарам не дають пісаць па-турэцку

Пастанова Канстытуцыйнага суду Рәсей аб забароне татарской лацінкі надала лінгвістичнай проблеме палітычны харатар. Пішучь Лёлік Ушкін і Цімур Абдулзалілаў з Уфы.

Паколькі чытачы ў Беларусі мала знаёмыя з сутнасцю справы (а калі знаёмыя, дык у вэрсіі расейскіх СМІ), пачаць прыйдзеца з гісторычнага экспертузу. Татарская мова належыць да цюрскай групы алтайскай моўнай сям'і. Продкі татараў спачатку пісалі рунаамі, потым так званым «уйгурскім правапісам». Булгары з Волгі, адны з продкаў сучасных татараў, перайшлі на арабскі шрыфт пасля 992 году, съследам за пераходам у іслам.

У XIX ст. у выніку развіцця капіталізму і пашырэння заходніх ідэй татарская інтэлігенцыя пачынае крытыкаўца арабіцу. Узьнікаюць праекты яе заменізацыі або пераводу правапісу на іншую графічную аснову.

Чаму ўзынікла неабходнасць реформы? Па-першое, тагачасны альфабэт перадаваў систэму гукаў не татарскай мовы, а арабскай. Па-другое, арабская графіка тэхнічна нязручная. Напісаныне адных і тых жа літар рэзка адрозніваецца ў залежнасці ад таго, у пачатку або ў канцы слова яны знаходзяцца, а таксама ад спалучэнняў з іншымі літарамі. Гэтыя абставіны ва ўмовах тэхнічнага прагрэсу стварылі дадатковую проблему, звязаную з немагчымасцю пісаць арабскай на друкаваных машынах (разам з тым было знайдзена толькі ў сярэдзіне 1920-х).

Нарэшце, непарыўная сувязь арабіцы з ісламам і навучаньне правапісу ў рэлігійных установах не спрыялі сэкюлярызацыі грамадства і развіццю контактаў татарской культуры з эўрапейскай.

Яналіф

Пасля рэвалюцыі 1917 г. рух за новы альфабэт набывае новы маштаб. У палеміцы наконт рэформы вызначыліся два напрамкі — прыхільнікі захавання арабскага правапісу (пры ўмове ўнісення дадатковых значных змен) і прыхільнікі пераходу на лацінку.

Пакаленне татараў, якое змагаецца за лацінскі правапіс, гадавалася на расейскай клясыцы.

Варыянту пераходу на кірыліцу не было наагул. З аднаго боку, на памяці яшчэ сьвежымі былі спробы царызму і праваслаўных місіянераў навязаць мусульманам расейскую графіку. Па-другое, бальшавікі, якія марылі агульны рэвалюцыйны, самі зьбіраліся перавесыці расейскі альфабэт на лацінку.

Авангардам змен быў Азэрбайджан — найбольш развітая эканамічна і палітычна цюрская рэспубліка. Тут у 1922 г. быў створаны камітэт па пераводзе правапісу на лацінку. Першапачаткова азэрбайджанская лацінка называлася «jeni jol» (новы шлях), а ўніфікаваны варыант, які ўзялі за аснову ўсе цюрскія народы СССР, — «яналіф» («новы альфабэт»).

З канца 1920-х на лацінку пераходзяць усе савецкія цюркі, у тым ліку і чуваши, якія з 1870-х карысталіся расейскай місіянэрскай графікай.

У Татарстане ўядзенне «яналіфа» пачалося прыблізна з сярэдзіны 1927 г. і закончылася ў асноўным да 1931 г. Дзеля пекладу на новую графіку літаратурных твораў заснавалі выдавецтва «Яналіф» і аднайменны часопіс. У перыядычных выданыях тэксты нейкі час друкавалі ў абодвух варыянтах.

На кірыліцу за адну ноч

Пераход да сталінізму значыў змену вэктараў. Нацыянальная савецкая палітыка вяртаеца да самадзяржаўных канонаў. Паступова скарачаецца колькасць нацыянальных газет і часопісаў, ліквідуюцца нацыянальныя раёны, мовы нерасейскіх народоў (асабліва ў межах РСФСР) выцясняюцца са сферы справаво-

дства. Складовай часткай гэтай палітыкі стала перавод пісьменства ўсіх неславяніскіх народаў СССР на кірыліцу.

Ужо па форме ўядзенне кірыліцы адразу навязаўся ад падзей 10—15 гадоў даўніны. Не было ніякага грамадзкага абмеркавання. У Татарстане ўсё абмержалася выступамі двух прафсарадаў, артыкулам нейкай перада-

Уявіце, што ўрад Латвіі прымае закон, які пераводзіць усе мовы, якімі карыстаецца насельніцтва, на лацінскую аснову, аргументуючы гэта неабходнасцю «захавання дзяржаўнага адзінства».

вой настаўніці і рапшэннем сходу пэдагогаў вучылішча. Гэтага аказалася дастаткова, каб даўесыці перавагу кірыліцы над «яналіфам». Як пры пераводзе беларускай мовы з тараšкевіцы на наркамаўку. 5 мая 1939 г. афармляеца адваведны ўказ Прэзыдыуму ВС Татарстану. Новыя правілы быўті ўведзены на працягу некалькіх месяцаў. Аднак на практицы за адну ноч: дзенем загадалі прынесці хатніе заданыне, выкананае новымі літарамі... якія быўті згрупаваныя ў альфабэце выключна арыгінальна: да 33 расейскіх, прыблізна ў тым жа парадку, дадавілі 6 татарскіх.

Кірылічны альфабэт абсалютна не пасуе систэму гукаў татарскай мовы. У ім прысутнічаюць

татарскімі літарамі. У выніку ў альфабэце-99 з'явіліся нязручныя для выкарыстання надрадковыя знакі. Між тым татарская мова знаходзіцца ў вострай канкурэнцыі з расейскай. Таму любы недахоп правапісу адчуваецца вастрай. Аднак працэс пачаўся, і, думаецца, адэватныя карэктроўкі раней ці пазней у альфабэце-99 былі б зроблены. Але...

Каб другім не карцела

У першы год пасля прыняцця закона аб пераходзе на лацінку ніякай рэакцыі з боку Масквы не было. Там усе былі заняты бойкай за ўладу. Толькі з пачаткам 2001-га пачалі з'яўляцца артыкулы аб культурным адрыве Татарстану ад Рәсей, узмацнены турэцкага ўплыву, пагрозе сэпаратызму на адлегласці 500 км ад Масквы. У адрозненьні ад аналагічных артыкуулаў мінулых часоў усе гэтыя пагрозы былі звязаны з уядзеннем лацінкі. Потым прыйшла чарга «зваротаў абуранай грамадзкасці». Свой унёсак зрабілі і служкі культуры: вярохўны муфтий Рәсей Талгат Таджудзін неаднаразова пратэставаў супраць лацінкі. На самай справе, такім чынам татарскай бюрократы Крэмль указаў на яе месца.

З канца 2002 г. Москва пераходзіць у адкрыты наступ на права нацыянальных меншасці. 11 сінтября 2002 г. прымаецца папраўка ў закон «Аб мовах народаў РФ», згодна зь якой альфабэты дзяржаўных моў рэспублік могуць будавацца выключна на графічнай аснове кірыліцы. Пазней з новай сілай загучаць праекты губэрнізацыі, узбуйненна рэгіёнаў, пачиенца ашлюс нацыянальных акруг разам з расейскімі краямі або абласцямі з відавочным прыцэлам на ліквідацію рэспублік.

Рускімі літарамі

Тое, што было далей, нагадва-ла п'есу з вядомым загадзя фіналом. Вынік звароту Дзяржаве-ту Рэспублікі Татарстан У Канстытуцыйны суд РФ па пытанні канстытуцыйнасці папраўкі быў лёгка прагназаваны.

16 лістапада КС Рәсей прыняў пастанову, якая канчаткова паҳала альфабэт-99. Адкрыта было заяўленне, што рашэнне пытання графічнай асновы альфабету «абумоўлена ня толькі асаблівасцямі фанэтыкі мовы, але і... інтарэсамі дзяржавы». Далей гэтыя інтарэсы канкрэтаваліся — «захаванье дзяржаўнага адзінства». Зыходзячы з гэтага, суд прызначаў папраўку несупяречнай Канстытуцыі, а каб падсаладзіць піллю, за татарамі ўсё ж прызнала статус «іншародцаў, якія маюць прывілей», — міласціва дазволіў выкладаць расейскую і татарскую ў роўных памерах.

Уявіце, што ўрад Латвіі прымае закон, які пераводзіць усе мовы, якімі карыстаецца насельніцтва, на лацінскую аснову, аргументуючы гэта неабходнасцю «захаванья дзяржаўнага адзінства».

Якія шалёнія енкі пачуць б мы з лягеры расейскіх шавіністаш, колькі б авбінавачаньні было на адресе «фашысціх уладаў», слоў пра дыскрымінацыю. І апошнія будзе абсалютна спраўдліва, аднак у адносінах да

Стань адзінным

Згодна з Канстытуцыяй, кожны грамадзянін мае шанец 3 ліпеня прыняць вайсковы парад, патанчыць з моладзьдзю на Каstryчніцкай або ініцыяваць рэфэрэндум аб чарговым паглыбленьні інтэграцыі з Расеяй або ЭЗ. Кожны з нас можа стаць прэзыдэнтам. Для гэтага ёсьць два шляхі: быць Лукашэнкам або стаць адзінным кандыдатам ад апазыцыі і перамагчы ў 2006 г. Жадаеце пасправаваць? Прапануем вам практыкум у выглядзе настольнай гульні.

Як гуляць

Найперш знайдзіце сабе канкурэнтаў — такіх жа, як вы, амбітных людзей, каб гуляць разам. Зрабіце фішки, якім будзеце «хадзіць» (можна скарыстаць шахматныя фігуркі ці невялікія караняплоды). Потым вазьміце кубік, кідайце яго па чарзе і рухайцеся па полі ў адпаведнасці з лічбай, якая выпадае на кубіку. Трапляючы на кружкі з нумарамі, гледзіце «Умовы», што вас напаткала на цярністым кандыдацкім шляху. Месцамі ваша шанцаваньне будзе залежаць ад таго, цотная ці няцотная лічба выпала вам на кубіку ў часе апошняга ходу. **Асобная ўвага — чорным кружкам.** Колькі б вам ні выпала кроакаў па кубіку, на чорным кружку вы мусіце спыніцца і выканаць заданнё пад адпаведным нумарам. У працэсе гульні вы будзеце набіраць балы. Пераможа той, хто набярэ іх найбольш. Каб іх колькасць з лепей запаміналася, запасіцесь якім-небудзь эквівалентам: запалкамі, драбкамі цукру, агуркамі — хто што любіць. Поўнимі куфлямі, з аглядкі на гарачыню, карыстацца не рэкамэндуецца. Шчаслівай дарогі!

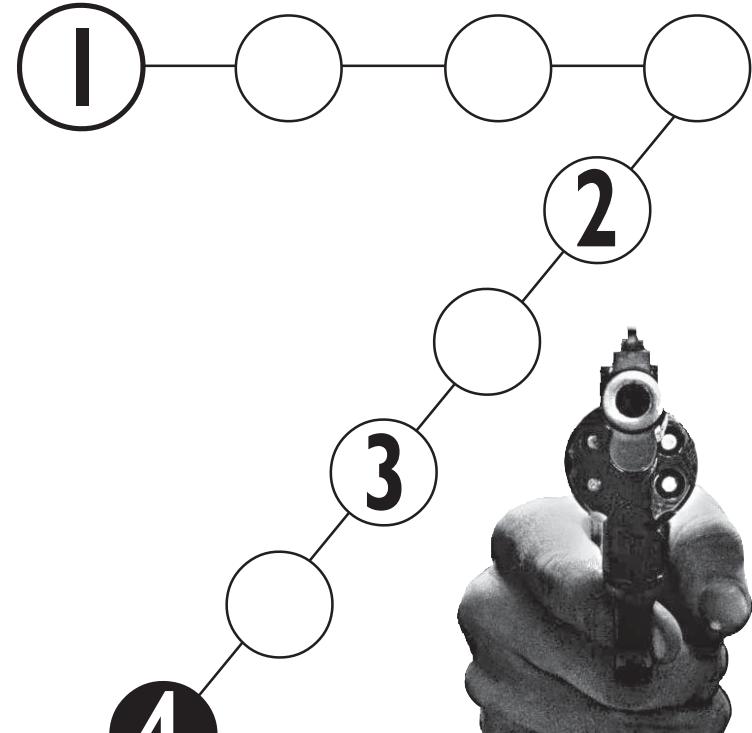

Пагадненне аб супрацы

Я, кандыдат у кандыдаты ў прэзыдэнты, урачыста абяцаю няўхільна выконваць умовы гульні, хадзіць выключна па кружках у строгай адпаведнасці з лікам, які выпадзе на кубіку. Калі ж я парушу клятву і перастану тримацца правілаў гульні, няхай мой тэлевізар па ўсіх каналах паказвае толькі на-віны БТ.

Дата

Подпіс

Умовы

1. Каб займець права ўдзельнічаць у гульні, падпішице пагадненне аб супрацы.

2. Вы запісаліся ў адну з пяці партый «Дэмакратычнай кааліцыі». Партыйны сход мае вылучыць вас у кандыдаты. Аднак нават забуйляльны комплекс «Журавінка» і Менскі заапарк пасля званка з Адміністрацыі не пагаджается даць памяшканье для сходу. Давядзецца галасаваць на вуліцы. Калі ў часе апошняга ходу вам выпаў няцотны лік, вас адразу арыштавалі за несанкцыянованы пікет. Вярніцеся на два крокі назад. Калі цотны — вас забралі ў пастарунак толькі пасля таго, як сход аднаголосна прагаласаваў за вашую кандыдатуру. Працягвайце шлях.

3. Вы раскалолі адну са шматлікіх сацыял-дэмакратычных партый краіны і ствараецце з вашымі прыхільнікамі новую партію. Трэба, каб яе зарэгістраваў Мін'юст. Гэта доўгі і нудны працэс. Калі вам выпаў няцот — кіруйце ўлева, у маратон на чыноўніцкіх кабінетах. Калі лік цотны — управа. Віншаем, рэгістрацыя праішла надзвіні гладка.

4. Папярэднія выбары ў Горадні. Цот — вы перамаглі, дадайце сабе адзін бал і ідзіце далей. Няцот — на гарадзенскім вакзале на вас сеў рой з пасекі Аляксандра Мілінкевіча. Сход напалохайце вашага выгляду і разъбегеся. Прапусыціце ход і папрыкладайце да твару халодныя кампрэсы.

5. Незалежная прэса надрукавала маніфэст вашага руху «Воля нацыі». Пасля гэтага некаторыя падпісанты (у тым ліку памерлія) заяўлі, што подпісы пад маніфэстам паставілі бязь іх ведама. Доўгая судовая каніцель. Прапусыціце ход.

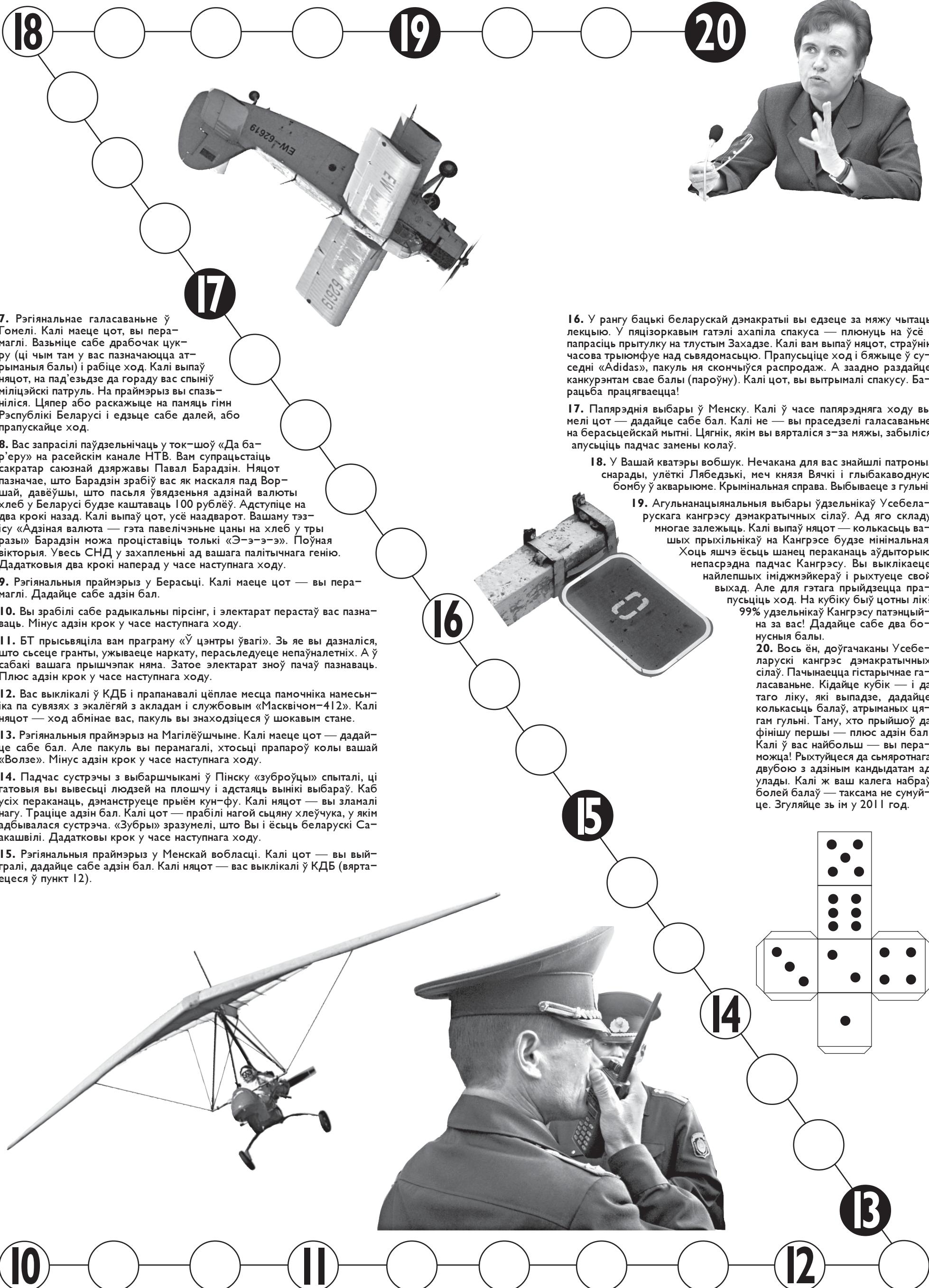
6. Каб перастрахавацца ад аранжавай рэвалюцыі ў 2006 г., улада вырашила абясшкодзіць лідараў вулічнай апазыцыі. Калі ў часе апошняга ходу вам выпаў цот, вы — акулярык і невялікі ахвотнік стаяць у пікетах. Калі няцот — вы здаровы бугай, які па колькасці ходак на Акрэсціна даўно пераліпонуў Шчукіна. Вам інкryмінуюць пераход вуліцы на чырвонае сівяцло ў 1997 г., інтэрпрэтуючы гэта як масавыя беспарадкі, і адпраўляюць вас на «хімію». Вяртайцеся на пачатак гульні.

7

8

9

Лёс імпэры

АНДРЭЙ ПЛЯНКЕВІЧ

Працяг са старонкі 2.

Урэшце, ня так моцна зьбяднелі самыя бедныя, як фантастычна разбагацелі самыя багатыя. Перспэктывы ў Рәсей ёсьць, але зусім нятыя, якія бачацца артадоксам і рэвашыштам. Реч у тым, што сёньня існаваныне імпэры ў традыцыйным разуменіні ўжо немагчымы.

Рәсейская імпэрыя магла зынкінучы яшчэ пасля I сусьеветнай вайны, але бальшавікі штучна затрымалі гэтыя працэс на 70 год праз новую абalonку. Паспрыяла гэтamu і II сусьеветная вайна: яна падштурхнула эканамічнае і вайскова-тэхнічнае раззвіццё і дала ў рукі СССР ідэйна-палітычную

індульгенцыю на гвалт у Эўропе — «галоўная» выратавальнікі ад фашызму» маглі дазволіць сабе значна больш, чым простыя камуністы. Дзяякоучы гэтamu была дасягнута максімальная геапалітычная экспансія за ўсю 400-гадовую гісторыю дзяржавы. Але гэта было ў мінульм. Сёньня ж адбываецца тое, што рана ці позна павінна было адбыцца і праз што прайшлі іншыя шматнацыянальныя імпэры.

Па прыкладзе Брытаніі

Ці шкадавалі брытанцы аbstraце Паўднёвой Афрыкі, Індіі і Канады? Вядома! Але ж неяк перажыті. У Рәсей таксама ёсьць свая «Канада» — Сібір, і свае

«індзеіцы» — народы Поўначы. І магчыма, што прайдзе час, калі сібіракам надакучыць карміць не-нажэрную маскоўскую бюракратыю і яны захочуць стаць гаспадарамі сваіх багацьцяў. Або калінінградцы пажадаюць зрабіцца дэмілітарызаванай часткай Эўропы, гэткім «расейскім Ганконгам». Хіба дрэнна, што людзі хочуць жыць больш багата і незалежна, самастойна вырашаньці свой лёс і несыці за яго адказнасць? Гэта закон грамадзкага раззвіцця. На месцы Брытанскай імпэрыі ўзынікла супольнасць англомоўных дзяржав. Аднак і мэтраполія, і бытвая калёніі ад гэтага толькі выйграли.

Частка калёній бытой Рәсей-

скай імпэрыі ад яе ўжо адпала (Усходняя Эўропа, Закаўказье, Сярэдняя Азія), частка яшчэ высыпівае, але сам працэс мае аб'ектыўны і незваротны характар. Дык што ж цяпер рабіць? Ліць сылёзы па бытой величы або тачыць нажы на шматлікіх ворагаў — мусульманаў, габрэяў, каталікоў, грузінаў, амэрыканцаў, прыбалтаў, японцаў, кітайцаў. Гэта такая ж бесперспектыўная реч, як спроба адрадзіць Аўстра-Вугоршчыну ці імпэрию інкаў.

Правілы распаду

Праблемы дачыненіяў з новымі краінамі паставяна аблікарываюцца — і ў Рәсей, і за яе межамі. Кожны ідзе сваім шляхам, улываючы на які Рәсей можа далёка не заўсёды. Значна менш вядома пра высыпіваныне ўнутрырасейскіх «падзелаў». Ці магчымы іншыя спосабы і шляхі вылузування з «усерасейскага ўлонія», апрач чачэнскага?

Ёсьць два крайнія меркаваны: першае, афіцыйна-тэарэтычнае, — РФ непарушна і адзінай на векі вечныя; другое, неафіцыйна-футуралягічнае, — праз 10—15 год яна распадзеца на 10—15 краін. Прыхільнікі другога называюць эканамічныя, палітычныя, дэмографічныя і тэхналягічныя прычыны, якія прывядуць да падзелу Рәсей. Тут шмат залежыць ад маскоўскага кіруніцтва: кіне яно ўсе рэсурсы на будаўніцтва новай імпэрыі або стане рыхтавацца да жыцьця ў больш адкрытым і съціплем «доме» — будучай Канфэдэрациі ці Супольнасці. У першым выпадку дэзынграцыя напачатку замарудзіцца і нават спыніцца, але ў далейшай пэрспектыве пагражае хуткім, некіраваным распадам. У другім — крызіс прыме мяккую, хранічную форму, але развод пройдзе цывілізавана і, бадай, зь меншай колькасцю «адколатых аскепкаў».

Найбольш дэструктуртыўнымі фактарамі ўнутры Рәсей сёньня лічацца нацыянальныя суб'екты фэдэрациі. Але насамарэч акрамя Татарстану, Чачні ды, магчымы, Башкарстану нікто ўсур'ёз такім не зъяўляецца.

Ня меншая пагроза можа прыйсці зь іншага боку — з канфлікту паміж багатымі і беднымі рэгіёнамі. Асабліва калі першыя геаграфічна аддалены і пачынаючы арыентавацца на новых рынках ды новых рэгіональных партнёраў — Калінінград, Примор'е, Сахалін, Усходняя Сібір.

Аднак высыпіванне сувэрэнітэту ў «ненацыянальных» суб'ектах — працэс марудны: ён магчымы толькі праз утварэніе грамадзянскай супольнасці, усведамленые большасцю сваіх сацыяльных правоў ды маёмынных інтарэсаў. А гэта можа расцягнуцца яшчэ на 25—30 год.

Шляхам Беларусі

Паводле іншага сцэнару магчыма раззвіццё падзеяў у нацыянальных супольнасцях, дзе да ўлады легітімнымі шляхамі прыходзіць аўтарытарны лідар, які сівядома ці несівядома паскарае працэс сувэрэнізацыі, хоць бы нахват дзеля таго, каб абараніць сваю ўладу на гэтай тэрыторыі. Яскравы прыклад такога раззвіцця — Беларусь і А. Лукашэнка. Пачынаў ён як «галоўны рэстаўратар» Савецкага Саюзу, потым — як

ініцыятар беларуска-расейскай «дзяржавы», але лёзунгі апошніх выбарчых кампаній «За Беларусь», «За незалежнасць» па меркаваніі 1994 г. трэба прызнаць чыста «нацыяналістычнымі». Праўда, гісторыя з Лукашэнкам мае іншы бок — ён аказаўся і таленівітым «даяром». Больш за 10 год ён спраўна «доіць» расейскія энэргарэсурсы ў абмен то на абянаны падзяліцца газавай трубой, то на клятвы ў вечным хаўрусе, то простира на прызнаныні ў бязмернай любvi да расейцаў. Трэба аддаць яму належнае — робіць гэта вельмі віртуозна, што нават Путін ня можа нічога зрабіць: салодкі міт пра «славянскае братэрства» для Рәсей пакуль важнейшы за горкі эканамічны прагматызм. Аднак, нягледзячы на ўсе гучныя інтэграцыйныя патугі, Беларусь у дачыненіі да Рәсей за 10 год з «унутранай калёніі» ператварылася ў асобны суб'ект. І гэта яшчэ адно съведчаныне незваротнасці распаду бытой імпэры.

Тыповы лёс імпэрыі

Адным зь нешматлікіх фактараў, што тармозяць распад, магло бы стаць бурнае раззвіццё расейскай культуры і яе экспансія на постсавецкай прасторы. Часткова гэта і адбываецца, але перашкаджае тое, што паралельна ідзе яшчэ больш магутная экспансія — сусьеветная амэрыканізация. Не стаць на месцы нацыянальных культур, зь іншага боку расейская культура прайшла найвышэйшы пункт свайго раззвіцця і сёньня, хутчэй, жыве настальгій пра «залатыя часы». І самае галоўнае — моўна-культурная тоеснасць не адмяняе законаў эканамічнай эфектыўнасці і пошуку палітычнай самастойнасці, калі гэта нясе грамадству відавочную выгаду.

Такім чынам, шлях Рәсей — тыповы лёс апошній імпэрыі нашага часу. А тое, што гэта адбываецца ў так званую постындустрыйскую эпоху, нічога не мяняе. Рәсей, як і Беларусь, застаецца індустрыйльна-агранай краінай XX ст., і ў найбліжэйшыя 10—15 год яе чакае нямала эканамічных расчараўніньяў, палітычных ператрусаў і сацыяльных закалотаў. Беларусь магла бы хутчэй за бытую мэтраполію выйсці з крызісу «пераходнага пэрыяду», калі б зъяўляла з «энэргетычнай іголкі» і адышла ад палітычнай самаізаляцыі. Рәсей ж пакуль наканавана быць моцнай сваім бюрократыям ды нафта-газавымі алігархамі, а слабай — эканомікай, дэмакратыям і сацыяльнай стабільнасцю. Але чым раней яна кіне прэтэнзіі на ролю новай імпэрыі, тым хутчэй яе жыхары стануць жыць лепш. Будзе гэта ў Фэдэрациі, Канфэдэрациі ці ў Супольнасці новых краін — ня так істотна. Ёсьць, урэшце, англомоўны і гішпанамоўны съвет — будзе яшчэ і расейскамоўны. Гісторыя працягваецца, і ня трэба баяцца яе новых паваротаў, разбурэнняў стaryх ідалаў і забабонаў. На жаль, расейская сівядомасць вельмі за-камплексаваная і абцяжараная гэтым забабонамі. Хіба толькі некаторыя беларусы могуць пасправацца зь ёй сваёй ідэалічнай замшласцю. Што ж зробіш, дзівесці год сумеснай гісторыі павінны быць пакінуты нейкі сълед. Як і дзесяць апошніх год асобнага існаваныя. Але ж колькі год і колькі спраў яшчэ наперадзе...

Апошнім часам шмат задумваюся над сувязьлю паміж дзівома роцамі. З аднаго боку, навука гаворыць нам пра адрозненны паміж мужчынамі і жанчынамі, што разўвілісь ў выніку эвалюцыі, — такія палажэнны сучаснага дарвінізму. З другога — маем грамадзкае ўспрыманье на вукі, крэтычнае і прасякнутае поўным неразуменнем. Спрабы прыменення эвалюцыйнай тэорыі да нашага ўласнага віду заўжды нараджалі непрыманье, але, калі мы звязраемся да пытання міжпалаевых адрозненій, гэтае непрыманье пераастае ў варожасць.

Праблема заключаецца ў зымешваньні навукі і палітыкі. Здаецца, людзі прыйшли да меркавання, што калі ім не падабаецца ідэялічнае ўвасабленне навуковых адкрыцьцяў, дык можна адкінуць преч навуку.

Але навука зусім не фармулюе ідэялічных выснов. Навука гаворыць пра тое, што ёсьць. І калі з навуковых пастулятаў выводзяцца маральныя апэнкі, сумнівацца вар-

кожнага чалавека ў пэўную рамкі — менавіта яны вызначаюць напуш прыроду. Але эвалюцыя засведчыла таксама, што людзі паддаюцца ўплыву фактараў навакольнага асяродзьдзя. Таму адказ на генетычны дэтэрмінізм просты: хочаш зымяніць паводзіны — мадыфікую асяродзьдзе. А каб ведаць, якія зымені могуць быць дзеісныя і карысныя, трэба валодаць законамі дарвінізму. Мы павінны проста зразумець чалавечую прыроду, а не змяніць яе.

Выдатна ілюструе гэта клясычная праца Марго Ўілсан і Марціна Дэйлі пра забойствы. У 1970—1980-х гг., калі ў Чыкага учынялася 900 забойстваў на мільён жыхароў за год, гэты паказчык для Англіі і Ўэлзу складаў 30, а для Ісляндды — трохі больш за нуль. Тым часам з гледзішча генетычнага фактара і чалавечай прыроды жыхары гэтых мясцін адрозніваюцца вельмі мала. Гэта выразна відаць, калі прыгледзенца да сухой статыстыкі. Так, калі пабудаваць адпаведны

то, каб зымяніць вынік, неабходна мадыфікація гены, уменшвацца менавіта ў генетычнай перадумовы. А гэта досыць дзіўная ідэя.

Насамрэч няма падстаў усё ссыпіваць на гены — бо нішто не паказвае на тое, каб менавіта іх лічыць найважнейшым фактарам. На прыкладзе статыстыкі забойстваў мы маглі пераканацца, што, калі справа датычыць універсалій чалавечай натуры, натуральным полем для ўмяшання ёсьць асяродзьдзе.

Гэтаксама бывае і тады, калі мы маем справу з генетычнымі адрозненіямі паміж людзьмі, — напрыклад, хоць бы ў выпадку схільнасці да цукровага дыябету. Там, дзе людзі харчуюцца традыцыйна — нізкакаларыны рацыён, шмат клячаткі, мала тлушчай і вугляводаў, — цукровы дыябет практычна не ўзынікае. Затое рэжым харчавання, харэктэрны для сучасных грамадзтваў, прыводзіць да таго, што ў людзей, якія маюць большую спадчынную схільнасць

накладаюцца адны на адных. Што раз у большасці выпадкаў хлопчыкі будуть выиграваць. Затое аналіз бегласці маўлення ў дзеяціў выпадках звёсці пакажа пе-правагу жанчын. І яшчэ адно: нават калі сяродня паказчыкі ў пэўнай сферы адрозніваюцца паміж сабой няшмат, дык разбежка паміж краінамі вынікамі атрымліваецца значнай. Жанчыны ў сяроднім усяго на некалькі сантиметраў вышэйшыя за жанчын, але ўсе самыя высокія людзі — мужчыны. Статыстыка няўмольная.

Самцы больш разнастайныя

Гэта, зрозумты, вельмі цікавае адкрыцьцё эвалюцыйнай біялігі — форма крыхіх раскладу амаль усіх рысаў для кожнага з полаў істотна адрозніваецца. Трэба сказаць, адзначыў гэта яшчэ Дарвін — праўда, у дачыненіі да іншых відаў, а не да homo sapiens. Мужчыны (самцы) значна больш разнастайныя, чым жанчыны (самкі), — на абодвух краях спектру выбар яўна большы.

Два полы, два съветы

та ў інтэрпрэтацыі, а не ў пастулятах. Тым часам людзі так неахвотна прымічаюць вышэйгаданыя высновы, што адмаўляюць навуку, замест таго каб шукаць памылкі ў інтэрпрэтацыі яе звестак.

Гены і навакольнае асяродзьдзе

Добрым прыкладам зьяўлецца так званы генетычны дэтэрмінізм, ці перакананье, што раз прырода чалавека сфармавалася ў ходзе эвалюцыі, то яны нязменная і папросць наканаваная нам. І нічога мы ў такай сітуацыі ня зробім — ня зменім съвету, не пабудуем лепшага грамадзтва, а любая сацыяльная палітыка бессенсуюная.

Такія съцверджаныні цалкам няслушныя, а спаряджаюцца яны неразуменiem адрозненія паміж чалавечай прыродай — псыхалігічнай спадынай эвалюцыі — і паводзінамі, што зьяўляюцца яе, прыроды, праявай. Вядома, ёсьць прырода чалавека. Яна ўніверсальная і нязменная, яна прайяўляецца ў кожнага нованараджанага дзіцяці ад пачатку гісторыі нашага віду. Але чалавечыя паводзіны, якія з яе вынікаюць, бясконца зменлівыя і разнастайныя. Таму што нават пры вызначаных правілах гульні можа зьяўліцца бясконцкая колькасць ва-риянтаў. Натуральны адбор ставіць

графік для Чыкага і налажыць яго на аналагічны графік для Англіі і Ўэлзу, выявіцца, што крэвыя практычна супадаюць адна з адной. Паўсюль як сярод забойцаў, так і сярод ахвяр пераважаюць маладыя мужчыны — пачатак крэвой, яе пік і спад апынуўшы ў адным і тым жа месцы. Затое за лік забойстваў, у трэціца разу большы, адказвае ўжо асяродзьдзе.

І менавіта гэта — клочавы момант для палітыкі. Мы ўжо ведаєм, што менавіта ў нашых сфармаваных у ходзе эвалюцыі магаха выклікае вышэйадзначаныя паводзіны, — гэта ўніверсалійная схільнасць мужчынай да канкурэнцыі, якая ў сваіх краініх прайавах можа прыводзіць да забойства. Ціпер мы можам задумацца, якія фактары навакольнага асяродзьдзя належыць зымяніць, каб панізіць частату забойстваў.

Гены яшчэ ня ўсё

Мы таксама ведаєм, чаму дарвінісці падыход, далёкі ад генетычнага дэтэрмінізму, часам называюць — з пэўнай доляй іроніі — «энвайранменталісцкай тэорыяй» (ад англ. environment — асяродзьдзе). Генетычны дэтэрмінізм зазвычай звязваюць з канцепцыяй, што раз гены зьяўляюцца часткай ланцуга прычынна-выніковых адносін,

да гэтай хваробы, яна развязваеца амаль імгненна. Падобная розыніца існуе і ў інтэнсіўнасці мужчынскай схільнасці да канкурэнцыі. Іншая рэч, што ў адпаведным асяродзьдзі — у Ісляндды, але не ў Чыкага — яна зусім не абавязкова прыводзіць да забойстваў.

У меж з цэлікам «генетычны дэтэрмінізм» упіхваюць шмат самых розных рэчаў — разам са свабоднай волі, адказнасцю, кантролем над уласным жыцьцём. Я, аднак, ня ведаю ніводнай канцепцыі біялігічнага дэтэрмінізму, якая тлумачыла б страхі, якія так часта пануюць паміж людзей. Наадварот — усё, што адносіцца да генаў, адносіцца таксама да асяродзьдзя. Таму, калі людзі настолькі баяцца генетыкі, яны гэтак жа моцна павінны баяцца неспрыяльніх умоваў, якія могуць скласціся.

Розныя схільнасці, здольнасці, амбіцыі

З найбольшай варожасцю сустракаеца ідэя, што існууюць — паўстайшы ў ходзе эвалюцыі — адрозненія паміж мужчынамі і жанчынамі. Асабліва працівіца ёй фэміністкі. Вядома, фэмінізм — вельмі шырокое паняцце. У сапраўднасці мала што яднае заціхія брытанскіх марксістак, «інтелектуала», якія пішуць на постмадэрнісцкім жаргоне, і бізнес-вумэн, якія спрабуюць змагацца з дыскримінацый у карпараціі. Але ў адным практычна ўсе адгалінаваны фэмінізму адзіння — яны антыдарвіністы. Нават тыя, што атэлююць да міжпалаевых адрозненій, прощапастаўляюць *нас ім*, хутчэй, жадаюць самі выдумляць гэтыя адрозненія, а не карыстацца даробкам навуки. Мяне гэта вельмі непа-

«50/50» — у навучальных установах, на прадпрыемствах, у спорце, у апецы над дзіцем. Калі недзе жанчыны не складаюць роўна паловы — о, гэта ўжо сэксізм!

На жаль, незалежна ад таго, маем мы справу з сэксізмам ці не, розыніца паміж поламі ёсьць. Два полы маюць розныя схільнасці, здольнасці, вартасці, патрэбы, зацікаўлены і амбіцыі — гэта вынік біялігічнай эвалюцыі. Менавіта ўлікам гэтых адрозненій, а не бяздумнім імкненнем да «роўных судносін» павінна вызначацца разумная сацыяльная палітыка.

Мы нараджаемся са сваім полам

Ніхто не сцьверджвае, што розыніца паміж поламі вядзе да падзелу чалавечай расы на дзве часткі. Аднак антыдарвіністы часта гавораць: «Але ж разнастайнасць у межах грунага полу большая, чым розыніца паміж поламі». З гэтага мусіць вынікаць, што эвалюцыяністы ідуць памылковым шляхам, указываючы на міжпалаевы адрозненіні.

Калі лепши прыгледзенца да такога падыходу, убачым, як шмат у ім памылковага. Па-першое — тое, ці маюць значніе адрозненіны, заўждыць ад таго, чым мы зацікаўлены, якія задачы ставім перад сабой. Калі нехта хоча скаліцца капитал, яму на пэўную варта прададаваць парнаграфічныя выданні жанчынам і любоўныя раманы мужчынам. Таксама будзе добрай ідэя выходзіць на рынок для дзяўчат з крываўмі камп'ютарнымі гульнямі...

Па-другое — калі правесы ѿ дасыльданні, якія тычаць здольнасці кідаць мяч, выявіцца, што вынікі хлопчыкаў і дзяўчат практычна не

У выпадку большасці рысаў гэтая мае вялікага значэння. Але як быць з фактам, што сярод жанчын значна цяжкай натрапіць як на разумова адсталую асобу, так і на генія? Калі я згадвала пра гэта на сэмінары ў адным з амерыканскіх університетаў, прысутны ў залі фэміністкі адразу накінулася на мяне: «Папросту не існуе такай звязы, як геніяльнасць!» (Пазыней я дазналася, што гэта звычайнай тэзіс у сферы дасыльданніяў праблем полу). Хацела б я ведаць, ці ўзялася ідэя адмаўляць паняцце геніяльнасці з таго, што так мала жанчын заслужылі гэты тытул?..)

Дарвініўская тэорыя прадлігае таксама істотна зважаць на адрозненіні матынцаў і інтаресаў. Пры якіх умовах здольны студэнт кансерваторыі зробіцца зоркай? Калі ён будзе схільны да канкурэнцыі, рыхлы, барацьбы за статус ці калі цалкам прысывеціць сябе прафесіі, што прадвызначаюць яго поспех? Усе гэтыя рысы значна часцей праяўляюць мужчыны — часам і звыш меры.

Хоць аргумент, што адрозненіні ўнутры аднаго полу большыя, чым міжпалаевы, ахвотна прымічацца фэміністкамі, ён не да канца стасуецца па іншым іх тэзісамі. Бо калі жанчыны так істотна адрозніваюцца паміж сабой, то не павінна бракаваць кабет, якія мелі б значныя дасягненні ў традыцыйных «мужчынскіх» прафесіях ці занятах — ад тэхнічнага праектавання да альпізму. Фэміністкі адказваюць, што толькі мужчынскі шавінізм і брак веры ў сябе не даюць прадстаўнікам прыгожай паловы дасягнучы поспеху ў гэтай сферы. Ці так гэта? А можа, мы маем справу якраз з «унутрыпалаевой разнастайнасцю» —

Гелена Кронін — судырэктарка Цэнтра філязофіі прыродазнаўчых і грамадзкіх навук у Лёнданскім універсітэце эканомікі, дзе яна таксама кіруе праектам *Darwin@LSE*, мэтай якога зьяўлецца падтрымка дасыльдання ў сферы эвалюцыйнай тэорыі. Аўтарка кнігі *Мурашка і паўлін*. Пераклад паводле *«Газеты выборчай»*.

шляхі для яго і для яє

Мужчына зь нізкім статусам

Так, мужчына зь ніzkім статусам — гэта партнэр зь ніzkім статусам. Яму цяжэй знайсыці жанчыну, а знайшоўшы, цяжэй яе ўтрымаць. Шлобы, у якіх муж зарабляе менш за жонку, часцей распадаюцца. Расце і рызыка шлюбнай нявернасці — сярод амэрыканскай вышэйшай клясы імавернасць, што гэта «ня ён» быў бацькам, меншая за 1%. У той жа час сярод беспрацоўных жыхароў трупчоб яна ўзрастает да 30%. Гэта, у сваю чаргу, прыводзіц да пашырэння бытавога гвалту: ніzkі грамадзкі статус мужчыны спрыяе таму, што зайдзя расцець вельмі часта ператвараецца ў жорсткасць.

Больш за тое, як і ў многіх віда́й-
жывёл, паніжэнъне статусу мае вы-
разны нэгатыўны ўплыў (сярод
мужчынаў, не сярод кабет!) на стан
здрав'я і працягласьць жыцця. Ад-
начасова — і тут зноў відаць пада-
бенства зь іншымі відамі — муж-
чыны (але не кабеты) больш
схільны ісьці на рызыку, калі буду-
чыня ўяўляеца ім няпэўнай.

Таму, калі, як съцьвярджаў той сатырык, ген злачыннасці су-седзіц з генам страты працы, так адбываецца з прычыны эвалюцый-нага мінулага мужчынскай паловы чалавечага віду. Кожны, хто займа-ецца беспрацоўем, яго перадумо-вам і грамадзкім вынікам, павінен усьведамляць гэта. Тэорыя эвалю-цыі абсалютна неабходная, калі мы хочам аналізаваць прычынна-выніковыя сувязі.

Сацьцяльная палітыка, якая ня ўлічвае палавых адрозненняў, ня ёсьць ні аб'ектыўнай, ні справядлівой. Навопакі, напрыклад, заўляець, што навучанне хлопчыкаў і дзяўчатаў адбываецца ідэнтычна? Калі ўзяць матэматыку (дзе розынца ў пасыпаховасыць найбольш уражальную), дык выявіцца, што перавага хлопчыкаў выпікае зь іх ад прыроды лепши разъвітога прасторавага ўяўлення. Існуюць эмпрычныя падставы сацьцяльных доказаў, што, калі ў дачыненні да дзяўчынок ужываюць пэўныя мэтады навучання, якія дазваляюць абіцьцю гэтае абмежаваньне, можна дасягнучы значна лепшых вынікаў. Менавіта так і павінна будавацца справядлівая адукатыўная

Сацяльная палітыка павінна быць эфектыўнай у зъменлівым съвеце. Гэтыя зъмены ахопліваюць і стасункі паміж поламі. Сёня мы назіраем рост беспрацоўя сярод мужчынаў, і адначасова расце колькасць жанчын, якім даводзіцца са- маўтойна выхоўваць дзяцей. І аказ- ваецца, што чым вышэйшы статус жанчыны, tym хутчэй звужаецца кола яе патэнцыйных партнёраў.

Няроўнасць расыце, і гэтак жа хутка расыце колькасць мужчынаў з перманэнтнай паніжаным статусам. Адначасова ўсе больші пашыраецца перакананыне, што праўная систэма ня можа разглядаць жанчыну як уласнасць мужчыны. Як дасыць рады ўсяму гэтаму наша эвалюцыйная сфармаваная псыхіка, нашы стэрэотыпы, што склаліся ў эпоху каменнага веку? Як будуть рэагаваць

Абараняю науку

Мае погляды не павінны падацца супярэчлівымі. Я проста займаюся традыцыйнай навукай, аба працуясья пры гэтым на ія вельмі рэвашчыўныя прынцыпі, што сапольсьці

ная палітыка павінна грунтавацца на ведах. Так што ў сапраўднасці гэта погляды людзей, якія разважаюць пра сацыяльныя праблемы, нічога ня ведаючы пра прыроду чалавека, павінны лічыцца супяречлівымі.

На жаль, навуку дагэтуль недацэньяюць. Адна з прычын, зь якіх так адбываеца, — добра вядомая нам хвароба ролятывізму (асабліва ў яго найноўшым увасабленыні — постмадэрнізму ў розных прайвах). За выняткам дакладных і прыродазнаўчых дысцыплин, што валодаюць прыроджаным імунітэтам, рэлятывізм пануе сёньня ва ўніверсітэтах, якія рыхтуюць упльывовую эліту будучыні. У выніку пашыраеца вартае жалю стаўленне да навукі — вера ў тое, што не існуе ўніверсальных крытэраў для адрознення праўды ад фальши, што навука не вядзе да прагрэсу, што няма ніводнай спэцыфічнай прыметы навуковых ведаў. Адной з прычын, зь якіх такую папулярнасць здавалі шматлікія крытыкі тэорый эвалюцыі — што не зважаюць на факты, лёгіку і статыстыку, — зъявілеца якраз перакананье, што калі навуковы падыход — толькі адзін з магчымых, дык і няма абязвязковай патрэбы ім карыстацца. З таким жа посыпехам можна прыніць і іншы пункт гледжання — напрыклад, тое, што стукне ў галаву.

Што горш, такая пазыцьця лічыцца сёньня адзнакай адкрытасці розуму і прагрэсіінасці, а сапраўдная наука абвішчаецца аўтарытартай і трывомфалістыгнай. Тым часам на-
вукама дадзеныя перш за ўсё мэтада-
ллёгія крытыкі. Калі наукоўцы не
згаджаюцца паміж сабой, існуюць
аб'ектыўныя мэтады праверкі, хто
мае рацоўку. Тэорыя, якія канкуруюць
адна з другой, правяраюцца досыль-
ным шляхам, і выйграе тая, слуш-
насьць якой пацвярджаецца ў ходзе
экспрымэнту. Вядома, зазвычай
гэта ня так проста. Навукама не ствара-
ецца адразу, яна не бывае беспамыл-
ковай. Але — прынамсі, да гэтай
пары — яна паказала сябе найлеп-
шай рэччу, якой мы валодаем, і
спрыгнілася да велізарнага прагрэ-
су. Калі людзі зразумеюць, што та-
кое наукоўцы мэтад і ў чым крыніца
яго сілы, да іх нарэпце дойдзе, што
ёсць усё-такі розыцца паміж ведамі
наукоўымі і ненавуковымі.

Зрэшты, велізарны патэнцыял эвалюцыйнай тэорыі не да канца ацэнены самой навуковай супольнасцю. Мінула ўжо паўтара стагодзьдзя ад зьяўлення працы Дарвіна «Аб паходжанні відаў», а надалей існуюць абшары біялёгіі, не закранутыя эвалюцыйным мысленнем. Нават сярод тых, хто спасылаецца на Дарвіна, ідэя зірнуць на наш уласны від праз прызму эвалюцыйнай тэорыі сустракае пэўнае супрапітленне — асабліва калі мы паглыблімся ў праблематыку міжпалаўных адрозненняў. Гэта ў нейкай ступені нагадвае антыдарвінаўскі падъход XIX і першых гадоў XX стагодзьдзя — чорнага пэрыва, у гісторыі эвалюцыйнай тэорыі, калі ў біялёгіі дамінаваў вульгарны эмпірызм, а тлумачэнні мэханізмаў адаптациі адмаячліліся як тэатралічныя, якія выходзілі за межы экспэрыментальнага матэрыялу, а праз тое нечарвонія.

таму праблема заключаецца на толькі ў грамадзкім успрыманні дарвінізму. Траба таксама выхаваць давер да гэтай тэоры ў многіх прадстаўнікоў съвету науکі. Але калі ў мінулыя стагодзьдзі адмаўленыне Дарвіна было амаль трагедыйяй, дык сёньняшніе нагадвае фарс. І няма сумнельнія, куль пакрочышь науку

Залатая Горка

ЛЮДКА СІЛЬНОВА

Залатая Горка

Трамвай ружовы, як трускалкі
(Што са сцябліны — і да каўкі
Днём дачным, вольным, залатым!),
Імчыць: «Ты—тым, ты—тым, ты—тым».

І немінуча
Усё гэта:
Свабода, будучыня,
Лета.

Яно, гараче, ляціць.
Зывініц! Грукоча! Стракаціц!
І забірае з паплавоў
Чаканья тых, хто быў гатоў...

На горку цягнеца
Трамвай.
Бывай, маркотны дзень,
Бывай!

Мы — тут,
Якая адгаворка:
Паўлета,
Залатая Горка...

АНАТОЛЬ КЛЯЧУК

Дождж у Менску

Гэты дождж, гэты кволы шоргат
Па цёпламу шклу, па блясе
Халодна-блакітнай. Горад
Аціхлы, прыбраны, ясны...

Я так люблю яго, неба!
Вуліцаў роўных аснову.
Як дарагое зэрб'е,
Што не заменіш новым.

Марожанае ля ГУМу

Будзённы ранак.
Роўна дзвеяць.
Дзесь пераходы
Чорна зеўраць...

Мяне ля ГУМу
Асьцярожна
«Ражок» прымае
Для марожанага —

Празрысты брыль,
Нібыта з вафлі,
Каб пад зямлю
Ямчэй мы трапілі...

Я азірнуся
Засяроджана:
Натоўп у бельм,
Як марожанае.

Цячэ для ранішнай
Малітвы
Уніз, у храм
Святога Мітры.

Імкне свабоднай
Ручайнай —
Каб адрадзіцца,
А ня згінуць!..

Няма нам лепшага
Ў сусьвеце,
Як выйсыці зь цемры
Ў дзень і вечер!

І мне ляціць
З духмянай ліпы
Ў далонь
Букецік невялікі!

Інспэктар быў
Непатрываханы
З даўжэзнай...
Палачак марожанага.

Сябру

Спляці
З майм
Сваё слова —
І ўбачыш
Бітвы съязгі!
Скажу сабе:
«Адмыслові!»
Шапну табе:
«Дарагі!»

Спляці
З майм
Сваё слова —
І ўбачыш
Неба з ільну...
Радзіма
Ня можа быць
«Новай».
Мы любім —
Абое! —
Адну.

«Тутэйшы»: вечнае

І звліўся Блакітны зі сінім
Так лёгка, як не было
Ні шматабяцальны силы,
Ні тога, што зваў «сіло».

Я — знаю: яго згубіла
(Здагадка прыйшла наўпрост:
Я, пэўна, яго любіла)
Кашуля, што навырост...

Ён вырваўся — страшны, кволы,
Разьдзёрты надвое, голы.
Ужо скіраваны ўніз,
Крывёю прахаркаў: «Сыс!...»

Добрая раніца

Усё праходзіць
адчувацьне
няспраўджанацьці
і праз тое
памылак
у жыццёвым пляне, —
калі ўзыходзіць
златое,
як першаінасць,
сонца ўраныні
над горадам
і над ракою...

2004—2005

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

**Вялікае княства Літоў-
скага: Энцыклапедыя. У
2 т. Т.1: Абаленскі—Кадэн-
цыя / Рэдкал.: Г.Пашкоў
(гал. рэд.) і інш.; Маст. З.Ге-
расімовіч. — Менск: БелЭн,
2005. — 688 с.: іл.**

Кнігу, якую можна на-
зываць інтэгральнай, — гісто-
рыка-культурная прастора
тут не замыкаецца ў межах
Беларусі, замацаваных у
XX ст., а ахоплівае таксама
літоўскую і ўкраінскую
часткі ВКЛ.

**Геніюш Ларыса. Каб вы-
ведалі: З энсталярнай
спадчыны (1945—1984).**

— Менск: Лімарыос, 2005.
— 448 с. + 12 с. іл.

У гэтай кнізе шырокага
фармату сабрана багатая эп-
істайлірная спадчына паэзіі.
Паэтчыны адрасаты жылі на
розных кантынэнтах — у
Аўстраліі, Літве, Польшчы,
Расеі, Чэхіі, на берагах Ат-
лантычнага і Ціхага акіянаў
у ЗША. У кнізе — 355
лістоў.

Някепскі падарунак ама-
тарам творчасці Ларысы
Геніюш, 95-годзьдзе якой
будзе адзначацца 9 жніўня.
Дадатковы плюс такіх кніг
— можна чытаць з любой

бачыны.

**Гісторыя Беларусі: У
6 т. Т.4: Беларусь у скла-
дзе Расейскай імперыі (ка-
нец XVIII — пачатак
XX ст.)/М.Біч, В.Яноўская,
С.Рудовіч і інш.; Рэдкал.:
М.Касцюшок (гал. рэд.) і інш.
— Менск: Экапэрспектыва,
2005. — 519 с.: іл.**

Гэтае выданье ствараецца
супрацоўнікамі Інстытуту
гісторыі НАН Беларусі, але
афіцыйнага тытулу Акадэміі
ні мае. Тому аўтарскі по-
чырк тут больш выразны і
менш дэтэрмінаваны.

Этымалагічны слоўнік

беларускай мовы. Т.10: П /
НАН Беларусі; Ін-т моваз-
наўства імя Я.Коласа; рэд.
Г.Цыхун. — Менск: Беларус-
кая навука, 2005. — 325 с.

Працяг шматтомнага
слоўніка, дзе прадстаўлена
паходжаньне слоў і іх сувязі
з роднаснымі словамі бела-
рускай ды іншых моў.

ADz

**Літаратурная панарама
Віцебшчыны**

Пабачыў съвет чацьвёрты
выпуск літаратурнага альмані-
ху «Дзівіна. Віцебшчына
літаратурная». Укладальнік і

рэдактар — старшыня абл-
ласнога аддзялення СБП
Франц Сіўко.

У 1992 годзе першая
«Дзівіна» выйшла ў «Мас-
тапак літаратуры». Тады
плянавалася, што альманах
будзе выходзіць у менскім
выдавецтве пэрыядычна. Ня
выйшла, таму абласносць а-
дзялення СБП вырашыла

выдаваць зборнік уласнымі
сіламі. У новым нумары
з'яўлічаны вершы 67 паэ-
таў, 15 аўтараў выступаюць
з прозай, эсэістыкай, успам-
інамі і перакладамі.

У прадмове да кнігі Франц

Сіўко напісаў: «Далёкае ад
прэтэнзій на поўнае адпост-
раваньне творчай паліты

краю, яно [выданье] дасыць
засікаўленаму чытачу пэў-
нае ўяўленьне пра яе тэма-
тычную скіраванасць, геа-
графію, дапаможа зарыен-
тавацца ў мастакоўскіх пры-
хільнасцях прадстаўленых
тут аўтараў».

Так, найстарэйшы паэт
Віцебску Давід Сімановіч
прапанаваў альманаху ста-
ронкі свайго дзёньніка, у
якіх згадваюцца сустрочы з
Васілем Быковым.

Васіль Кроква

КВЭ—КВЭ—КВЭ

АРКАДЗЬ ЛІТВІН

Ад замежнікаў, панове-братаў, больш клопату, чым карысці. Хіба зваліўся б на Рэч Паспалітую швэдзкі патоп, каб на пасадзе ня швэда Вазу мелі, а каго з нашых? Не было б і рокашу яснавяльможнага пана Любамірскага ды Монтваў тых жудасных, дзе гэтулькі марна палягло... І з французамі што ня прынц, то валтузьня. Адзін выбраны ў час не даедзе, а колішні, даехаўшы, глядзіш і ўцёк! А саксонцы абодва, не перад сном успамінаючы? Гэта ж не пасъпеш з адной канфэрэнцыяй разбараца, як уж новая свой акцэс прапануе... Але ж як дуду надзымеш, так дуда і грае, самі вінаватыя. Ці ж так было зь Ягелонамі, зь Янам Сабескім?

І ў іншых справах шмат ад чужаземцаў шкоды! Нават калі што добрае прапануюць, сачыць трэба, каб ня выйшла на благое. А дзеля гэтага і спрыт патрэбен, і вока пільнае. Хоць бы продка майго, Міколу, успомніўшы...

Распавесцы, кажаш? А як там, сыне-браце, нашы конікі? Не маркоцяцца, што ты іх без нагляду кінуў? Зайздросна табе, што мы тут грамадою ды пры цяпле, а табе толькі і заняту з шабляй за камарамі ганяцца? Бегаеш там, як кот па журнах. Ты іх з пістолета ў вока — і аман крывасмоку! Што ж, можа, і варта ўспомніць што-кольвечы дзеля наўку.

Вось, для прыкладу, чаму Радзівілы ад кальвінства адступіліся? Ты, браце-канфэрэнце, пысу не капыль і не пасъміхайся! Мікола, калі хочаш ведаць, і ў рэлігіях кеміў ня горш за біскупа ці там архімандрыта. Я да ўсіх з павагаю, але калі чаго зашмат, то чалавеку блытаніна ў галаве. Хоць бы тых арыянаў нагадаўшы. Рабілі і добрае, але ўжо шаблю драўляную насыць — гэта занадта. Што гэта, каб продак мой такую цацку начапіў? Ды я аб ім і ўспамінаць бы саромеўся, бо якія дзівы шляхціц з такою прыладай можа ўчыніць?

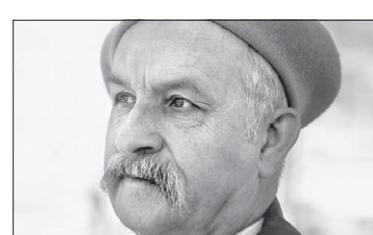
На щасціце, мінулася тая мода, але пайшло кальвінства. Ізноў чалавеку тлумота. Адно што, прыкладам, такому, як я, усюды зірнуць цікава. Другое — каго выбраць, калі ўсе да сябе цягніць? Трэцяе — на ўсіх грошай не набярэсься!.. Так, сёе-тое агліядашы, мушу прызнаць, што ў кальвінстве залішняя сціпласыць, крыху нудотнасцю нясе. А гэта, асабліва па нядзельных днях, не па маёй натуре. Бо калі ў храмах розныя выявы ды статуі залаочоныя, маліца весялей. Што да сівтароў, то кожны прыдатны, абы стараваты ды глухаваты. Тады і споведзь ідзе бяз клопату, і патрабаваны меншыя, бо, як ні кажы, век сваё бярэ і выдаткі зъмяншающа.

Але стрэліла некаму з Радзівілу у галаву стаць кальвінам. А

куды і голка, туды і нітка: прыма-вачка, пане-браце, да пана з падданымі ня горш, чым да мужа з жонкай, стасуеща. А што цёмны люд можа вытвараць з суседаміншаверцам, мы, на щасціце сваё, не зналі: хопіць, што, пра іншыя народы чуючы, сціхот бярэ. Так што і тут ня варта было рызыкаўца. А калі ўжо здарылася, то нельга прагледзець нагоду з гэтай прыкрасыю разьвітаца. А пачаць, як ні мяркуй, трэба было з ітолкі.

І Мікола такі выпадак не прагледзеў. У Саксонію трапіўшы, спаткаўся там з князем Радзіві-

Аркадзь Літвін — пісьменнік.
Жыве ў Горадні

лам, Перуном, Сироткам, Чорным ці Рыжым, а можа, і Рыбанькам, ня памятаю. Кожны ў іх меў мянушку, нібы на вясковай вуліцы, але ж то князі: ім кожная прыхамаць за цноту служыць. Хоць бы з тым кальвінствам. Бо на той час князь ці то займеў да кальвінаў упадабаньне, ці то яшчэ ад таго афекту не пазбавіўся. Як бы там ні было, у Дрэздэне ды Ляйпцигу, дзе ад кальвінаў аж раилася, меў Радзівіл з імі сустрэчы. А як Мікола ў кальвінскіх хітрыках кемнасць меў, то лепшага дарадцы князь і не шукаў. Думаеш, пане-браце, калі Радзівіл, то яму і дарадцы непатрэбны? Памыляесь! Невядома, якія няшчасыці мог напаткаць, каб не было тады зь ім Міколы.

Пры адной размове гэткі абыходлівы француз, а іх там, ад караля Людовіка ўцёкшы, процьма, падае Радзівілу мяшечак. Тут, кажа, тартуфэлі, рэдкая гародні-

апавяданьне для школьнікаў

Саксоніі французам вялікае паслабленыне, вось і схітрыўся нехта гэтакі гатунак тартуфэлі ў тых выгадаваць, каб зварыў ці засмажыў — і, даруй, божа, ласуйся! А на мой пагляд, як той казаў, няма мяса — то і жаба не прыкраса.

Выкінуць бы ўсё, але як з дадзеным словам і ўзятым абавязкам? Да таго ж меў князь давер да навук саксонскіх.

Доўга думаў Мікола, але ж прыдумаў. Ключ ад варыўні пры сабе пакінуў, ад тae пары нікто туды ні нагой. Жар ад парога ў парабка браў і попел яму аддаваў там жа. Ішло так, аж пакуль саджаць. А як надышла пара, плужок загадаў наладзіць, кошыкі падрыхтаваць ды бабам сядзець, чакаючы. Сам жа ў варыўні зачыніўся, кошык перад ім ды ца-бэрак з вадою. Як то кажуць, умеламу руکі не баліць: бярэ бульбіну над цэбрам ды вострым ножыкам шах! Жаба ў ваду, а палавінкі ў кошык. Так нарыйтаў і панёс бабам. Жанкі ў яго паслухмияны і, у прыклад пану, кемныя, як рэдка дзе. Наказаў ён класыці ў разору тых палавінкі храсткамі ўверх і праз адноўка-вия прамежкі, прыгледзеў, як за-ворваоць, і барозны загадаў кал-камі пазначыць дзеля пэўнасці. Ну а далей па прымаўцы: хвою зрэзаў, то і пень прыбяры. Пры-цемкам жабуцяк у вядро ды на балота: квэкайце колькі ўлезе ды за жыцьцё дзякуюц! Гэта вам не Саксонія і ня Францыя: жывіце, божыя стварэнні, адно бусла сцеражыцеся!

Па восені, праўда, папрасіў Мікола яшчэ году. Раствумачыў князю, што плён пакуль невялікі, бо і глеба ў нас іншая, і да надво-р'я расыліне трэба прызвычайца. На пацвярджэнні ўласнай гадоўлі бульбіны паказаў і пераканаў пачакаць. А як па праўдзе, то сабраў няблага, толькі ня быў пэўны, ці не зашылася ў катарай жабуцька.

Дазвол атрымаўши, супакоїўся, і ўсё пайшло звыклым парадкам. Па вясне як ні пускаў сіяцло, нават луостэркам спрабуючы, — ані квэку. Што ні раз-разаў — ўсё чыстае. Але садзіць, як і летась, палавінкамі вырашыў. Бо кемны гаспадар заўжды свой гешэфт згледзіць. Такім чынам падвоюй барозны і такі плён затроб, што і засекаў не хапіла. Што, пытаеш, далей? А далей, як кажуць, кончан баль і скрыпкі ў торбу — скрыні на вазы ды да Нясьвіжу! Адны пад семянную, іншыя праста пад вару́нью кухарскую.

Давялося Міколу два гады за-пар тлуміцца, пакуль жаданага дапяў, але на сваім паставіў і ад кальвінскіх глупствів Радзівілаў асланіў: канчаткова адступіліся, даведаўшыся, як тое было. Праз гэта затрымалася бульба на шляху да нясьвіскіх гародаў, а — што за тым — і да пераймання іншымі. Бо хто ж насымліца Радзівілам наперад забягаш? Яшчэ і сёньня мала тыя тартуфэлі распаўсюдзіліся, але распаўзаючыца па засын-ках... Так, глядзіш, пачнуць нас на грэчкасеймі, а бульбашамі дражніць. А што, смачны! Сам сёй, і на пана глядзеў. А што з кальвінствам, пытаеш? А куды і голка, туды і нітка. Вярнуліся хто куды: адны ў царкву, другія да касыцёлу.

Наш Шлях

гумарэска

Залая пасяджэнняў. Дэпутаты і дэпутаткі, тэлебачаныне, радыё, карэспандэнт, чалавек. У прэзыдыме Мікалай Іванавіч і Ігар Антонавіч, які сыпць.

Мікалай Іванавіч (*седзячы, у мікрофон*)... Бо іхняе разуменне дэмакратыі для нас непрымальна. А цяпер — Вера Пятроўна. Вера Пятроўна, што ты там хаце́ла, ну ідзі, давай, бо даібог, абед на носе.

Вера Пятроўна (*у шыкоўным касьцюме, але счыранеўшы за пяць крокоў ад трывуны*). І дам, яшчэ як, што мала ім на стане, бо крыйдна мне, крыйдна, таварышы, і балочка. Яны ж на хоцуць нічога ведаць! Я, выбачайце, трохі хвалююся і, можа, кажу што ня так...

Першы дэпутат. Так, так, гавары, не хвалойся.

Другі. Ага. Тут усе свае.

Вера Пятроўна (*наліўши з бутэлькі ў шылянку*). Дзякую, і скажу так: ня вераць яны, круцяць, чэпяцца, а прыхеалі б, каго мы запросім, і з намі ў народ, каб запытаць, дык не, баяцца, бо што гэта быў бы за адказ, што за праўда, вы не хужэй за мяне ведаце. Ну ня хоча наш просты чалавек і ў прыватнасці жанчына. А я буду гаварыць за яе, бо ведаю

як свой яе боль і патрэбу жыць добра. Не, некоторыя, і тут ня трэба саромецца, хоцуць, ну вось я, напрыклад і па-праудзе кажучы, нават ня ведаю, ці то зоркі так сышліся, ці яшчэ што, а вазьміце якую іншую, з гушчы, з на-тойўпу, выцягніце з тунэлю мэтро, так як ад-рэжа — не і ўсё! Ну і чаму гэта, здавалася б, так, чаму не, чаму ня хоча?

Першы дэпутат. Ну і чаму?

Другі. А насамрэч?

Вера Пятроўна (*узяўшы са шылянкі глыток*). А таму, што не яе тое жыцьцё, таму што ў тым іхнім добрым нічога для яе добра гняма.

Першы дэпутат. А, вось што!

Другі. О, чорт вазьмі!

Мікалай Іванавіч. Вельмі, вельмі цікава. Ігар Антонавіч?! Ты чуў ці ўсё сыпці? Не, сыпць. Дык што там, выбачай, Вера Пятроўна, зь іхнім добрым, што нічога добра гняма?

Першы дэпутат. Не, не аддасць.

Другі. І спрабаваць няма чаго.

Вера Пятроўна. Правильна, а по-

тым вазьміце — што, куды ісьці? У дом з трывам спальні, які кожны дзень трэба клапаціца і прыбіраць, ці ў кватэрку на пятым паверсе, у якой ўсё роўна нічога не прыбярэш, бо няма куды што дзець?

Карэспандэнт (*з нататнікам у руцэ*). Тут, калі можна, яшчэ раз, калі ласка, я не паспел запісаць, бо што няма куды дзець?

Вера Пятроўна. А ўсё няма куды дзець, як ёсьць што. Я і сама вось хоць сёньня пераехала б, але ў мяне ж служанка!

Мікалай Іванавіч. Ну, цяпер зразумела. (*Глядзіць на гадзіннік*) Але, Вера Пятроўна, закругляйся, абед.

Вера Пятроўна (*узяўшы са шылянкі другі глыток*). Добра, Мікалай Іванавіч, яшчэ хвілінку, бо засталося галоўнае, але пра абед таксама не могу змаўчаць, бо каму гэта патрэбна — сядзець і час марнаваць заместа каб перахапіць кавалачак на хаду?! Ці які пчыра не пазайздросыць, калі ўвечеры, стоячы ў трамваі, каля акна, глядзіш, нехта і прыжме, пацікае.

Мікалай Іванавіч. От! (*Съмяечча*). Вера Пятроўна, ты скажаш!

Першы дэпутат. А што, а праўда!

Другі. Ну, так і ёсьць!

Карэспандэнт. А што, чаго пацікае?

Вера Пятроўна. А таго пацікае, што каб асабіста мне не выпадала на пасадзе, дык я з гэтых трамвай ў не вылазіла б. А цяпер дзеля чаго я тут? Што павінна стаць нашым сучасным і будучым, нашай верай і надзеяй? Гэта толькі адно — каханье і адданасць. Я асабліва да жанчын, да вас, дарагія мае, на кім ўсё ляжыць, — кахайце і аддавайтесь, аддавайтесь і кахайце, вось наш шлях! Як толькі ўгледзіце якога начальніка, адразу ж так і пачынайце. Ну, вядома, убачыць ужывую нашых начальнікаў ня так і праста, а некоторых іх выпадзе мо і николі, бо яны таксама — як з кабінету, так адразу ў «мэрсэдэс», і наадварт. Але вы інакш — па тэлевізоры, па радыё, на старонках газэт. Я вось учора, павячэршаўшы, разгарнула «Советскую Белоруссию», кінула туды-сюды вокам, убачыла і адразу ж пачала, і так гэта мяне захапіла, што яшчэ сёньня ня кончыла. Усё, таварышы, дзякую за ўвагу.

Сыходзіць з трывуны.

Мікалай Іванавіч. І табе, Вера Пятроўна, за гарачаю і чэсную прамову. Шчыра скажу: такога я яшчэ ня чуў, але ўсё роўна, канчаць трэба.

Вера Пятроўна (*зы месца*). Не, не магу, бо гэта мая жыцьцёвая пазыцыя.

Першы дэпутат (*падыходзячы з аднаго боку*). Дазволь цябе, Вера Пятроўна, павіншаваць — гэта ж так вывесыці, заглыбіцца, асабліва пра пазыцыю.

Другі (*лезуцы з другога боку*). І я, і я віншую, прости ў душу зазірнула.

Карэспандэнт (*сунуучыся на прасткі*). Так, у душу простага народу. (*Піша ў нататнік*)

Мікалай Іванавіч. А цяпер на абед, таварышы. Ігар Антонавіч?! Ігар Антонавіч?! Прачынайся, перапынак, ты чуеш ці не? Чалавек! Чалавек, разбудзі яго.

Аляксандар Апон, Горадня

АДАМ
ГЛЁБУС

Невялікае пра вялікіх

Шэкспір і душа

Узаемаадносіны рацыянальнага і пачуцьцёвага, душы і цела цікава абыгрывающе юльямам Шэкспірам у маньерыстычным «Гамлеце»:

Паколькі сцісласць — разуму душа,
А мнагасло — члены і прыдаткі,
Я буду съціслы. Ваш шаноўны сын —
Вар'ят...

Так у перакладзе Юркі Гаўрука, а ў Барыса Пастарнака гэтак:

Ітак, раз краткость есть душа ума,
А многословье — тело и прикрасы.
То буду сжат. Ваш сын сошёл с ума.

Мой неабавязковы варыянт:

Душа разумнасці — ашчаднасць.
Шматмоуе — цела і бязладнасць.

У арыгінале радкі выглядаюць так:

Therefore, since brevity is the soul of wit,
And tediousness the limbs and outward
flourishes,
I will be brief. Your noble son is mad...

Мяне моцна непакоіць суседства разваг пра душу і цела з гульнёю Гамлета ў вар'яцтва. Гульні ў вар'яцтва зазвычай сканчающе сапраўднай стратай розуму. А бязладнае, адчайнае шматслоуе якраз і выяўляе вар'ята, вылучае і пазначае яго.

14.08.2003, 22:50

Такубоку і нікчэмнасць

Подыхі Азіі жахлівия. Хто ніколі ня быў у азіяцкіх краінах, таму цяжка зразумець і паверыць у тое бязъмежна-безнадзеянае, што пануе на жоўта-залацістым кантынэнце. «Няўжо можа быць нешта, створанае чалавекам, — вялікае? Сам чалавек не вялікі, не каштоўны», — кажа Ісікава Такубоку ў «Дзённіку, напісаным лацінай». Ён нібыта засыцерагае заходнюю, лацінскую, хрысціянскую культуру ад празмернага захаплення ўсходам.

5.10.2003, 17:30

Гоголь і лірызм

«Я сказаў, што дзяве рэчы выклікалі ў нашых паэтаў гэты лірызм, блізкі да біблійнага. Першы зь іх — Расея. (...) Але пярайдзем да другой рэчы, у якой таксама чуеца ў нашых паэтаў той высокі лірызм, пра які і ѯдзе гаворка, то ж бо — любоў да цара», — пісаў Мікалай Гоголь у «Выбраных месцах з прапискі з сябрамі» (1847). Расея і любоў да цара — грунт расейскай паэзіі. Не пагадзіцца з Гогалем? Абсурд. Але дзяве гэтыя рэчы, найважнейшыя для паэтаў расейскіх, у паэтаў беларускіх выклікалі нянавісьць. Павесіць цара заклікала Цётка. Антырасейская вершы пісалі ўсе вядомыя беларускія паэты ад Купалы і да Сыса. Калі ж беларускіх паэтаў змушалі ўхваліць расейскіх уладароў і саму Расею, выходзіла кепска прыхаванае фальшаванье. Сапраўднымі каштоўнасцямі для беларускіх паэтаў зьяўляюцца: Беларусь, мова і беларус. Зразумела, што тут ішла гаворка пра грамадзянскую лірыку, пра геапаэтыку, а не пра паэзію чыстае красы.

18.03.2005, 14:23

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ

***

Несправядлівасць здольная імітаваць справядлівасць ва ўсіх я праявах і заставацца пры гэтым самой сабой; а калі наадварт: калі ўявіць справядлівасць як імітата несправядлівасці — якая можа быць мэта такой імітацыі?..

***

«Чалавек ёсьць тое, чым ён рызыкне», — выснова, да якой прыйшоў Жак Дэрыда. Тым самым ён пропанаваў найбольш аб'ектыўную шкалу і самаацэнкі, і ацэнкі зънешніяй.

Чжуан-цзы павучай:

«Майстар гульні са стаўкай на чарапіцу пачне хваливацца пры гульні на срэбра і звар'яцсе пры гульні на золата. Мастацтва адно і тое ж, але варта зъвіцца спакусе, як увага адразу перакідваецца на зънешніяе. Прыйдзіце да зънешніяга прытулянецца ўвага да ўнутранага».

Унутранае тут — гульня, і майстар настане міняць гульню (зъмняць сябе?) пры любой стаўцы.

Тое, што ёсьць майстар у Чжуан-цзы, вышэй за тое, што ёсьць чалавек у Дэрыда. Майстар не ацэнівае сябе — і яго ацэнкі немагчыма: ён ня толькі не думае, чым рызыкне, а нават не мяркуе, што рызыкне. Ён настане узвэй, нядзеяньня.

Гэты герогліф узвэй, які абазначае нейкую вяршыню даоскай філізофіі, неспасцігальны, мусібыць, для эўрапейскага мысленія.

Сыход непераможанага

DAVE LAWRENCE.CO.UK

Лэнз Армстронг зрабіў тое, чаго не рабіў яшчэ ніхто, — сёмы раз запар выйграў самая прэстыжныя вэляспаборніцтвы сьвету — «Тур дэ Франс». Гэты гоншчык стаў чэмпіёнам, перамогшы рак мозгу. Цяпер ён сыходзіць нязможаны.

Нечаканасцю стала не сама перамога, а, хутчэй, лёгкасць, з якой яна была здабыта. Амэрыканец мог адчуваць сякую-такую трывогу толькі на адным этапе — у Вагезах, калі ён у адзіноце, без калегаў з каманды «Дыскавэрі Чэнзл», апнуўся сярод самых матутных супернікаў. Потым у Альпах і Пірэнэях ён — нават калі заставаўся адзін — ехаў чуйна, імгненна рэагаваў на кожную атаку, дэмантраваў, што наймацнейшы. Яшчэ раз ён бліскучы давёў гэта падчас суботніх індывідуальных разьдзелак ў Сент-Этьене.

У асноўнай клясыфікацыі Армстронг амаль на пяць хвілін апярэдзіў Івана Баса, больш як на шэсць — Яна Ульрыха.

Цяжка ўяўіць сабе гэтыя спаборніцтвы без амэрыканца, а давядзе, бо ён ад'ездзіў апошнія свае вэляспэцныя спаборніцтвы. Цяпер зъбираецца заніцца дабрачыннасцю, а можа, пойдзе ў палітыку. «Але пакуль што паеду з Шэрыл Кроў (папулярная сцяячка — жыццёвая спадарожніца вэляспэцыста. — Рэд.) і близкім

сябрамі на поўдзень Францыі. Будзем шмат есці, нап'емся», — заявіў Армстронг пра свае найбліжэйшыя пляны, нібыта хочучы ўзяць рэванш за ўсе самаабмежаваныні, якіх даводзілася тримацца падчас 14-гадовай прафесійнай кар'еры.

Амэрыканец, які зрабіўся чэмпіёнам сьвету сярод прафесіоналаў, ледзве дасягнуўшы 21 году, пераможца шрагу клясычных гонак («Вакол Швайцары», «Вакол Люксэмбуруг», «Дафін Лібэр», стаў вядомы дзякуючы «Вялікай пяті»).

Ягоны посыпех быў тым гучнейшы, што першую перамогу ў 1999 годзе ён здабыў праз паўтара году пасля таго, як перамог рак. Адны да сέньня ня могуць зразумець, як можна было перамагчы ў такім цяжкім спаборніцтве пасыль токой сур'ёзнай хваробы. Другія тлумачаць гэта надзвычайнімімагчымасцямі Армстронгавага арганізму і тым, што пасыль хваробы ён змяніўся псыхалагічна (набраўся прафесійных манер) і фізычна (схуднеў, дзякуючы чаму ў яго па-

лешпыліся адносіны сілы да масы).

Але разам з кожнай перамогай абуджаліся таксама галасы сумнення, якія чуваць і сёньня. Вядома, што Армстронг супрацоўнічаў з італьянскім доктарам Мікелем Фэрары, які сам сябе называў «Доктар Зло» і быў асуджаны на год турэмнага зняволення за продаж

Лэнз Армстронг, нарадзіўся 18 верасня 1971 г. у Даласе (Тэхас, ЗША).

Рост 177 см, маса 72 кг.
Разыведзены, мае трах дзяцей — сына Люка і народжаных у сьнежні 2001 году близініт 1забелу Роўс і Грэйс Элізабэт. Жыве ў Героне (Гішпанія), а па-за сезонам — у Остине (Тэхас). Прафесійна займаецца вэляспортам са жніўня 1992 г. Каманды: «Матарола» (з 1992 да 1996), «Кафідзі» (1997), «Ю-Эс Постал» (1998—2004), «Дыскавэрі Чэнзл» (2005). Найважнейшыя перамогі ў аднадзённых спаборніцтвах: чэмпіянат сьвету (1993, Осла), чэмпіянат ЗША (1993), «Клясыка Сан-Себасцьян» (1995).

Хто пасыля Армстронга?

Ян Ульрых (Нямеччына / «Т-Мабайл»)

Адзіны апрач Армстронга пераможца «Тур дэ Франс» (1997), які яшчэ працягвае кар'еру. Акрамя гэтага, ён пяць разоў прыходзіў другі, адзін раз — чацвёрты, а сёлета — трэці. На леташнюю перамогу яго натхніў сам Армстронг.

Аляксандар Вінакураў (Казахстан / «Т-Мабайл»)

Сыходзіць зь нямечкай каманды для таго, каб змагацца за перамогу ў «Турых» ў якасці лідэра, хутчэй за ўсё, у французскай «Крэды Агрыкол».

Іван Баса (Італія / «Сі-Эс-Сі»)

Нядыўна заключыў новы контракт з дацкай камандай на 1,5 млн ёура. Значна палепшыў сваю язду ў раздзялках, працуе таксама з найвядомейшым італьянскім спартыўным урачом Чекіні.

Александра Вальвердэ (Гішпанія, «Іль Балырыс»)

Перамог Армстронга на першым з альпіскіх этапаў сёлетняга «Тур дэ Франс». Потым з прычыны траўмы выбыў са спаборніцтваў. Гішпанцы называюць яго «новым Індурайнам».

Паала Савальдэлі (Італія / «Дыскавэрі Чэнзл»)

Армстронгава каманда яшчэ шукае лідэра на наступны год. Савальдэлі, які выйграў «Джыра д'Італія», зьяўляецца ідэальным кандыдатам, калі толькі кірауніцтва каманды не палічыць, што ім павінен быць нехта з амэрыканцаў.

італьянскім спартыўцам забароненых сродкаў. «Ён ужывае забароненых сродкаў. Ашуквае вэляспорт і заўзятараў», — сказаў нядыўна Майк Андэрсан, да нядыўняга часу мэханік Армстронга. Апошні пасыль такога выказання падаў на Андэрсана ў суд. Міжнародная федэрацыя вэляспорту нядыўна абрарадавала звесткі, што амэрыканец спансараў ёй набыццё найсучаснейшай аппаратуры для выканання аналізу крыві, апаратуры, якой ён сам валодаў ужо некалькі год (допінг пры дапамозе пералівання крыві — адна з найпапулярнейшых допінговых методаў сярод вэляспэцыстаў).

«Гісторыя съведчыць, што пра некаторыя рэчы мы можам даведацца праць некалькі год. Спадзяюся, што ўсе Армстронгавы дасягненыні — вынік ягонай працы і яго магчымасцяў», — падкрэсліў генэральны мэнеджэр французскай каманды «Кафідзі» Эрык Баэр. Сам абвінавачваны ў таих грахах нязменна адказвае: «Мяне абсьледавалі часцей за ўсіх вэляспэцыстаў у съвеце. Заўсёды быў чысты».

СПОРТ СЪЦІСЛА

Беспрытульны Хацкевіч

Эко-паўбаронца кіеўскага «Дынама» і нацыянальнай зборнай Беларусі Аляксандар Хацкевіч найбліжэйшым часам можа апініцца ў адным зь беларускіх футбольных клобукаў. Хацкевіч не падышоў ні шатляндзкаму «Хартсу» (яму не далі брытанскай працоўнай візы), ні расейскому «Сатурну» (перамоўшыкі

не дасягнулі кансэнсусу). Яшчэ раней ад паслуг былога лідэра нацыянальнай зборнай адмовіліся клобуку ўкраінскай Вышэйшай лігі. Цяпер самым рэзальным варыянтам выглядае пераход у менскіе «Дынама». Акурат падасып'ё і перапынак на нацыянальным чэмпіянате паміж дзівумі кругамі, калі актыўна дадавак.

Вяртанье Глеба у Беларусь

23 ліпеня форвард нацыянальнай футбольнай зборнай Вячаслаў Глеб правёў першы матч за менскі МТЗ-РППА. У матчы 1/16 фіналу Кубку Беларусі «трактарысты» перамаглі землякоў з ФК «Зымена» з лікам 2:1, а Вячаслаў забіў гол. Эўрапейскі этап не задаўся ў малодшага брата Аляксандра Глеба. Вячаслаў год таму быў аддадзены

«Штутгартам» у арэнду «Гамбургу», затым перайшоў у швайцарскі «Грасхопэр». Але ў чэрвені «конікі» не працягнулі контракту, і Глеб звязнічыў увагу на Расею. Пасыль некалькіх няўдачаў Вячаслаў апініўся ў складзе МТЗ-РППА. 28 ліпеня «трактарысты» правядуць матч у адказ першага кваліфікацыйнага раўндку Кубку УЕФА супраць «Фэрэнваршу».

Два тыдні таму МТЗ-РППА перамог у Вугоршчыне 2:0. Матч у адказ — на стадыёне «Трактар». Пачатак а 17-й.

Яскіявічус стаў «кінаходцам»

Найлепшы эўрапейскі разыгрываючы, самы каштоўны гулец Эўралігі апошніх трох гадоў Шарунас Яскіявічус падпісаў контракт з клобукам Нацыянальнай баскетбольнай асацыяцыі

«Індыяна Пэйсэрз», якім кіруе легендарны Лары Бэрд. За тры гады літоўец заробіць 10 млн даляраў. У «Індыяны» найлепшыя шанцы стаць чэмпіёнамі НБА.

Летасць у наймацнейшай баскетбольнай лізе съвету гулялі два літоўцы: Дарус Сангайла («Сакрамэнта») ды Жыдрунас Ілгайскас («Кліўленд»).

AP, football.by,
gazeta.pl/sport

ІНФАРМАТАР

Графік дэгустацый у беларускіх крамах мясных вырабаў кампаніі «Інка-фуд»

Менск

28.07—30.07 — ААТ «Пасгандаль», зав.Браніавы, 11
28.07—30.07 — «Гарызонт», вул.Кісяляў, 12
28.07—30.07 — ААТ «Надзея», вул.В.Харужай
28.07—30.07 — «Мэтар», вул.Слабадзкая, 73а
1.08—3.08 — «Заходні», вул.Прытыцкага, 64
1.08—3.08 — «Байкальскі», вул.Ангарская, 38
1.08—3.08 — «Радзівілаўскі», вул.Л.Украінкі
1.08—3.08 — «Талін», вул.Якубоўскага, 15а
4.08—6.08 — «Прыгутнік», пр.Ракасоўская, 1
4.08—6.08 — «Чакалаўскі», вул.Варанянская, 12
4.08—6.08 — «Пятроўскі», вул.Бачылы
4.08—6.08 — АГК, вул.Слабадзкая, 13а

Наваполацак
28.07—29.07 — «Чайка», вул.Блахіна, 13
28.07—29.07 — «Раніца», вул.Дружбы, 8

Бяроза

3.08—5.08 — «Добры», вул.Чырвонаармейская

Магілёў

29.07 — «Квартал», пр.Пушкінскі, 26
29.07 — «Квартал», вул.Першамайская, 63
29.07 — «Скрыжаваньне», вул.Лепяшынскага, 22

Гомель

1.08—2.08 — №10, «Чарнігаўскі», вул.Ільліча, 301
3.08—5.08 — №23, універсам, вул.Ільліча, 82а
3.08—5.08 — №4, вул.Ільліча, 30

Бабруйск

1.08—3.08 — «Эўропа», ул. Батава, 17а
1.08—3.08 — «Ноеў каўчэг», вул.Менская
1.08—3.08 — «Квартал», вул. Менская
4.08—6.08 — «Фартуна», вул.50 год ВЛКСМ, 20
4.08—6.08 — «Квартал», вул.Кастрычніцкая

Пятніца, 29 ліпеня**НТВ, 18.35**

«Робат-паліцэйскі».

ЗША, 1987, рэж. Поль Вэрховэн.
Фантастычны баявік, антыутопія.

Мозг дачасна памерлага паліцэйскага (Пітэр Уэлэр) перасаджваюць у цела робата. Мэханічная істота выдатна выконвае свае абавязкі й зынштажае крымінальную навалу. Але ў суворай машыны засталіся ю чалавечыя пачуцьці. Рабакон памятае боль — і памятае пра сваіх забойцаў.

Жорсткая й дынамічная антыутопія Поля Вэрховэна, дзе ў тэлевізійных навінах будучыні гуляюцца ў яздзерныя выбухі й разважаюцца пра крымінал. Імпэтны й нечаканы мантаж (прэмія «Оскар» за мантаж і гук).

Увасобленыя страхі сядэйняй клясы, якая гатова адмовіцца ад «чалавечага» — на карысць «мэханічнай» бяспекі, — і выдатнае фантастычнае кіно.

«Лад», 23.20

«Пад сонцам сатаны».

Францыя, 1987, рэж. Морыс Піяла.

Філязофска-рэлігійная драма паводле раману Жоржа Бэрнано.

Літаратар Жорж Бэрнано вядо-

мы глубокімі творамі на рэлігійную тэму, а экранізацыі ягоных раманаў «Мушэт» і «Дзёньнік вясковага кіорэ» сталіся абсалютнымі кінашедэўрамі. Карціна «Пад сонцам сатаны» таксама трывмае высокую плянку.

Рэжысэра Морыса Піялу французы называюць суворым напішадкам рэалістаў. Жэрар Дэпард'ё стрымана й пакутліва грае съяўтара, чыя вера ў Бога праходзіць выпрабаваньне.

Няпросты, псыхалігічны і ўдумлівы фільм пра веру й збавеньне, пра ласку Божую і чалавечую адказнасць заслужана атрымаў галоўны прыз у Канах.

Субота, 30 ліпеня**СТВ, 20.15**

«Пустэльнік Форэстэр»
(«Знайсці Форэстэру»).

ЗША, 2000, рэж. Гас Ван Сант.

Драма.

Цэннаскуры школьнік Джамал (Роб Браун) ідзе ў заклад зь сябрамі, што забіраюцца ў дом сунгей-самотніка, якога ў раёне за бязьлюдзкі лад жыцьця пабойваюцца. Падлетак забіраецца ў дом, але высывляеца, што самотнік (Шон Конэрс) — вядомы пісьменнік Уільям Форэстэр, які напісаў калісці найлепшую книгу XX стагодзьдзя. І гэта адзіны ягоны твор.

ВОЛЬНЫ ЧАС

КАІСА

Менскі «Оўпэн». Пасъляслоўе

Тое, пра што так доўга казалі, зьдзесьнілася: у Менску для ўсіх аматараў гульні адбыўся неблагі турнір. У «швайцарку» запісаліся ў першую чаргу шахматысты з міжнароднымі рэйтынгамі, для якіх былі адмыслова зыніканы ўніскі. Гуляў уесь беларускі шахматны бамонд, акрамя «гросаў» Фёдараў і Кавалёва, чэмпіёнкі краіны Шарэвіч. З-за кардону не прыбылі наймацнейшыя: ад расейцаў ды ўкраінцаў выступаў другі і трэці эшалён. Кідалася ў вочы адсутнасць палякаў, чэхаў, немцаў, англійцаў ды французаў.

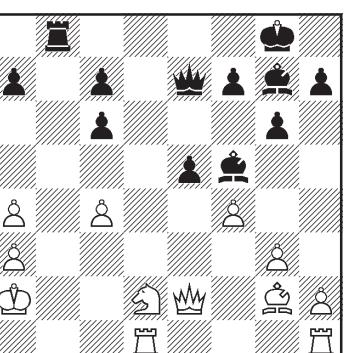
Арганізаторы са скрухай дзяліліся ў клюарах: «Каб можна было заўбяспечыць стартавыя ганаары, да нас і Ананд з Тапалавым завіталі б. Але турнір і так узяліце ў капеечку спонсару: было выдаткована больш як 20 млн рублёў».

Але была вясёлая абстаноўка турніру, што нагадвала карнавал: поруч тусаўліся гульцы, трэнэры, судзьдзі, прадаўцы кніжак, журналісты, заўзятары. У стракатым наўтуле завязваліся дыялагі на такія мільяны тэмы, як адметнасць славянскай цывілізацыі, «засыльне расейцаў» у беларускіх шахматах... Пераможца паўфінале пашынства стапіцы Валер Гардзеня ўсіх разважаў, ці варта ехаць на традыцыйныя начныя бліцтурнір у

Віцебску (18—19 ліпеня), і даводзіў карэспандэнту «НН», што, «кмаючы сорак два гады, унчы лепей спаць». Армянская майстарка Эліна Даніэлян, шыкоўкай бляднінкай, якая ледзь не перамагла рэйтынг-фаварыта Аляксандрава і ўрэшце заваявала жаночы прыз, захаплялася адрамантаваным Палацам шахмат і шашак.

Але на ўсім гульцам было адолькава камфортна перасоўваць фігуры. У адной залі, дзе шыкоўвалі лідеры турніру, дыхалася лёгка, у другой стаяла задуха. Вэнтылаторы не давалі рады: калі верыць абыянанью на месніцы міністра спорту Галіны Забур'янавай, надалей круцёлki будуць заменены на кандыцыянеры. Добра прапрацаваў галоўны сакратар турніру Васіль Якушаў, дэшыфруючы крамэзолі з фірмовых блінкай для запісу партый, — яму давялося перавесці ў электронны выгляд некалькі соцен тэкстаў. Тым на менш, мела сэнс больш апратруўна выкладваць парты турніру ў сецівіе — на аналагічных спаборніцтвах за мяжой гэта рабіцца на працягу 24 гадзін.

Уздельнікі паразяхаліся 18 ліпеня — хто з грашымі, хто з запісамі памятных баталій, хто з добрым настроем. На закрыцці настрой шахматистам уздымалі гурт старжытнай музыкі «Пастараль», шоў-балет Валер'я Бурава і тэлекамэнтарат Уладзімер Навіцкі.

Як вы вы згулялі?
У.Грабінскі (мм, Украіна, 2316) —
Э.Калеснік (мм, Беларусь, 2367).
Ход чорных. За туру ў іх моцная атака.
Знайдзіце вырашальны ўдар.

Атака: 1...Tb2+! 2. Kpb2 er+ 3.

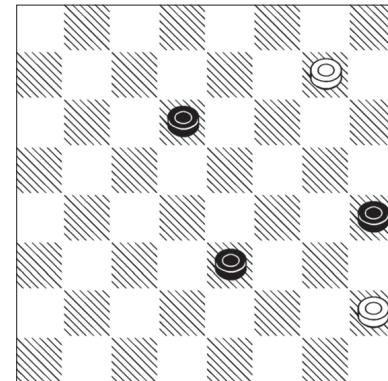
лера'я Бурава і тэлекамэнтарат Уладзімер Навіцкі.

Першае месца у Аляксея Аляксандрава, другое — у маладога расейскага гросмайстра Аляксандра Розанава, трэцяе — у Сяргея Азарава.

ВР

Нашы шашкі

«Трэба вам запачаткаваць шашачную рубрыку», — сышліся ў думках Віктар Казлоў, газаэлектразваршык са Шчучына, і Мікалай Мякека, праваабаронца зь Менску. Шашыстай сірод чытчачоў «Нашай Ніўы», мабыць, нават больш, чым шахматных аматараў. Бо, як вядома, шашкі — маци шахмат. Для размінкі — этуд старога галіндца, які знаўся на (бел)арускіх шашках. Запрашаем творцаў дасылаць на адрес рубрыкі найноўшыя этуды і заданні.

Ван Эмбден, 1785.
Ход белых. Выигрыш.

Атака: 1...g4-f6 2. Kd5-e7!
3. Kc5-d5 4. Cf7-c8!
4. Kd5-c5 5. Kc5-d5 6. Kd5-c5 7. Kc5-b5 8. Kd5-c5 9. Kc5-b5 10. Kd5-c5 11. Kc5-b5 12. Kd5-c5 13. Kc5-b5 14. Kd5-c5 15. Kc5-b5 16. Kd5-c5 17. Kc5-b5 18. Kd5-c5 19. Kc5-b5 20. Kd5-c5 21. Kc5-b5 22. Kd5-c5 23. Kc5-b5 24. Kd5-c5 25. Kc5-b5 26. Kd5-c5 27. Kc5-b5 28. Kd5-c5 29. Kc5-b5 30. Kd5-c5 31. Kc5-b5 32. Kd5-c5 33. Kc5-b5 34. Kd5-c5 35. Kc5-b5 36. Kd5-c5 37. Kc5-b5 38. Kd5-c5 39. Kc5-b5 40. Kd5-c5 41. Kc5-b5 42. Kd5-c5 43. Kc5-b5 44. Kd5-c5 45. Kc5-b5 46. Kd5-c5 47. Kc5-b5 48. Kd5-c5 49. Kc5-b5 50. Kd5-c5 51. Kc5-b5 52. Kd5-c5 53. Kc5-b5 54. Kd5-c5 55. Kc5-b5 56. Kd5-c5 57. Kc5-b5 58. Kd5-c5 59. Kc5-b5 60. Kd5-c5 61. Kc5-b5 62. Kd5-c5 63. Kc5-b5 64. Kd5-c5 65. Kc5-b5 66. Kd5-c5 67. Kc5-b5 68. Kd5-c5 69. Kc5-b5 70. Kd5-c5 71. Kc5-b5 72. Kd5-c5 73. Kc5-b5 74. Kd5-c5 75. Kc5-b5 76. Kd5-c5 77. Kc5-b5 78. Kd5-c5 79. Kc5-b5 80. Kd5-c5 81. Kc5-b5 82. Kd5-c5 83. Kc5-b5 84. Kd5-c5 85. Kc5-b5 86. Kd5-c5 87. Kc5-b5 88. Kd5-c5 89. Kc5-b5 90. Kd5-c5 91. Kc5-b5 92. Kd5-c5 93. Kc5-b5 94. Kd5-c5 95. Kc5-b5 96. Kd5-c5 97. Kc5-b5 98. Kd5-c5 99. Kc5-b5 100. Kd5-c5 101. Kc5-b5 102. Kd5-c5 103. Kc5-b5 104. Kd5-c5 105. Kc5-b5 106. Kd5-c5 107. Kc5-b5 108. Kd5-c5 109. Kc5-b5 110. Kd5-c5 111. Kc5-b5 112. Kd5-c5 113. Kc5-b5 114. Kd5-c5 115. Kc5-b5 116. Kd5-c5 117. Kc5-b5 118. Kd5-c5 119. Kc5-b5 120. Kd5-c5 121. Kc5-b5 122. Kd5-c5 123. Kc5-b5 124. Kd5-c5 125. Kc5-b5 126. Kd5-c5 127. Kc5-b5 128. Kd5-c5 129. Kc5-b5 130. Kd5-c5 131. Kc5-b5 132. Kd5-c5 133. Kc5-b5 134. Kd5-c5 135. Kc5-b5 136. Kd5-c5 137. Kc5-b5 138. Kd5-c5 139. Kc5-b5 140. Kd5-c5 141. Kc5-b5 142. Kd5-c5 143. Kc5-b5 144. Kd5-c5 145. Kc5-b5 146. Kd5-c5 147. Kc5-b5 148. Kd5-c5 149. Kc5-b5 150. Kd5-c5 151. Kc5-b5 152. Kd5-c5 153. Kc5-b5 154. Kd5-c5 155. Kc5-b5 156. Kd5-c5 157. Kc5-b5 158. Kd5-c5 159. Kc5-b5 160. Kd5-c5 161. Kc5-b5 162. Kd5-c5 163. Kc5-b5 164. Kd5-c5 165. Kc5-b5 166. Kd5-c5 167. Kc5-b5 168. Kd5-c5 169. Kc5-b5 170. Kd5-c5 171. Kc5-b5 172. Kd5-c5 173. Kc5-b5 174. Kd5-c5 175. Kc5-b5 176. Kd5-c5 177. Kc5-b5 178. Kd5-c5 179. Kc5-b5 180. Kd5-c5 181. Kc5-b5 182. Kd5-c5 183. Kc5-b5 184. Kd5-c5 185. Kc5-b5 186. Kd5-c5 187. Kc5-b5 188. Kd5-c5 189. Kc5-b5 190. Kd5-c5 191. Kc5-b5 192. Kd5-c5 193. Kc5-b5 194. Kd5-c5 195. Kc5-b5 196. Kd5-c5 197. Kc5-b5 198. Kd5-c5 199. Kc5-b5 200. Kd5-c5 201. Kc5-b5 202. Kd5-c5 203. Kc5-b5 204. Kd5-c5 205. Kc5-b5 206. Kd5-c5 207. Kc5-b5 208. Kd5-c5 209. Kc5-b5 210. Kd5-c5 211. Kc5-b5 212. Kd5-c5 213. Kc5-b5 214. Kd5-c5 215. Kc5-b

31 ліпеня а 12-й у фальварку «Ракуцёўшчына» пройдзе Свята беларускай пазітывісткай песьні «Ракуцёўскае лета—2005». Добрая нагода прысьці съежкімі паэтамі, наталіць смагу з Максімавай крыніцы, дакранунца да высокай пазітывісткай, пацешыцца песьнямі і танцамі.

Праезд: электрычка Менск—Маладечна да станцыі Вуша (в. Краснае), адпраўленне з Менску: 8.22, 9.14, 10.00, 11.11. Электрычка іде і гадзіну 25 хвілін.

Потым можна пад'ехаць аўтобусам ці маршруткай у кірунку Чысыці, авбязкава спытаўшы кіроўцу пра паворот на Ракуцёўшчыну. Ці дайсыці пешкі да красыненскага праславлённага царквы, а ад яе — кіляметр строга на поўнач.

Свята ў Ракуцёўшчыне ўжо 20 гадоў. На фота: фест у 1985 годзе.

ТЭАТРЫ

«Беларускія сезоны» (РДК імя Шарко, вул. Уральская, 3, т. 285-81-04, 245-07-06, (8-029)-775-81-04) **28** (чц.), 19.00 — «Ці лёгка падмануць жанчыну?».

СПОРТ

Чый то конь бяжыць? **29.07—01.08** — чэмпінат Беларусі па конным спорце (пераадольванне перашкод).

04.08—07.08 — у Наваградку пройдзе Адкрыты кубак АР імя А.Міцкевіча па конным спорту (пераадольванне перашкод).

Кубак Свабоды

31 ліпеня на стадыёне парку Чалюскінцаў аўтадзяцца Кубак Свабоды па футболе, прысьвячаны памяці Генадзя Карпенкі. У гульні ўдзельнічаюць каманды 4-х палітычных партый і Беларускай асацыяцыі журналістаў. Адкрыццё а 9-й гадзіне. Запрашаюцца ўсе ахвотныя.

Кубак УЭФА

28 ліпеня (чацвер). МТЗ-РІПА (Менск) — «Фэрэнцвараш» (Будапешт). Стадыён «Трактар». Пачатак а 17-й. Першы матч 2:0 на карысць Менску.

28 ліпеня БАТЭ (Барысаў) — «Тарпэда» (Кутаісі). Барысаў. Гарадзкі стадыён. Пачатак а 20-й. Першы матч 1:0 на карысць Беларусі.

Праезд электрычкай ад ст. Інстытут культуры. Адпраўленне: 17.03 і 17.37.

Выезд назад з Барысаў 22.50.

Да Барысаў таксама можна дабрацца маршруткай ад станцыі мэтро «Усход».

Чэмпінат

У выходныя аднаўляюцца матчы чэмпінату Беларусі па футболе — пачынаеца другі круг нацыянальнага першынства.

30 ліпеня пройдуть матчы «Зорка-ВА-БДУ» (Менск) — «Лякаматыў» (Менск). Стадыён «Трактар». «Нафтган» (Наваполацак) — «Неман» (Горадня).

31 ліпеня (нядзеля): **ДА 1 верасня** ў Музее гісторыі тэатральнай і музычнай культуры (Музычны зав., 5) працуе выставка, прысьвячаная 100-годзідзю Стэфана Станюты.

ДА 1 верасня ў галерэі візуальных мастацтваў «Novax» цэнтральнай гарадзкой бібліятэкі імя Я.Купалы (вул.Харужай, 16) будзе працаўца фотовыстава Ганны Драпезы «Ганна ў гарадах». Вэб-галерэя Ганны Драпезы: <http://ipm.by/anna/photo/>.

ДА 3 верасня ў галерэі «Вільня» працуе выстаўка жывапісу «Святыя майданы гораду».

У Нацыянальным музее **да 25 жніўня** экспануюцца творы Арлена Кашкурэвіча — «Concerto Grossso».

ДА 1 верасня ў Музее гісторыі тэатральнай і музычнай культуры (Музычны зав., 5) працуе выставка, прысьвячаная 100-годзідзю Стэфана Станюты.

ДА 1 верасня ў галерэі візуальных мастацтваў «Novax» цэнтральнай гарадзкой бібліятекі імя Я.Купалы (вул.Харужай, 16) будзе працаўца фотовыстава Ганны Драпезы «Ганна ў гарадах». Вэб-галерэя Ганны Драпезы: <http://ipm.by/anna/photo/>.

ДА 3 верасня ў галерэі «Вільня» працуе выстаўка жывапісу «Святыя майданы гораду».

КАНЦЭРТ

1 жніўня ў Белдзяржфілар-моніі адбудзеца вечарына памяці Ўладзімера Высоцкага. Пачатак а 19.00.

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЬЦЁ

X-Ray (223-93-55) **29** (пт), 22.00 — «Red Racing School»: «Crazy Girl» (UK, Tummy Touch Rec.), dj Dasha Pushkina.

30 (сб), 22.00 — dj-bar.

Bronx (288-10-61, GSM «Velcom»: 103 і 105) **28** (чц.), 22.00 — dj Grizzly.

29 (пт), 21.45 — жывая музыка: «Flat», dj Top.

30 (сб), 23.00 — dj Bergamo, dj Dust.

31 (недз.), 17.00 — нядзельны кінасэанс.

Iziom (206-66-18, 605-25-25) **28** (чц.), 22.00 — «Royalty R'n'B»: dj Induss.

29 (пт), 22.00 — «Love party»: dj Jerry B.

30 (сб), 22.00 — «Fusion party»: dj Jerry B.

31 (недз.), 21.30 — «Sunday dance».

Белая вежа (284-69-22, 239-16-00)

28 (чц.), 23.00 — «White Tower»: dj Top, dj Grizzly, dj Bergamo, dj Alex.

29 (пт), 23.00 — dj Карась (Масква), dj Dee.

30 (пт), 23.00 — dj Карась (Масква), dj Dee.

31 (недз.), 23.00 — «Acoustic Band», dj Alex.

КІНО Ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253-33-60) **«Імперыя ваўкоў»** (прем'ера): **29** (пт) 16.00, 18.30, 21.00; **30, 31** (сб,

недз.) 13.30 (іл), 16.00, 18.30, 21.00. «Джынсы—талісман» (прем'ера): **29** (пт) 16.30, 18.40, 20.50; **30, 31** (сб, недз.) 14.20 (іл), 16.30, 18.40, 20.50.

«Берасьце» (272-87-91)

«Бэтмэн: пачатак»: **29** (пт) 13.00, 15.40, 18.10 (іл), 21.00; **30, 31** (сб, недз.) 13.00 (іл), 15.40 (іл), 18.10, 21.00.

«Дружба» (240-90-13)

«Жмурукі»***: **29—31** (пт—недз.) 14.30 (іл), 19.00, 21.00.

«Кастрычнік» (232-93-25)

«Джынсы—талісман» (прем'ера): **29** (пт) 14.20; **30, 31** (сб, недз.) 14.20 (іл), 18.40 (іл), 21.00.

«Імперыя ваўкоў» (прем'ера): **29—31** (пт—недз.) 16.10, 18.30, 21.00.

«Масква» (203-14-48)

«Джынсы—талісман» (прем'ера): **29—31** (пт—недз.) 17.00.

«Імперыя ваўкоў» (прем'ера): **29** (пт) 18.40, 21.10; **30, 31** (сб, недз.) 14.30 (іл), 18.40, 21.10.

«Мір» (288-22-33)

«Бэтмэн: пачатак»: **29** (пт) 15.30, 18.10, 20.40; **30, 31** (сб, недз.) 15.30 (іл), 18.10, 20.40.

«Жмурукі»: **29—31** (пт—недз.) 17.10, 19.10, 21.20.

«Перамога» (203-77-66)

«Бэтмэн: пачатак»: **29** (пт) 13.20, 16.00, 18.40, 21.10; **30, 31** (сб, недз.) 13.20 (іл), 16.00 (іл), 18.40, 21.10.

«Піянэр» (227-64-87)

«Вайна сусьветаў»: **29—31**

(пт—недз.) 14.10, 16.30, 21.00.

«Правілы здымання: Хітчай мэтад»: **29—31** (пт—недз.) 11.00, 13.30.

«Цэнтральны» (200-34-16)

«Тroe ў каное»: **29—31** (пт—недз.) 11.00, 13.30.

«Знаёмства з Факерамі»: **29—31** (пт—недз.) 15.50.

«Град грахоў»***: **29—31** (пт—недз.) 18.30.

«Жмурукі»***: **29—31** (пт—недз.) 21.00.

(2c) — кінафільм падоўжанай працягласці

(іл) — ільготны сэанс (зынікка 50% для ўсіх гледачоў)

Рэйтингавыя абмежаванні:

*** — дзеци да 16 год не дапускаюцца;

**** — дарослыі з 18 год.

КІНО НА DVD

MASTER RECORDS СЭКСУАЛЬНАЕ ЖЫЦЬЦЁ Мэлядама, ЗША, 2005, рэж. Кен Куопіс

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Ордэн панталёнаў

«Джынсы—талісман» («The Sisterhood of the Traveling Pants»).

ЗША, 2005, каліровы, 119 хв.

Жанр: дзівочая драма паводле аднайменнага раману Эн Брашэрэс.

Адзнака: 4 (з 10).

У японскім анімі ёсьць жанр пра дзяўчыні-чараўніц, якія

валодаюць магічнымі здольнасцямі: у працэсе сталення герайні вучанцы кіраваць скаванымі сіламі. Аўтары фільму

«Джынсы—талісман», відавочна,

пазычылі гэты сюжэт, крыйху

зумяніўшы яго.

Кампанія з чатырох 16-гадовых сябровак у знак летніяя развітвіння купляе джынсы

з складчыну. А чароўная якасць джынсаў у тым, што яны сідзяць на кожнай як улітня — незалежна ад фігуры. Зыд

Каларадзкая бітва

Вобраз апазыцьянэра—калябаранта на БТ дастаў. Азаронак, знайдзі нешта новае!.. Як, напрыклад, наконт каларадзкага жука? Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Пакуль што цяжка ўявіць, што праз пяць гадоў захапленыне ад тэлепрагляду чарговага мардабою Ван Дама абламас рэкламна-сацыяльны блёк: «Ля-ля-ля... Балотная чапля. У Беларусі вядома два месцы гнездавання. Каларадзкі жук. Вядомы два дачныя ўчасткі пражыванья. Дык беражыцца братоў нашых меншых».

Я гэта да таго, што дзяржава без базару вырашила зрабіць Doryphora decemlineata галакост. Супраць біча беларускіх агародаў будзе ўжыты нейкі супэргенэтычны сорт бульбы. Для «Beatles from Colorado», як сцвярджаюць Лысенкі, зжэрці яе

лісьце — тое самае, што альканайту ампулу пад мышку зашыць.

Шчыра кажучы, цяжка ўяўляю сабе мэханізм генэтычнай мутацыі. Пастаўце сябе на месца каларадзкага турыста, у якога зранку, пакуль ён на зесьць як мінімум пару кустоў, у роце сушнік, дрыжаць лапы і не ўстаюць крылы. Вы цягнецеся на крапку па бульбяны апахмелі, закінуўшыся паўкуста генэтычна мадыфікаванай бульбы, разумесце, што нешта тут ня так. Вас або цягне на ванты, або пушыць на панос, або ў вас адрастоць грудзі, або вы проста каўбасіцесь у перадсъяротных канвульсіях. У любым выпадку вы паспяваецце сказаць жуку-корашу, які стаў у чарзе за вами: «Шурык, гэта нейкае гаўно!» Засцяіўши ваш фізичны стан (у найгоршым выпадку яшчэ і сувязы труп), саплюшнік зробіць лягічнае рэзюмэ: ну яго на фіг, гэтую бульбу жэрці. Тут жа адны

пэстыцыды! Перайду лепш на шынныя покрыўкі».

Як бачым, каларадзкі жук які жыў у штаце Каларада задоўга да таго як каманчы пачалі есьці дранікі, істота непераможная.

Аднак гэта ня значыць, што дзяржава павінна апусціць руки.

Чытаючы днімі цудоўную кніжку польскай журналісткі Дануты Зыміт-Заверушнай пра штодзённае жыцьцё ў Польшчы за камунай, знайшоў цікавы фрагмент. Аказваецца, прыход каларадзкага жука быў у ПНР абстаўлены глябальнай пропагандысцкай кампаніяй. Позніяй вясной 1950 году «Трыбуна люду» паведала, што самалёты НАТО скінулі над пляжамі Памор'я десант жукоў-бульбажэраў. Аднак «inwazja stonki nie przeszkodzi nam w pokojowej pracy», запэўніла польская «Сайбелка». Гэта было пралёгам вялікай

гістэры. Былі створаны 24 нон-стоп-станцыя трактароў, якія павінны былі нішчыць вусякоў па першым сыгнале з палёў, усе дзеци зьбіралі жукоў, каб атрымаць перадходны чырвоны сцяг. Чытаючы Дануту, адчуваеш шарм настальгіі і разумееш, што тая акцыя не была фармалізмам. Нішчыць жукоў-шпіёнаў — гэта рамантычна, эстэтычна і сацыяльна!

Чаму б нашай дзяржаве таксама не звязаць наступную перадвыбарную кампанію з крыжовымі паходамі на дзялкі, паставіўшы апазыціянэру на адну дошку з каларадзкім жуком. Дарэчы, ПНР пратрымалася пасцяля згаданай кампаніі яшчэ 35 гадоў. Хто ведае — магчыма, дзяячоў каларадзкаму жуку!

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Віталію Ш. зь Віцебску. Пра «Дзень Незалежнасці, які адсвятковала краіна», пакідаючы «горы съмецця»: сапраўдны Дзень Незалежнасці — 25 Сакавіка, калі незалежнасць была абвешчаная. Дата 3 ліпеня зь незалежнасцю не звязаная, краіна да яе і пасцяля яе заставалася ў таталітарным, іншаземным ярме. Гэтую дату высалі з пальца ахвотнікі пачаць гісторыю Беларусі з 1994 г. Но ў такім фальшивым падыходзе і ёсьць крыніца многіх праблемаў маральнага характару, якія Вас клапоцяць? Пра мабільнікі: задужа бурківа. Гэтак бухцелі пра тэлевізары, шэзеры etc. Вашы башкі і дзяды. Пра пастаноўку Брыля: якія эмоцыі, якія праблемы яна абуджае? Ну, паставілі. І што з таго?

Алесю Г. зь Менску. «Съмерць настальгіі» і вартая надрукаваньня, і не газэтная па сутнасці. Думаю, як і дзе б яе надрукаваць.

Міколу Я. з Чудзеніча. «Прынцыповая спрэчка па антыбеларускім пытаньні»: спрэчка сапраўды прынцыповая, а не прыватная. Яе прынцыпавасць і ёсьць адказам на Вашы закіды. Старонка вершаванага радка: стараемся друкаўца ўсё вартае з дасланага, балазе 24 старонкі далі нам дыхнуць вальней. Пашта: адказваць сапраўды на маем тэхнічнай магчымасці (грошай і часу; бракуе работнікаў), але ўсё істотныя допсы або друкуем хоць кавалкам, або даём адказ у «Паштовай скрыні». Лёс лістоў: на маем задакументаваных выпадкаў, каб яны прападалі. «Белпошта» працуе спраўна. «Прыкеры выпадак у лагойскай лякарні»: выпадак прыватныя, апісаны прасторна, надрукавалі скарочана.

АНДРЭЙ ЛІАНКЕВІЧ

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

КАНТАКТЫ

Хлопец 26 гадоў пазнамёнца з дзяўчынай для супольных занятиак танцамі. dobilas@nkm.lt

Шукаю адзінную, непадвойную і самую прыгожую беларуску! Пра сябе: Алеся, 23/180, мянчук, шчыры беларус; пішу вершы, цікаўлюся гісторыяй. Чакаю лістоў: a.kushner@tut.by

Любы сыночак Костусь! Віншую цябе з поўналеццем!

Ніхай бубудзца твае самыя съмелья моі, каханыя, цудоўнага настрою. Матуля

Андрусія Сяркова з Днём народзінаў! Жыцьцёвых поспехах і баксонных усмешак табе! Аленка

Родныя віншуюць шчыру беларусачку Аўгінню Гучак з 16-годзьдзем і жадаюць ёй зьвязысьнення ўсіх яе мараў

Хачу толькі падзякаваць за ліпенскі канцэрт у «Рэактары» ад хлопцаў ў «Беларускага лягіёну» (Бабруйск). Дзякую віялкі, хлопцы!!! Жынка—гаспадар з—пад Баранавіч

Шпакаў! У Нісьвіжкі піва кісьне! Вязі ўсіх сюды. Навукоўцы

Вялізнае прывітаныне Максіму з гораду Б. Віншую з Днем Незалежнасці! Free girl з гораду М.

КНІГІ

Кнігаабмен. Тэл. 753-91-96

ПРАЦА

Шукаем кіраунікоў прадстаўніцтваў у абласных цэнтрах. 30—40 гадоў, камунікатыўнасць, наяўнасць ПК, MS 2000. Тэл. 756-45-78, 311-70-60, budova@tut.by

31 ліпеня (нядзеля)

на маршруце: Менск—Горадня—Свяціха—Аўгустоўскі канал—Менск.

Т.: 232-54-58; 622-57-20 (Зыміцер)
264-12-38; 776-24-35 (Павал)

Ліцензія №02310100189 ад 24 траўня 2001 году

АЛЬТУС ПЛЮС

Наведайце разам з намі

Самыя прыгожы замкі Украіны

Камянец-Падольскі і Хоцін

19—22 жніўня

Програма туру

Адпраўленне з Менску а 18-й.

1-шы дзень

Прыбыцьцё ў Камянец-Падольскі;

Разымяшчанье ў гатэлі туркіяў;

Паездка ў «Крышталёвая пячору»;

Экскурсія ў Хоцінскую крэпасць;

2-гі дзень

Аглядная пешаходная экспурсія па старажытным Каўчыні;

Экскурсія ў Катэдральны касцёл;

Экскурсія ў Старую крэпасць;

Прыбыцьцё ў Менск зранку

Кошт туру 45 у.е. + 22 000 рублёў.

У кошт уваходзяць транспартная паслуга, пражываньне ў гатэлі туркіяў, экспкурсіяне аблуговуваньне.

Уваходны квіткі аплачоўваюцца дадаткова.

Адрес: Менск, вул. Каstryчніцкая, 5—320

Т.: 222-46-51

Падпіска на «ARCHE»

Працягваецца падпіска на штодвухмесецнік «ARCHE».

Падпісны індэкс 00345.

КОШТЫ

На платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў) на с. 24

Рэкламны расцэнкі:

— да 20 словаў (тексты модуль) — 4100 руб.

За кожны наступны 20 словаў (тексты модуль) —

4000 руб. Аформленая абвестка з улікам кошту арыгінал-макету за 1 см² — 650 руб.

Абвесткі палітычнага характеру і ад грамадзкіх арганізацый аплачоўваюцца паводле рэкламных расцэнак для камэрцыйных абвестак.

Каб замовіць платную прыватную абвестку, трэба пера

казаць гроши праз пошту на разылковыя раҳунак: УНП

101115521. Рэдакція газеты «Наша Ніва», вул. Калектарная, 11. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвест

тэнк», код 764.

На зваротным баку блінка паштовага пераказу ў секта

ры «Для пісьмовых паведамленняў» запісваецца да

кладна й чытэльна тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і

аваізакова дадаецца сказ: «За рэкламныя паслугі».

Даведкі праз т. (017) 284-73-29

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдакторы «Нашай Нівы»:

З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч,

У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

галоўны рэдактар Андрэй Дынко

фотарэдактар Арцём Ліва

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

выдавец і заснавальнік Фонд выдання газеты «Наша Ніва»